

11 Organisatorisk- pedagogisk utveckling

Att utveckla en verksamhet innebär ett arbete som för verksamheten närmare de mål som ställts upp för verksamheten ifråga. Det förutsätter att målen är möjliga att bearbeta och konkretisera på olika nivåer. Det förutsätter också en verksamhet som arbetar aktivt med att utvärdera och dra konsekvenser av gjorda utvärderingar.

I kapitel 6 gjordes ett försök att lägesbestämma vuxenutbildningens regelsystem, organisation och pedagogik inför Kunskapslyftet. Detta kapitel utgår från denna lägesbestämning. I det följande redovisas utvecklingstendenser avseende vuxenutbildningens styrdokument, utbud, tidsutläggning, arbetssätt och arbetsformer, pedagogisk utveckling, lärar- och rektorsutbildning samt vuxenpedagogisk forskning och utveckling.

11.1 Utvecklingstendenser – målbeskrivningar, kurser, tidsutläggning, pedagogiska och metodiska arbetssätt

För såväl folkbildning som kommunal och statlig vuxenutbildning är målen i någon bemärkelse entydiga. Ett av vuxenutbildningens främsta mål är att utjämna utbildningsklyftorna mellan och inom generationer. En primär målgrupp blir då de som tidigare fått minst av samhällets utbildningsresurser, kortutbildade, resurssvaga och socialt utsatta personer.

Målet med Kunskapslyftet är dels att sänka arbetslösheten och öka tillväxten, dels att stimulera det befintliga vuxenutbildningssystemet till förändring. Den primära målgruppen i denna satsning är i första hand arbetslösa som helt eller delvis saknar gymnasiekompetens men även anställda som i dag har kort formell utbildning.

Vad behöver då utvecklas – organisatoriskt och pedagogiskt – för att bättre nå dessa målgrupper? Hur kan organisationen samt arbetssätt och arbetsformer utvecklas så att de passar individerna, inte minst individer ur de prioriterade målgrupperna?

11.1.1 Mål och styrdokument

De i kapitel 6 redovisade önskemålen från många komvuxenheter om särskilda styrdokument alternativt bättre vuxenanpassning av nuvarande styrdokument har framförts i olika sammanhang. Dessa önskemål ska givetvis inte negligeras. De vittnar om behov av tydligare styrdokument. Att tillgodose önskemålen om särskilda styrdokument skulle dock innebära vissa bestämda nackdelar. Två uppsättningar styrdokument på den gymnasiala nivån komplicerar verksamheten. De nuvarande kursplanerna med gemensamma kursmål – och identiska kompetenser för såväl unga som äldre studerande – skulle exempelvis ersättas av dubbla uppsättningar mål och kompetensbeskrivningar. Utvecklingsarbetet inom kursplanesektorn skulle fördyras. Det kan däremot – som också utförligare redovisats i kapitel 6 – finnas anledning att ifrågasätta dels om de nuvarande styrdokumenten – speciellt läroplanen – är alltför ungdomsinriktade och inte fullt ut beaktar vuxenutbildningens möjligheter och problem, dels om de verkligen profilerar också det offentliga skolväsendet för vuxna.

Läroplanen (Lpf94) ställer inte några krav på samordning/integrering med gymnasieskolan och hindrar inte den kommunala vuxenutbildningen från att samarbeta med andra vuxenutbildningsanordnare. Det finns inte heller någon anledning att utifrån ett vuxenutbildningsperspektiv kräva förändringar i dess innehåll. Den behöver däremot kompletteras och många skrivningar anpassas för att också kunna upplevas som vuxenanpassade. I och med den ökade aktualitet som vuxenutbildningen fått, bland annat genom Kunskapslyftet, har detta förändringsbehov förstärkts. Även i perspektivet av livslångt lärande är det angeläget med en ökad vuxenanpassning av såväl läroplan som andra måldokument. Det finns anledning för Kunskapslyftskommittén att även fortsättningsvis återkomma i framtida diskussioner till dessa frågor.

Kunskapslyftet har sina egna mål och styrdokument, vilka finns angivna i särskilda riksdags- och regerings beslut med utgångspunkt den så kallade sysselsättningspropositionen och därefter i särskilda förordningar. Dessa utgör en god bas för samarbete med andra utbildningsanordnare, såväl övriga vuxenutbildningsanordnare som gymnasieskola, när det gäller yrkesutbildningar och yrkesvalidering.

11.1.2 Kurser – kunskaper

Utbudet – Andel yrkeskurser ökar i kommunal vuxenutbildning

Enligt kommunernas planering – rapporterade hösten 1997 – omfattar de allmänna kurserna cirka 66 procent av det totala antalet poäng (se tabell 11.1). Kommunerna planerade då att minska denna andel till 61 procent under vårterminen 1998.

Av kurserna inom kommunal vuxenutbildning har 29 procent under samma tidsperiod utgjorts av yrkeskurser. Andelen yrkeskurser är därmed betydligt större än tidigare. Åren innan Kunskapslyftet har motsvarande nivå legat på 8 procent, och då nästan enbart bestått av vårdutbildningar. Under hösten 1997 har vårdutbildningar fortfarande utgjort en stor del av yrkeskurserna, men de har då fått samsas med andra utbildningar med varierande inriktningar. Data och IT-utbildningar har utgjort en stor del av volymen.

Tabell 11.1. Kurser i allmänna ämnen, yrkeskurser och orienteringskurser som genomförts under hösten 1997 och planeras för vårterminen 1997. Olika kursslags andelar i procent.

Kurslag	Genomfört hösten 1997	Planerat våren 1998
Allmänna ämnen	66%	61%
Yrkeskurser	29%	33%
Orienteringskurser	5%	6%
Totalt	100%	100%

Källa: *Utbildningsdepartementet 1997, 226 000 individer i kommunal vuxenutbildning*

Kursen svenska för invandrare (sfi)

Riksdagens beslut i anledning av propositionen *Sverige, mångfalden och framtiden – Från invandrapolitik till integrationspolitik* (Prop 1997/98:16) innebär nya förutsättningar för sfi, vilka kan komma att underlätta övergången till övrig vuxenutbildning. Riksdagens beslut innebär bland annat att särskilt riktade medel till kursen svenska för invandrare avskaffas. Medlen förs istället in i det allmänna kommunbidraget för flyktingar. Det kan då diskuteras varför denna kurs behöver organiseras i en speciell skolform.

Om skolformen svenska för invandrare upphör, så kan utbildningen i svenska för invandrare istället föras över till den kommunala vuxenutbildningen (den grundläggande vuxenutbildningen), där man kan integrera undervisningen i ämnet svenska som andra språk. Detta kan ske genom att exempelvis inrätta tre kurser i svenska som andraspråk:

- en svenska som andraspråk 1, som har målet att deltagarna ska kunna klara enbart muntlig kommunikation på svenska. Denna kurs skulle kunna ges redan på flyktingföreläggningarna och vid behov fullföljas i kommunen – då gärna med koppling till någon form av praktik/pryo på arbetsplatser, där de skolinhämtade språkfärdigheterna skulle kunna tränas i ett vardagligt sammanhang.
- en svenska som andraspråk 2, som i princip skulle kunna ha samma mål som den nuvarande kursen Svenska för invandrare.
- en svenska som andraspråk 3, som har samma mål som den nuvarande kursen svenska som andraspråk på grundläggande nivå och som därigenom ger möjlighet till studier på gymnasial nivå. Samtliga dessa tre kurser blir då kurser i den grundläggande vuxenutbildningen och därmed också en del i den reguljära vuxenutbildningen och i Kunskapslyftet.

De samhällsorienterande inslagen i svenska för invandrare kan – i den mån de inte ingår i ämnet svenska som andraspråk – behandlas i ämnet samhällskunskap inom den grundläggande vuxenutbildningen.

Ovan beskrivna förändringar – där undervisningen i svenska som andraspråk ingår i ett större sammanhang – underlättar validering, individualisering och förenklar studier parallellt på olika nivåer. De löser dock inte alla problem, som redovisas i olika utredningar och utvärderingar. Ett kvarstående problem är att invandrare – hur väl de än lär sig svenska – inte kommer att behålla denna nya kompetens särskilt länge, om de inte ges möjlighet till inträde i svenskspråkiga miljöer.

Orienteringskurser

Behovet hos studieovana vuxna att få möjlighet att förbereda sig inför studier av skilda slag är stort. Det kan då handla om att orientera sig om utbildningsmöjligheter och arbetsmarknad, att pröva på olika kurser för att bättre kunna bedöma inriktning, förkunskaper och intresse. Det kan också handla om studieteknisk träning av olika slag, validering, diagnostisering och vägledning.

Redan nu kan vissa erfarenheter dras av den verksamhet med orienteringskurser som genomförts dels i kommunal vuxenutbildning från och med våren 1997, dels i Kunskapslyftet efter 1 juli 1997. Orienteringskurser genomförs av komvuxenheter, studieförbund, folkhögskolor, AmuGruppen och privata utbildningsanordna-

re. Kursernas sammanlagda verksamhetspoäng har andra halvåret 1997 uppgått till fem procent av de totala genomförda poängen (se tabell 11.1), vilket är mindre än vad kommunerna hade planerat för. Detta uppges hänga samman med att människor känner sig färdigutredda, har deltagit i olika arbetsmarknadspolitiska insatser och nu äntligen vill komma igång med studier på allvar. De personer som Kunskapslyftskommittén har kommit i kontakt med och som deltagit i orienteringskurser har dock varit mycket nöjda.

Det är också värt att notera att den första vågen studerande i Kunskapslyftet i huvudsak själva sökt sig till studier. Någon uppsökande verksamhet och/eller andra rekryteringsåtgärder har alltså inte krävts av kommunen. Det kan finnas anledning anta att sökande – ju senare de kan motiveras för att studera eller för att pröva på studier – har ökande behov av inslag av studieförberedande karaktär eller pröva-på-verksamhet, det vill säga flexibla orienteringskurser med individuella inriktningar.

Kunskapslyftskommittén har sett många exempel på kreativ utveckling och uppfinningsrikedom inom detta område. Som ett exempel kan nämnas en orienteringskurs hos TBV i Eskilstuna, där man bland annat arbetar med kärnämnen, studieteknik, självkänedom och självförtroende, de senare genom att deltagarna fick försöka komma underfund med vilken/vilka av de sju intelligenserna (logisk/matematisk, intuitiv, miljöförståelse, motorisk, musikalisk, lingvistisk samt visuell-spatial) de huvudsakligen var utrustade med (Gardner, 1983; Prashnig, 1996).

Ett syfte med orienteringskurserna är att deltagarna under kursen med stöd av vägledningen ska kunna utveckla sina egna individuella studieplaner. Kommittén har sett flera exempel på hur detta syfte har förverkligats. Ett sådant exempel är orienteringskursen på Amu-Gruppen i Umeå.

Kurser på grundläggande nivå

Den grundläggande vuxenutbildningen har – som redovisats i kapitel 6 – haft svårt att rekrytera svenska deltagare, speciellt lågutbildade män. Den grundläggande undervisningen består av ett antal kurser i allmänna ämnen. Möjligen kombineras dessa med studier i en eller flera ämneskurser på gymnasial nivå eller med praktik (motsvarande). Ytterst sällan har de tidigare kombinerats med yrkesorienterade eller yrkesförberedande kurser.

Under Kunskapslyftets första år kan inte några större förändringar redovisas vad gäller rekrytering till och organiserande av kurser på grundläggande nivå. Det kan bero på att grundläggande vuxenutbildning inte direkt är en del av projektet Kunskapslyftet och/eller att be-

slut om statliga medel för denna nivå kom sent och att staten inte ställt några med utbildning på gymnasial nivå jämförbara krav för bidrag på grundläggande nivå.

Undantag finns dock. Leksand – med 45-50 deltagare i grundläggande vuxenutbildning – kan utgöra ett exempel. Två lärare har hand om all undervisning. Deltagarna studerar på denna nivå en till fyra terminer, beroende av behov. De börjar med en introduktionsperiod, där man för ett resonemang med var och en av de studerande om deras kunskaper i svenska, matematik och engelska i relation till kursernas mål. Undervisningen i dessa ämnen ges på tre nivåer, där de studerande placeras och omplaceras beroende av ingångskunskaper och förmåga att snabbt eller mindre snabbt tillgodogöra sig behövliga kunskaper. I vissa arbetspass, där båda lärarna deltar, finns alla deltagarna med och studerar enskilt med handledning det som för individen är mest angeläget. Naturorienterade och samhällsorienterade ämnen behandlas i tvärgående projekt, som man diskuterar fram i olika grupperingar. På så sätt får deltagarna en helhetsuppfattning och nackdelar med alltför renodlad kursutformning undviks – allmänbildningen stimuleras. Eftersom skolan förutom behövliga klassrum/grupprum också kan erbjuda många dataarbetsplatser, kök och matrum finns de studerande på plats mellan klockan 8 och 16 endera i gruppundervisning, i storgrupp med handledning, i enskilda arbeten – exempelvis vid datorer – eller i kök och matrum.

Exempel på hur grundläggande vuxenutbildning varvas med yrkesförberedande utbildningar är sällsynta men också sådana finns. I Ånge – där antagning i princip sker varje vecka – går några studerande tre dagar i veckan ”på skolan” och studerar svenska, engelska och matematik samt naturorienterade och samhällsorienterade ämnen. Två dagar i veckan har de arbetsplatsförlagd utbildning (APU) inom exempelvis fordon och storkök. Vanlig lektionsundervisningen i allmänna ämnen har minimerats. Deltagarna kommer till skolan och arbetar i ämnesövergripande block med lärarna primärt som handledare. Undervisningen konkretiseras i deras yrkesområden.

Kurser på gymnasial nivå

Olika försök och varianter prövas för att stimulera utvecklingen av gymnasial utbildning. Till det som prövas hör bland annat följande möjligheter.

Kurser i *allmänna och ekonomiska ämnen* anordnas i flertalet kommuner. Dessa anordnas då vanligtvis vid komvuxenheterna. Försök finns dock med att låta andra utbildningsanordnare svara även för kurser i dessa ämnen, exempelvis studieförbund (Skellefteå

och Trelleborg), folkhögskolor (Malmö) och privata utbildningsordnare, de senare ofta inom områdena ekonomi och data. I Helsingborg pågår försök med att låta Folkuniversitetet genomföra en omfattande utbildning i allmänna ämnen (550 kursdeltagare). Utbildningen föregås av en informations- och introduktionsperiod, där man informerar om de speciella villkoren för utbildning: kontinuerlig antagning, undervisning – lärtugor (eget arbete med handledning), eget ansvarstagande för studier, koncentrationsläsning etc. I den individuella studieplanen anges bland annat vilka delar av en kurs (ämneselement) den studerande behöver läsa för att uppnå kursmålen.

Önskemål om att kunna pröva *naturvetenskaplig, samhällsvetenskaplig eller ekonomisk baskurs* – med en naturlig ämnesövergripande inriktning – har efterfrågats av flera kommuner, exempelvis Åre. Bakgrunden till dessa önskemål är många studerandes behov av att utöver djupa kunskaper inom sin studieinriktning också kunna få vissa kunskaper – om än inte så djupa – inom en närliggande studieinriktning. Detta redovisas utförligare i kapitel 6. önskemålen kan grundas på behov av såväl yrkesmässig som av allmänbildande karaktär.

Många lågutbildade arbetslösa är i första hand inte motiverade för studier. De vill ha arbete eller utbildning för arbete – det vill säga *yrkesutbildning/yrkesförberedande utbildning* – och endast i nödfall studier i enbart allmänna ämnen. Deras tidigare skolupplevelser är vanligtvis inte kantade med ljusa minnen, snarare med rader av upplevda misslyckanden, och det är deras upplevelser som räknas. I den särskilda vuxenutbildningssatsningen, Kunskapslyftet, har andelen yrkesutbildning ökat markant och oftast kopplats till utbildning i ett antal kärnämnen. Exempel på sådana kombinationer kan vara kärnämnen i kombination med omvårdnadsutbildning (Vårdgymnasiet i Sundsvall och Mariagruppen i Helsingborg), med IT- och datautbildningar (Ljusdal och Malmö), med transport- och speditionsutbildningar (AmuGruppen i Helsingborg) men också i kombination med individuella arbetsplatsförlagda yrkesutbildningar som förarutbildning (Mellerud) och hantverksutbildningar (Landskrona).

Yrkesutbildning vid komvuxenheterna är – i den mån den förekommer – nästan alltid skolförlagd. Av tradition har den ansetts kräva tillgång till skollokaler för yrkesämnen och studerandegrupper om minst 12-16 deltagare. Det har därför alltid varit svårt att anordna renodlad yrkesutbildning vid komvuxenheterna. De har vanligtvis inte haft tillgång till egna yrkesutbildningslokaler – med undantag för datasalar och liknande – och, även om en gymnasieskola funnits i kommunen, så har det ofta varit svårt att få tillgång till dess lokaler.

I Kunskapslyftet har dock sådana utbildningar fått en större omfattning än tidigare, exempelvis utbildning i möbelrenovering och äldre måleriteknik på Vingaskolan i Malmö.

En av orsakerna till att överbliven kapacitet nu blir intressant att ta till vara är att statliga medel utgår. Gymnasieskolan kan nu få betalt för sina tomma platser via Kunskapslyftsprojektets statsstöd. Tidigare var detta givetvis möjligt via interndebitering men denna möjlighet har inte prioriterats, eftersom kostnaderna för en deltagare i yrkesutbildning då är näst intill dubbelt så höga som kostnaderna för en studerande i ett allmänt ämne. En annan orsak till att överbliven kapacitet nu utnyttjas är att beslut kring Kunskapslyftet ofta tas av kommunledningen. Detta underlättar sambruk av lokaler och utrustning – med eller utan ersättning.

Möjligheten att till 100 procent *arbetsplatsförlägga utbildning i kurser i yrkesämnena* förbises ofta, trots att det endast är fantasin – och näringslivet i kommunen – som sätter gränser. Den arbetsplatsförlagda utbildningen kräver god planering och noggrann kontroll och är alltså resurskrävande på skolledningsnivån, men ger i gengäld utbildningsanordnaren möjlighet att tillgodose många enstaka människors särskilda önskemål om yrkesutbildning, speciellt inom hantverksyrken och inom teknisk industriell sektor. Det torde också stimulera många arbetslösa att endera få sin yrkesutbildning breddad eller fördjupad eller att kunna skaffa sig utbildning till ett nytt yrke. Exempel på sådan arbetsplatsförlagd utbildning kan hämtas från den tidigare nämnda förärbildningen (Mellerud) och från utbildning i grafisk teknik (Nässjö).

Vissa utbildningar – speciellt yrkesutbildningar – kräver ofta ett större deltagarunderlag än vad en ensam kommun kan tillhandahålla. Detta förutsätter ett samarbete kommuner emellan. Denna form av samarbete har ökat under Kunskapslyftets första år.

Förutom gedigna grundläggande kunskaper i allmänna ämnen och kunskaper i yrket – oavsett slag – krävs idag i såväl arbets- som samhällslivet också vad som brukar kallas *sociala basfärdigheter*: muntlig och skriftlig kommunikationsförmåga, kreativitet, flexibilitet samt samarbetsförmåga, etc. Eftersom dessa färdigheter inte betygsätts, så finns risk att de inte heller ges någon status. De kräver kanske ett kompletterande kursutbud (ex Drama) och införande av specialarbete, där dessa färdigheter kan stimuleras, men främst förnyade arbetssätt och arbetsformer. Det kan vara så att dessa sociala basfärdigheter behöver ytterligare tydliggöras i läroplan, kursplaner och betygskriterier.

Olika försök – exempelvis i många orienteringskurser – genom-

förs i Kunskapslyftet med syfte att stimulera dessa färdigheter. Det är en intressant utveckling, som det kan finnas anledning att följa ytterligare en tid, innan kommittén tar ställning till eventuella behov av kompletterande insatser.

I diskussionen om sociala basfärdigheter – men inte bara i detta sammanhang – framförs från olika håll önskemål om att i den kommunala vuxenutbildningen få bredda utbudet också med kurser i *estetiska ämnen*. Ett exempel kommer från Boden, där kommunen hos regeringen begärt – och fått – tillstånd att genomföra en försöksverksamhet med estetiska karaktärsämnen. Musikerförbundet har också bestämda önskemål om yrkesutbildning för vuxna på gymnasial nivå inom områdena sång och musik. I glesbygd påtalas behov av att få anordna utbildningar inom det estetiska området utifrån ett arbetsmarknadsperspektiv. Andra skäl som har framförts är ämnenas betydelse för dels personlighetsutveckling, dels för fortsatta studier på fakhögskolor (motsvarande). Önskemålen är emellertid inte helt enkla att tillmötesgå. Kurser inom de estetiska områdena ges av såväl folkhögskolor som studieförbund. Det handlar då ofta om att få utveckla sin hobby, sitt intresse (studieförbund) eller om att utveckla en yrkeskarriär inom området (folkhögskolan).

Kunskapslyftskommittén har uppdragit åt Umeå universitet, pedagogiska institutionen, att närmare utreda behov och konsekvenser av att tillåta estetiska ämnen i kommunal vuxenutbildning. Uppdraget ska redovisas i slutet av år 1998.

11.1.3 Tidsutläggning

En kurs/cirkel kan som tidigare redovisats läggas ut *termins- eller läsårsbundet*, på dag-och/eller kvällstid samt koncentreras mer eller mindre i tiden.

Utvecklingen i den kommunala vuxenutbildningen går mot ökad frihet från läsårsbestämmelserna vad gäller förläggning av kurser i tiden. De nya avtalen inom läraryrket hindrar inte längre otraditionella utläggningar i tid. Fler och fler kurser läggs ut över sommartid, startar fler än två gånger per år och kombineras otraditionellt, exempelvis en vardagskväll i veckan i kombination med halvdag på lördag, etc. Försök som exempelvis Studieverkstaden (Norrköping) och Lärbutiker pågår på flera ställen i landet. Ystads Lärbutik kan utgöra ett exempel. Dit kommer människor, som av olika anledningar – skiftesarbeten eller långa avstånd – har svårt att kontinuerligt delta i schemalagda lektioner för att få hjälp med studierna, när de behöver hjälp att exempelvis förstå ett avsnitt, att lösa problem eller att få bekräftelse på att de är på rätt väg. Dit kommer också människor utan

andra skolkontakter men även deltagare från komvuxenheten, vilka behöver extra stöd. När människor har möjlighet att studera finns en pedagogisk resurs på plats.

En utveckling mot ökad frihet i tidsutläggningen är också en viktig förutsättning för att få studieovana och studiesvaga att våga pröva på studier. Flera avhopsundersökningar, exempelvis en i Gagnef (Se avsnitt 11.2.1), visar tydligt att väntetider mellan anmälan till kurs och kursstart också kan bli ångertider och resultera i avhopp. I Direkten (Eskilstuna) börjar kursdeltagarna sina studier i princip den dag de anmäler sig.

Flertalet folkhögskolor har länge haft särskilda sommarkurser och ett antal cirklar i studieförbundens regi är aktiva även under sommaren.

Kvällskurserna vid komvuxenheterna tycks – jämfört med deras volym under 1970- och 80-talen – fortsätta att minska, inte bara proportionellt utan även reellt. Det beror bland annat på att arbetslösa, vilka rekryteras i Kunskapslyftet, i stor utsträckning studerar på heltid, vilket ofta blir liktydigt med dagtidsutbildning. Det gör det emellertid svårare för heltidsarbetande att utveckla kunskaper på fritid. Detta gäller inom den kommunala vuxenutbildningen men också till viss del inom studieförbundens verksamhet. De olika möjligheter till distansstudier som alltmer öppnar sig torde dock i viss mån kunna kompensera denna utveckling.

Koncentrationsläsningen i den kommunala vuxenutbildningen och inom Kunskapslyftet har vanligtvis ökat. Tendensen med ökad koncentration i kursstudier innebär också att studerande som enbart läser ett fåtal kurser ändå kan genomföra dessa med fullt studiebidrag.

Ett av de stora problemen i dessa eller liknande försök är CSN:s bestämmelser om läsår, terminer och om halvårsbrytningar (30 juni och 31 december) som stör kontinuerlig antagning och successiv drift. Som exempel kan nämnas att om en kurs startar den 25 juni, så räknas ej dagarna i juni, eftersom de är färre än femton och CSN börjar räkna ny period från 1 juli.

11.1.4 Pedagogiska-metodiska arbetssätt

Målet för en pedagogisk-metodisk verksamhet måste vara att ge den studerande de bästa metodiska förutsättningarna för eget lärande, eget självständigt tänkande och eget ansvarstagande för sitt lärande. Lärandets förutsättningar ges i organisatoriska ramar, grupprocesser av olika slag och individuell förmåga. Inom vuxenutbildningen mås-

te denna pedagogiska-metodiska verksamhet speciellt vara inriktad på lågutbildades förutsättningar.

Ovan beskrivna mål kan inte uppnås med någon generell vuxenpedagogisk metod, eftersom vuxenutbildningen är extremt varierad och det är svårt att dra skarpa gränser mellan vad som är lämpliga metoder för barn och ungdomar respektive vad som är lämpliga metoder för vuxna med olika erfarenheter och förutsättningar.

Några av de *utvecklingstendenser* som framstår relativt tydligt i Kunskapslyftet kan beskrivas på följande sätt:

- Från förmedlingspedagogik mot den studerandes eget sökande efter kunskap, individuellt och i grupp. Det finns fortfarande många lärare som i en i och för sig vällovlig ambition inom kursidens ram själva försöker delge sina studerande så mycket som möjligt av kursinnehållet, men fler och fler drar upp ramar och strukturer för deltagarnas eget kunskapssökande, ökande individualisering. I exempelvis Kristianstad, Ljusdal och Ystad diskuterar deltagare och lärare kursmål, innehåll och arbetssätt. Lärarna uppmuntrar de studerande att själva formulera frågeställningar och söka svar, att inhämta kunskap, och därvid använda läraren som källa och handledare. Möjligen har den moderna tekniken – att exempelvis söka i olika databaser och via Internet – uppmuntrat till sådana arbetsformer. Lärarens betydelse som inspiratör och stimulator kan då inte övervärderas.
- Överflyttning av ansvar för studier till de studerande. När den studerande i egen takt och tillsammans med läraren tar upp en frågeställning, hyfsar problemet, söker kunskap, analyserar och försöker komma fram till ett eller flera svar på den givna frågeställningen, så sker i bästa fall också ett allt större övertagande av ansvaret för studierna. Den studerande tar ett eget ansvar för sina studier och för sitt studieresultat. I exempelvis Jokkmokk sker detta på så sätt att en grov studie- och tidsplanering dras upp, varefter de studerande själva bestämmer sig för om de – utöver ett mindre antal bundna lektioner – vill studera hemma vid köksbordet, tillsammans med en mindre eller större grupp hemma hos någon eller i Kunskapens Hus eller om de vill studera i Kunskapens Hus med handledning av en lärare.
- Acceptans av olika "lärstilar". Kunskapen om att människor lär optimalt under individuella förutsättningar (tyst-bullrigt; helljusmysljud; bekvämt-obekvämt; etc) gör också att olika lärstilar för

olika individer mer och mer accepteras av pedagoger. Även om det i dag är svårt att fullt ut möjliggöra acceptans av detta slag i en utbildningssituation, så är det ändå en nyttig kunskap för den studerandes självkännet vid egen inläring och en utvecklingsmöjlighet. Ett exempel på en kommun där man prövat dessa tankar är Forshaga, i vars grundskolor samtliga barn, föräldrar och lärare har fått testa sig själva och på så sätt skaffat sig kunskap om olika lärostilars betydelse för inläring.

- Arbete i lärarlag. Genom att lärarna gemensamt lägger upp verksamheten tillsammans kan bland annat deltagarnas totala studieomfång bättre planeras, temastudier möjliggöras och större öppenhet lärare emellan åstadkommas. Detta arbetssätt kännetecknar exempelvis omvårdnadsutbildningen vid vårdskolan i Sundsvall. I ett kursutformat system gäller dock speciella förutsättningar, eftersom varje kurs i princip kan bestå av olika studerande.

Ny teknik och nya etermedier är på väg att resultera i en kommunikationsrevolution i samhället i stort. Detta gäller även utbildningsanordnare, där sökande i databaser, utnyttjandet av Internet, videokonferenser, etc öppnar nya möjligheter. Detta ställer emellertid krav på ny och annorlunda utrustning av olika slag. Dessa utrustningar tenderar nu att bli mer personnära med enkla och billiga PC-baserade system. Distansutbildning möjliggörs därigenom redan nu i allt större omfattning. Pedagogiska arbetssätt och arbetsformer har dock inte utvecklats i samma snabba takt som den tekniska utvecklingen. Inom detta område krävs stora utvecklingsinsatser. Statens skolor för vuxna skall inom ramen för det så kallade SSV-projektet dels utveckla distanslösningar för behov som uppstår i kommunal vuxenutbildning, främst Kunskapslyftet, dels utgöra en distansutbildningsresurs i Kunskapslyftet. I propositionen *Regional tillväxt – för arbete och välfärd* (Prop1997/98:62) diskuteras ytterligare insatser för att stärka utvecklingen av distansutbildning.

11.2 Förutsättningar för pedagogisk utveckling

Pedagogisk utveckling sker alltid i en lärmiljö, exempelvis i det livslånga lärandet i arbetslivet, under ett lärarlagssammanträde eller i en klassrumssituation. Det finns inom den samhällsstödda vuxenutbild-

ningens område olika sätt att stödja sådan verksamhet. Vanliga sätt att stödja pedagogisk utveckling är genom

- stöd för pedagogiska-metodiska projekt,
- utvecklingsstöd till vuxenanpassade läromedel,
- stöd till uppföljning och utvärdering,
- lärarutbildning och fortbildning – lärande i arbetet,
- rektorsutbildning – skolledarutbildning,
- erfarenhetsutbyte och nätverk samt
- forskning och utveckling.

Grunden för all pedagogisk-metodisk utveckling är en trygg arbetsmiljö med ett tydligt och engagerat ledarskap (Stålhammar, 1997). Så är inte alltid fallet i dag. Även pedagogiskt intresserade och kunniga skolledare – och sådana finns det många av – tvingas ofta allt för mycket vara administrativa chefer med arbetets tyngdpunkt i personalansvar och ekonomiskt ansvar (SOU 1996:188). De har också ansvaret för att verksamheten följer det för skolformen gällande regelsystemet, även om det minskat i omfång.

All erfarenhet visar också att utveckling stimuleras av att bli uppmärksammas. Det är en kanske minst lika viktig morot som pengar och/eller tjänster. Skolledning, kommunansvariga/huvudmän med flera måste visa att man uppskattar pedagogisk utveckling.

11.2.1 Stöd till pedagogisk utveckling

Att från statens sida stödja pedagogisk utveckling på lokal nivå kan synas ändamålsenligt men är inte problemfritt. I detta avsnitt diskuteras några av de tidigare nämnda formerna av stöd, nämligen stöd till pedagogiska projekt av olika slag, till läromedelsutveckling och utvärdering.

Projektstöd används ofta, när man vill prioritera vissa områden, exempelvis antimobbningskampanjer, utveckling av distansmetodik och stimulans av otraditionella val till högre utbildning. Det finns dock vissa risker med projektstöd. Istället för att stödja verksamhetens utveckling kan intresset för stödet i sig istället styra verksamhetens utveckling, vilket inte självklart behöver vara positivt. Staten har därför mer och mer övergått till att stödja projekt som redan pågår genom att lyfta fram olika exempel och stödja exempelvis dokumentation av sådana. Så sker till exempel innevarande år, då Utbildningsdepartementet erbjudit kommuner med intressanta projekt inom två områden – dels validering, dels vägledning och individuella studieplaner – ekonomiskt stöd till dokumentation (motsvarande) i syfte att stödja erfarenhetsutbyte mellan olika kommuner.

Stöd till *utveckling av läromedel* i vid bemärkelse har varit och är fortfarande aktuellt för läromedel till små målgrupper eller smala utbildningsområden, exempelvis hemspråk och vissa yrkesutbildningar. Under vissa perioder har också stöd till vuxenläromedel varit aktuella. Även sådant stöd kan ha sina avigsidor, exempelvis ökar bundenheten till läromedel, vilket inte alltid är önskat. Man bör dock konstatera att framtidens utbildning – speciellt distansutbildning – och läromedelsbehov troligtvis kommer att bli mer och mer multimediala och därmed kanske också mer och mer individuella. Den nya tekniken och möjligheten att i större utsträckning utnyttja ”nya” läromedel som informationsdatabaser, CD-ROM och DVD (Digital Video Disc) men också ”gamla” som bibliotek, etc. torde komma att förändra arbetsformer och arbetssätt mot mer handledarstyrd undervisning. SSV-projektet torde även här kunna bidra med intressanta utvecklingsarbeten.

Utvärdering av en verksamhet syftar alltid till att öka kunskapen om det fenomen som studeras. På de nivåer som är aktuella i detta kapitel torde eller borde det främsta skälet vara att skaffa sig kunskap för att ha en bättre grund att stå på i ett organisatorisk-pedagogiskt utvecklingsperspektiv – det må sedan gälla val av anordnare, utveckling av en ny kurs, deltagares kunskapsinhämtande, deltagarmedverkan, arbetssätt och arbetsformer eller nivåns måluppfyllelse.

Erfarenheten visar att utvärdering, där den förekommer

- *i undervisningssituationen* ofta handlar om betygssättning av deltagare, vilja att veta mer om vad deltagarna tyckt om lärare/cirkelledare, om undervisningen och om varandra. Den handlar mer sällan om i vilken utsträckning undervisningen nått mål som berör normer och värden, deltagarnas ansvar och inflytande, kursplanens innehåll eller arbetssätt och arbetsformer som befrämjar exempelvis eget kunskapssökande i ett livslångt lärande. Ett exempel på en mer fullständig utvärdering kan hämtas från komvuxenheten i Klippan, där man arbetar speciellt med kvalitetssäkring av undervisning.
- *av externa anordnare* också ofta handlar om betygssättning av deltagare men även om stödfunktioner av olika slag och om undervisningens kvalitet. I exempelvis Malmö genomför projektledningen utvärdering av bland annat undervisningssituation och vägledning hos externa anordnare inklusive gymnasieskolorna. Utvärderingen återförs till anordnarna och berörda deltagare och följs upp tillsammans med anordnarens utbildningsansvariga och

- i en del fall också tillsammans med berörda studerande.
- i *skolan/motsvarande* handlar om vilka som avbryter och varför, om man trivs eller inte, m.m. Den besvarar sällan frågor om huruvida målen för verksamheten uppnås, om man når de prioriterade målgrupperna, om undervisningen är organiserad så att studierna för deltagare ur dessa grupper underlättas, etc. Ett intressant exempel på avhopsundersökning med vidare perspektiv kan dock hämtas från Gagnef. Samtliga sökande, som blivit antagna men aldrig infunnit sig eller avbrutit sina studier någon av de två första veckorna på vårterminen 1998 (totalt 35 personer), har intervjuats om orsakerna till sina avhopp. Resultatet av denna intervju visar att flertalet ”avhoppare” endera antagits till högskola eller till andra utbildningar eller fått arbete alternativt behållit sitt gamla arbete. De, som svarade nej på frågan om de tänkte komma tillbaka till studier vid något annat tillfälle, var alltid kortutbildade. Resultatet visar – så långt det nu går att dra slutsatser från en relativt liten undersökning – bland annat också på vikten av att snabbt få igång utbildning för kortutbildade, när de väl bestämt sig för att börja. Avsikten är att en liknande undersökning ska genomföras i samband med höstterminens start 1998 och att sedan det samlade materialet ska analyseras och ligga till grund för ett fortsatt utvecklingsarbete.

En form av utvärdering, kvalitetskontroll, utgör också de av Skolverket framtagna nationella proven, vilka kan användas av såväl komvuxenheter som externa utbildningsanordnare. I exempelvis Halmstad planerar man att låta såväl komvuxenheten som de externa utbildningsanordnarna genomföra nationella prov.

På alla nivåer – även den kommunala – tycks det vara vanligt att genomförda utvärderingar redovisas och därefter betraktas som avslutade. Mer sällan har de bildat kunskapsunderlag för fortsatt utveckling. Det bör dock understrykas att frågor som berör kvalitetssäkring, utvärdering och uppföljning fått ökad genomslagskraft i samband med Kunskapslyftet. Som exempel kan nämnas att en serie fortbildningsdagar arrangerats kring frågor om kvalitetssäkring av undervisningen för lärare såväl från komvuxenheter som från externa utbildningsanordnare i Blekinge och Skåne.

En väg för staten att stimulera allmän pedagogisk utveckling kan vara genom tillskapandet av *vuxenpedagogiska utvecklingscentra*. Där kan projektutveckling och läromedelsutveckling stimuleras – med såväl kunnsande som med ekonomiska bidrag. Där kan också

olika former för utvärdering utvecklas, spridas och nyttiggöras på kommunal nivå.

11.2.2 Lärarutbildning och fortbildning

Inför Kunskapslyftets start vidtogs inte några särskilda åtgärder för att stimulera lärarutbildning eller lärarfortbildning. Senare tillsattes dock Lärarutbildningskommittén, i vars direktiv ingår att analysera vilka krav som ska ställas på lärarutbildningen för att tillgodose behovet av vuxenpedagogik samt att överväga behovet av en särskild vuxenpedagogisk examen. I tilläggsdirektiv kommer troligen Lärarutbildningskommittén att få i uppdrag att lägga förslag till en grundläggande skoledarutbildning om 40 poäng.

Kunskapslyftskommittén har låtit genomföra en kartläggning (SOU 1997:120) av förekommande pedagogisk utbildning för vuxenpedagoger vid landets universitet och högskolor. Den visar bland annat att de flesta utbildningar är begränsade till *ett* vuxenpedagogiskt område, antingen kommunal vuxenutbildning eller folkhögskola eller arbetsliv. *Allmän utbildning inom vuxenpedagogik* är sparsamt förekommande. De vuxenpedagogiska inslagen är ofta en del av en mer omfattande lärarutbildning. I dem finns ofta också möjlighet att inrikta sig mot eget intresseområde, till exempel vuxenpedagogik. Några olika exempel kan nämnas.

Linköpings universitet genomför ett försök med distansutbildning i vuxenpedagogik på B- och C-nivå. Försöket går under namnet Brobyggarna, vilket syftar på att man vill bygga broar mellan vuxenutbildningens praktik och vuxenpedagogisk teori och forskning.

Vuxenpedagogiska inslag kan även ingå i större eller mindre omfattning i fristående kurser i allmän pedagogik på universitet och högskolor. Som exempel har högskolan i Halmstad en vuxenpedagogisk strimma i kursen på A-nivån. På C-nivån ingår att läsa en valfri avhandling. Valfria vuxenpedagogiska kurser om vardera 5 poäng ingår på B- och D-nivån. Därtill kommer möjlighet att välja uppsatsämne med exempelvis vuxenpedagogiskt innehåll.

Nordens Folkliga Akademi (NFA) i Göteborg ordnar olika utbildningar för vuxenutbildare i Norden, främst inom folkbildningsområdet. Kontakter håller dock på att byggas upp mot kommunal vuxenutbildning. Under 1997 anordnade NFA i samverkan med Vuxenutbildarcentrum vid Linköpings universitet en nordisk påbyggnadskurs i vuxenpedagogik (20 poäng). NFA ordnar för övrigt mest kortare kurser och konferenser på två till tre dagar inom det vuxenpedagogiska området.

När det gäller utbildningar för pedagoger inom *folkbildningsområdet* återfinns dessa i huvudsak vid Linköpings universitet. Där finns exempelvis en särskild folkhögskollärarytbildning. Det är en praktisk-pedagogisk grundutbildning på 40 poäng, vilken bygger på att man har de ämnesteoretiska kunskaperna sedan tidigare.

Vuxenutbildarcentrum vid Linköpings universitet är också en viktig aktör för vuxenutbildares fortbildning. Man strävar där efter att vara en länk mellan högskolan och fältet. En kurs i Folkbildningens pedagogik (20 poäng) anordnas i samarbete med Tollare folkhögskola. IT-baserad distansutbildning i Demokrati och folkbildning (10 poäng) genomförs på försök med stöd från Distansutbildningskommittén. Därtill kommer ett antal kortare utbildningar.

Det finns även andra aktörer för fortbildning av lärare. Som ett exempel kan nämnas SSV i Härnösand, där man innevarande år genomför en distansutbildning för 100 lärare i olika kommuner (gymnasieskolor och komvuxenheter) om hur man utvecklar distansmodeller och genomför distansutbildningar.

För lärare inom *kommunal vuxenutbildning* ges inte någon särskild lärarutbildning. Den normala utbildningen är där lärarutbildning som främst är avsedd för ungdomsskolan – gymnasie- eller grundskollärarytbildning. För blivande lärare mot ett visst yrkesområde kan det dock finnas vissa lärarutbildningar med vuxenpedagogiska inslag, exempelvis vid lärarhögskolan i Malmö (gymnasielärarytbildning med inriktning mot yrkesämnen) och Göteborgs universitet (vårdlärarprogrammet).

För lärare i grundläggande och gymnasial vuxenutbildning anordnar Linköpings universitet en påbyggnadsutbildning omfattande 20 poäng. Det är en distansutbildning på halvfart under två terminer. Utbildningen består av fyra delar om 5 poäng vardera, nämligen vuxenpedagogik, allmän vuxenmetodik, samhällskunskap samt invandrar- och kulturkunskap.

Vid den hearing som Kunskapslyftskommittén och Lärarutbildningskommittén gemensamt anordnade i oktober 1997 visade det sig bland annat att det på flera lärarhögskolor fanns tankar kring att på olika sätt utveckla *lärarutbildning* även för vuxenpedagoger. Vid Linköpings universitet diskuterades en ny vuxenlärarutbildning för vuxenlärare i det offentliga skolsystemet, parallellt med den befintliga folkhögskollärarytbildningen, och eventuellt med en särskild vuxenlärarexamen. Man utreder också möjligheterna att skapa en ny mer allmän vuxenlärarutbildning i stället för den utbildning som nu finns för lärare och ledare i folkbildning. Från Göteborgs universitet redovisades diskussioner om att ersätta gymnasielärarexamen med en gymnasie- och vuxenlärarexamen. Diskussioner av liknande slag

förekommer – om än inte fullt så uttalat – vid andra universitet och högskolor. Tankar om basutbildning med påbyggbara ”klossar” med inriktning mot gymnasieskola eller vuxenutbildning ventilerades också vid hearingen.

Rektorsutbildningen består av två delar, där huvudmannen svarar för en introduktionsutbildning kring allmänt ledarskap och staten via sex universitet/högskolor för utbildning i rektorsfunktionen. Huvudmannens introduktionsutbildning ges i princip till flertalet rektorer – ibland också till biträdande rektorer/studierektorer. Den är oftast gemensam för skolledare i de olika kommunala skolformerna med dels skolformsövergripande, dels skolformsspecifika utbildningsinslag. Den statliga delen av rektorsutbildningen omfattar 4-6 terminer (cirka 30 dagar internat, projektarbete och handledning i arbetet). Flertalet rektorer har deltagit i denna utbildning.

Den statliga delen av rektorsutbildningen har utvärderats via Skolverket (Skolverket, 1998b) och viss kritik har riktats mot att den ibland också ger viss ledarskapsutbildning – som egentligen är ett arbetsgivaransvar – i stället för att koncentrera sig på rektorsfunktionen ur ett statligt perspektiv.

Oavsett hur lärarutbildning och rektorsutbildning läggs upp måste huvudmannen sedan ta ansvar för *lärarnas och skolledarnas fortbildning – det livslånga lärandet*. Många olika källor ger samstämmiga vittnesbörd om att de kommunala huvudmännen inte tidigare mäktat leva upp till detta ansvar. Det finns dock flera exempel på att Kunskapslyftssatsningen skulle ha intensifierat lärarfortbildningen i kommunerna, bland annat i Jokkmokk, Halmstad och Trelleborg. I Halmstad har exempelvis samtliga lärare genomgått den militära utbildningen för gruppleddare. I Skåne har många av de externa anordnarna deltagit i särskild fortbildning om den kommunala vuxenutbildningens styrdokument och regelverk. Motsvarande exempel kan också ges från Halmstad, där en sådan fortbildning anordnades gemensamt för lärare från komvuxenheten och från de externa utbildningsanordnarna. Den genomfördes företrädesvis i ämnesgrupper och lade därigenom också en tyngdpunkt på pedagogiska-metodiska arbetsätt och arbetsformer.

För folkbildningens lärare/cirkelledare är förhållandena delvis anorlunda. Genom en specialdestinerad del av statsbidraget ges ekonomiska förutsättningar för utveckling och fortbildning. Det finns inte några tecken som tyder på att denna möjlighet inte skulle utnyttjas.

Prioriterade fortbildningsinsatser kan fungera i positiv riktning om det är verksamhetens prioritering, tydliggjord i huvudmannens

skolplan (motsvarande) och enhetens/avdelningens utvecklingsplan/arbetsplan, som får styra innehållet. Fortbildningen måste ingå som en del i detta utvecklingsperspektiv, om den ska stimulera pedagogisk utveckling. En utvärdering av skolans/studieavdelningens pedagogiska verksamhet visar ofta på moment som behöver förbättras. Efter ett analysarbete – där verksamhetens personal och studerande är involverad – utarbetas en utvecklingsplan. Projekt kanske dras igång. Utifrån behov i det utvecklingsarbete som på så sätt initieras kan fortbildningsbehov uppstå. Då måste fortbildning möjliggöras, som stimulerar en pedagogisk utveckling.

Nya målgrupper, nya förutsättningar, problem och möjligheter, inte minst av teknisk art, har förändrat förutsättningarna för lärarnas arbete. Tankar om deltagarnas ökade ansvarstagande för egna studier och de konsekvenser detta tankesätt medför i undervisningssituationen, om problembaserad undervisning, där eget kunskapsökande stimuleras och den ökade tillgängligheten till nya läromedel i form av exempelvis Internet och olika informationsdatabaser, ställer nya krav på lärares undervisning. Till detta kommer krav på att deltagarna i undervisningen om möjligt ska bibringas helhetsuppfattningar, även då utbudet är kursutformat. Dessa förändrade förutsättningar för lärarnas arbete måste tas på allvar av utbildningarnas huvudmän och en strategi för lärarnas livslånga lärande utvecklas.

När det gäller *pedagogiskt inriktade nätverk* har man kommit längst i arbetslivet, speciellt när det gäller nätverk som går utanför den egna organisationen. Nätverk, där lärare/utbildare samverkar i vuxenpedagogiska frågor har i stort sett saknats. Det finns dock tecken som tyder på en starkare utveckling av sådana nätverk under Kunskapslyftets första år. Delegationen för kunskapslyftet har också satsat på att genomföra olika temaserier och träffar för *erfarenhetsutbyte*.

Delegationen, Kunskapslyftskommittén och Skolverket har också gemensamt tagit fram en så kallad Webbsida, dit olika pedagogiska artiklar, diskussioner, tips och idéer ska kunna förläggas. KOM, Personal & Ledarskap samt Fönstret är därutöver några exempel på facktidskrifter, utöver de rent fackliga, som är mer eller mindre inriktade på pedagogiska frågor med fokus på vuxna.

Det finns all anledning att i allt större utsträckning diskutera den *pedagogiska personalens kompetensutveckling* utifrån tankar om livslångt lärande, lärande i arbete och lärande organisationer. Det skulle vara intressant att pröva möjligheter till lärande i arbetet exempelvis med handledning från högskolor och universitet. Inom detta området finns stora utvecklingsmöjligheter för såväl enheterna (arbetsgivare och arbetstagare) som för universitet och högskolor. Det nya läraravtalet ger där också goda förutsättningar.

11.2.3 Forskning och utveckling

Linköpings Universitet har på uppdrag av Kunskapslyftskommittén kartlagt vuxenpedagogisk forskning m.m. åren 1980-96. Resultatet presenteras i rapporten *Vuxenpedagogik i Sverige. Forskning, utbildning, utveckling – En kartläggning* (SOU 1997:120). Ansatsen var bred och inkluderade även vuxenpedagogisk forskning kring det livslånga lärandet.

Forskningens inriktning

Om man jämför forskning inriktad mot arbetsliv, universitet och högskolor, folkbildning, kommunal vuxenutbildning och distansutbildning, så visar det sig att det arbetslivspedagogiska området samt universitets- och högskoleområdet är relativt väl representerade i den pedagogiska forskningen. Kommunal vuxenutbildning och folkbildning – vuxenutbildningens traditionella kärnområden – är däremot sämre representerade i forskningen. Detta gäller i dagsläget speciellt kommunal vuxenutbildning, där den omfattande forskningen under 1980-talet inte har följts upp i motsvarande grad under 1990-talet. Forskningen kring distansutbildning är också ännu begränsad, men här finns ett nyvaknat intresse.

Arbetslivsforskning

Det finns i Sverige mycket pedagogisk arbetslivsforskning som ligger nära den företagsekonomiska forskningen kring organisation, förändring, etc. När det gäller forskning kring utbildning och lärande kan man se ett ökat intresse för lärande i arbetslivet, det lärande som inte behöver vara relaterat till formell utbildning av olika slag.

Universitet och högskolor

Den pedagogiska forskningen kring universitet och högskolor är också omfattande. Forskningen, som bedrivs på olika – i huvudsak pedagogiska – utbildningsinstitutioner, fokuseras till stor del på den egna verksamheten. Variationen är dock stor när det gäller vilka utbildningar som studeras. Antalet doktorsavhandlingar som behandlar sjuksköterskeutbildningen är exempelvis betydligt större än för andra utbildningar. Här kan möjligen professionaliseringssträvanden hos yrkesgruppen – att skapa en egen yrkeskunskap som ett led i den egna karriären – vara en bidragande faktor. Detta är i sig en intressant faktor för stimulans av pedagogisk forskning.

Läraryrket och lärarutbildningen har också studerats relativt mycket, men detta är mer naturligt med tanke på att det är ett peda-

gogiskt arbete. Inom den del av distansutbildningen som är knuten till högskolan, har de pedagogiska studierna på senare tid främst inriktats på den nya kommunikationsteknikens betydelse för distansutbildningen.

Folkbildningen

Forskningen inom folkbildningens område är på intet vis lika omfattande som den inom de tidigare redovisade områdena. Inom folkbildningsområdet sker mycket forskning med historisk inriktning. Den mest omfattande satsningen på forskning kring dagens folkbildning gjordes i samband med statens utvärdering av folkbildningen, SUFO 96 (SOU 1996:159). Det var dock en engångsföreteelse. Folkbildningsrådets egna utvärderingar av verksamheten har därutöver givit ytterligare tillskott, exempelvis *Excellens i flexibilitet* (Lindgren, 1997).

Mimer är namnet på ett nationellt nätverk för folkbildningsforskning, vilken drivs från Linköpings universitet. Detta nätverk är främst fokuserat på forskning, men med inriktning att skapa kontakter mellan forskare och praktiker.

Kommunal vuxenutbildning

Den kommunala vuxenutbildningen var under en kortare period under 1980-talets början och mitt föremål för en förhållandevis omfattande forskning, speciellt i anslutning till införandet av den egna läroplanen, Lvux 82. Från senare delen av 1980-talet har forskningen om den kommunala vuxenutbildningen minskat kraftigt, och det verkar inte ha förekommit några studier överhuvudtaget i anslutning till att den nya läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf 94, infördes.

Distansutbildning

Forskning kring distansutbildning är än så länge begränsad, men här finns ett nyvaknat intresse. Distansutbildningskommitténs (DUKOM:s) insatser avser visserligen mest tillämpning, men det relativt nya nationella nätverket för distansutbildningsforskare (DUNET) kan förhoppningsvis bidra till utvecklingen.

Forskningens omfattning

Några bra mått som ger en exakt beskrivning av omfattningen av vuxenpedagogisk forskning är svåra att finna. Helhetsbilden blir ändå relativt tydlig. Forskningsanslagen till vuxenutbildningsforskning är relativt sällsynta och av liten omfattning. Detta gäller speci-

ellt forskning inom kommunal vuxenutbildning. Totalt sju av 169 doktorsavhandlingar inom det pedagogiska området under perioden 1990-95 berör folkbildning eller kommunal vuxenutbildning. Av 33 professorstjänster i pedagogik finns en tjänst som professor i vuxenpedagogik.

Vissa forskningsanslag

Under perioden 1991-1996 beviljade *Skolverket* forskningsanslag på totalt 119 miljoner kronor. Av dessa anslag gick 4,4 miljoner (4%) till projekt vilka helt eller delvis kan kategoriseras som vuxenpedagogisk forskning. Kommunal vuxenutbildning och Svenska för invandrare ligger inom Skolverkets huvudområde och finns också representerade, men det finns även projekt med inriktning på folkbildning (ett gammalt Sö-projekt) och projekt som inbegriper flera utbildningsformer.

En annan illustration av den vuxenpedagogiska forskningens omfattning är fördelningen av de anslag som *Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet (HSFR)* ger till pedagogisk forskning. Under perioden 1993/94 – 1997 beviljades anslag på drygt 28 miljoner kronor. Av dessa har drygt 11 miljoner kronor (39%) gått till vuxenpedagogisk forskning. Andelen har under perioden ökat. HSFR:s projekt med vuxenpedagogisk inriktning berör tre områden – folkbildning, arbetsliv och högskola. Forskning med medel från HSFR kring områden som kommunal vuxenutbildning och distansutbildning saknas helt.

Doktorsavhandlingar i pedagogik

Ett annat mått på den pedagogiska forskningen är hur många och vilka doktorsavhandlingar som lagts fram. Av samtliga avhandlingar (169) inom olika vuxenpedagogiska fält, vilka lagts fram under perioden 1990-95, berörde en fjärdedel vuxenpedagogik i vid mening, men även här är fördelningen ojämn. Kommunal vuxenutbildning (inkl grundvux/grundläggande vuxenutbildning) behandlas i två avhandlingar och folkbildningen i fyra. Därutöver finns en avhandling som utgör en kommunstudie av vuxenutbildningen i en kommun. Totalt sju av 169 doktorsavhandlingar (4%) berör alltså folkbildning och/eller kommunal vuxenutbildning.

Professurer i pedagogik

Under våren 1997 fanns 33 professurer i pedagogik på universitet och högskolor i Sverige. Flera av dessa var under tillsättande och ytterligare tjänster var på väg att inrättas. Av dessa 33 tjänster fanns en

tjänst som professor i vuxenpedagogik i Linköping, där man också inrättat en tjänst som professor i pedagogik med inriktning mot utbildning och lärande i arbetslivet. I Göteborg fanns en tjänst som professor i vårdpedagogik. Bland innehavarna av de allmänna professurerna finns det minst fyra som har ägnat högskolan en relativt omfattande forskning och tre som har haft projektverksamhet inom det övriga vuxenpedagogiska fältet.

Forskningens utvecklingsmöjligheter

Den vuxenpedagogiska forskningen fokuserar nästan alltid på endast något av vuxenutbildningens områden, exempelvis folkhögskolorna eller studiecirkelarna. Det skulle – inte minst mot bakgrund av Kunskapslyftets tankar om samverkan – vara angeläget att främja bredare pedagogisk forskning. Ett genomgående tema i en sådan forskning bör också behandla genusperspektivet. Några exempel på angelägna forskningsområden är:

Yrkesutbildning för vuxna utanför högskolan är ett område som ökar i samband med Kunskapslyftet och försöken med kvalificerad yrkesutbildning (KY). Forskning som följer denna utveckling saknas helt. De fristående forskarutvärderingarna av Kunskapslyftet och KY bör kunna bidra till ökad kunskap om utbildningen för vuxna. De bör också kunna stimulera till fortsatt forskning inom det vuxenpedagogiska området.

Inom distansutbildningen har forskningsintresset ökat men är fortfarande begränsat. En utökad forskning kring detta område är behövlig. Den bör då koncentrera sig kring centrala pedagogiska frågeställningar och inte tekniska metodfrågor.

Vid införandet av Lvux 82 initierades en relativt omfattande pedagogisk forskning om den kommunala vuxenutbildningen, dess villkor och möjligheter. Någon motsvarande kunskap om betydelsen för den kommunala vuxenutbildningen av den senaste läroplansreformen, Lpf 94, finns inte.

Den pedagogiska folkbildningsforskningen har fått en del resurser under 1990-talets mitt, främst i anslutning till SUFO 96. Den utgör en bra grund för en fortsatt satsning för att långsiktigt få en bra nivå på forskningen.

Den vuxenpedagogiska forskningen behöver utvecklas. Detta är inte bara en fråga om resurser utan också om att kunna motivera intresserade forskarstuderande genom att kunna visa på att det finns en arbetsmarknad inom forskningsområdet. En särskild vuxenlärarutbildning skulle på motsvarande sätt stimulera vuxenpedagogisk forskning – en arbetsmarknad tillskapas för forskare med en vuxenpedagogisk bakgrund.

12 Utvärderingar av Kunskapslyftet

I detta kapitel beskrivs kort ansvarsfördelningen för utvärderingen av Kunskapslyftet, de utvärderingar kommittén initierat och några preliminära resultat från ett av kommitténs utvärderingsprojekt.

12.1 Ansvarsfördelning

Kunskapslyftskommittén har regeringens uppdrag att *samordna* utvärderingarna av Kunskapslyftet och ansvara för att *fristående nationella utvärderingar* av denna satsning kommer till stånd. I anslutning till kommitténs årliga rapporter ska även läget beträffande utvärderingarna rapporteras (Dir. 1996:71; U97/751/V).

Ansvar för den särskilda utbildningsatsningen, Kunskapslyftet, är delat mellan flera aktörer. ”Utvärderingar initieras av flera av dem, t ex *Folkbildningsrådet* när det gäller den del folkhögskolorna ansvarar för, *Statens skolverk* när det gäller de delar av satsningen som kommunerna och Statens skolor för vuxna ansvarar för och *Arbetsmarknadsstyrelsen* när det gäller arbetsmarknadsmyndigheternas insatser i anslutning till satsningen. De deltagande *kommunerna* ansvarar själva för att den verksamhet utvärderas som de ansvarar för” (Dir. 1996:71, egna kursiveringar).

Under våren och hösten 1997 har ett intensivt arbete pågått inte bara när det gäller planering och genomförande av Kunskapslyftet utan även när det gäller planeringen av utvärderingen av Kunskapslyftet. För utvärderingen har det på nationell nivå framför allt handlat om att från början försäkra sig om tillgång till statistik som underlag för såväl mer kortsiktig uppföljning som mer långsiktig utvärdering – en statistik som kan användas både för kvantitativa analyser och som urvalsram och bakgrundsmaterial i kvalitativa studier.

I samordningen av statistikarbetet har *Kunskapslyftskommittén* haft täta kontakter med Delegationen för kunskapslyftet, Skolverket, Folkbildningsrådet, Arbetsmarknadsstyrelsen, Centrala studiestödsnämnden och Statistiska centralbyrån. Med utgångspunkt från den statistik som kommer att finnas tillgänglig kommer ett stort antal undersökningar att genomföras av respektive myndighet och olika forskare.

Kunskapslyftskommitténs projekt har till syfte att ge ett helhets-

perspektiv på satsningens planering, genomförande och resultat utifrån vilket andra myndigheter, organ och kommuner sedan kan göra sina egna fördjupningar. Kommitténs utvärderingar är inte begränsade till någon viss del av Kunskapslyftet. Förutom helhetsperspektivet är det kommitténs uppgift att bidra med en analys som är obunden av myndighetsutövning.

Nedan beskrivs de fristående nationella projekt som Kunskapslyftskommittén hittills initierat. I avsnitt 12.2 handlar det om de projekt som befinner sig på planeringsstadiet och första fasen av genomförandet. För dem redovisas uppläggningsplaneringen av respektive projekt och tidsplan för redovisningen. Ett av projekten, det som behandlar kommunernas kostnader för Kunskapslyftet, har kommit lite längre och från det rapporteras i avsnitt 12.3 vissa preliminära resultat avseende hösten 1997.

12.2 Kunskapslyftskommitténs utvärderingar av Kunskapslyftet

Kunskapslyftskommittén har eftersträvat en samplanering av de projekt kommittén och andra centrala aktörer initierar. I inledningsskedet har det främst handlat om statistikinsamling i syfte att dels kraven på uppgiftslämnande minimeras för kommuner, deltagare i Kunskapslyftet och andra berörda parter, dels projekten i sig ska ge maximala synergieffekter. Viktiga delasppekter i detta organisatoriska arbete är att utvärderarna i största möjliga utsträckning använder sig av statistik som redan finns hos SCB och samordnar sig och gemensamt använder sig av därutöver särskilt insamlade uppgifter. Kunskapslyftskommittén har påtagit sig uppgiften att garantera en gemensam statistiktillgång för utvärderingarna.

Sammanfattningsvis kan man säga att, förutom statistikprojektet, består Kunskapslyftskommitténs ”utvärderingspaket” för närvarande av *tre större projekt* och *två kompletterande satsningar*. Till detta kommer projektet ”Kommunernas kostnader”.

Tre större projekt

Projekt 1. Ett av de större projekten är inriktat på kommunernas genomförande av Kunskapslyftet och individernas utveckling under Kunskapslyftet – ett samarbete mellan *Institutionen för pedagogik vid Göteborgs universitet och SCB*. Projektet rymmer i sig flera delprojekt:

1.1. Kommunstudier: Hur formas den nya vuxenutbildningen?

Här studeras hur en reformerad vuxenutbildning växer fram i kommunerna bl. a. med hjälp av en enkät till landets samtliga kommuner, intervjustudier i ett urval av ca 40 kommuner och fallstudier i 5–10 kommuner. Syftet är att beskriva och analysera förändringar i vuxenutbildningens lokala struktur, beslutsprocessen bakom detta samt hur olika faktorer påverkar och samspelar med rekrytering och uppläggning av kurser och kursinnehåll.

I fallstudiekommunerna genomförs även en enkät med deltagare och icke-deltagare och lärare. Enkäterna samordnas innehållsmässigt med de riksrepresentativa enkäterna (se punkt 1.2).

Under år 1999 rapporteras resultaten för kommunerna på de tre nivåerna – samtliga kommuner, intervjustudier i 40 kommuner och fallstudier i 5–10 kommuner – medan resultaten från studien av lärarnas situation kommer år 2001.

1.2. Riksrepresentativa enkätstudier: Kunskapslyftets rekrytering, undervisningsprocess, resultat och effekter.

Dessa enkäter riktas till deltagare vid utbildning som har kommuner respektive folkhögskolor som anordnare. För jämförelsens skull riktas de även vad gäller resultat/effekter till icke-deltagare. Datainsamling sker från urval i två årskullar av deltagare samt en årskull icke-deltagare. Varje kull får två enkäter vardera med cirka ett års mellanrum. En enkät riktas också till lärare inom Kunskapslyftet i syfte att belysa lärarnas syn på Kunskapslyftet och konsekvenserna för dem av Kunskapslyftet.

Rapporteringen sker årligen fr. o. m. maj 1998 t. o. m. december 2002.

Projektarbetet samordnas på kommun- respektive enkätsidan med projekten vid Linköpings universitet och Umeå universitet (jfr. nedan).

Projekt 2. På *Institutionen för pedagogik och psykologi vid Linköpings universitet* genomförs två djupstudier inriktade på deltagare respektive icke deltagare i Kunskapslyftet.

2.1. Intensivstudie – deltagare.

Den första intensivstudien handlar om Kunskapslyftets betydelse för deltagarna. Den går från beslutsfattarnas förhandlingar om hur satsningen ska utformas via undervisningens utformning till de studerandes möte med denna och det lärande som blir en konsekvens. Här analyseras hur en utbildningssatsning på nationell nivå via olika led

iscensätts på lokal nivå för att utmynna i ett bestämt utfall hos deltagarna. Forskarna avser att genom ett intensivt fältarbete synliggöra både förutsättningar, process och utfall. Studieobjekten utgörs av en kommun och ett antal deltagare som intensivstuderas. Det är en studie på "djupet" men studiens resultat relateras till de data på "bredden" som kommer att föreligga i andra kommun- och individstudier (bl. a. 1.1 och 1.2 ovan).

Resultaten avrapporteras löpande till Kunskapslyftskommittén. En sammanfattande slutredovisning sker år 2001.

2.2. Intensivstudie – icke-deltagare.

I den andra djupstudien fokuseras de arbetslösa och varför de avstår från att delta i Kunskapslyftet. Hur relaterar sig deras föreställningar om arbete, arbetslöshet och utbildning till dem de möter hos uppsökare och rekryterare med bakgrund i antingen utbildningsväsende, arbetsförmedling eller fackliga organisationer. Arbetslösa i fyra kommuner studeras. Även resultaten i denna studie relateras till övriga studier av deltagare respektive icke-deltagare.

Delresultat kommer att redovisas successivt till kommittén inför slutrapporten som ska föreligga i mars år 2000.

Projekt 3. Det tredje större projektet har en samhällsekonomisk inriktning och består också av olika delprojekt. Även det är ett samarbetsprojekt, i detta fall mellan *Institutionen för nationalekonomi vid Umeå universitet och SCB*. Projektets utgångspunkt är att med hjälp av variabler som återfinns antingen i SCB:s reguljära statistik eller hos AMS beträffande utbildning, arbetslöshet, sysselsättning, inkomster och andra relevanta variabler följa deltagarna i Kunskapslyftet. Även de enkäter som genomförs vid Institutionen för pedagogik vid Göteborgs universitet används för att ge kompletterande information till detta projekt.

Olika grupper deltagare i Kunskapslyftet särskiljs för att man ska kunna skapa jämförelsegrupper till dem bland personer som *inte* deltar i Kunskapslyftet. De senare består dels av arbetslösa och dels av deltagare i arbetsmarknadsutbildning. Individerna studeras både vad avser aktiviteter före och efter tiden i Kunskapslyftet eller motsvarande. Tre kullar studeras – de som hösten 1999, 2000 och 2001 börjar i Kunskapslyftet. För exempelvis dem som påbörjar Kunskapslyftet hösten 1999 och deras jämförelsegrupper kommer inkomst- och arbetsmarknadsförhållandena före Kunskapslyftet att spåras tillbaks till år 1991. För inkomst- och arbetsmarknadsförhållanden efter Kunskapslyftet sker en uppföljning till år 2002.

Tidsmässigt kommer resultaten från de olika delprojekten att successivt allt mer fylligt belysa följande aspekter:

- selektionsprocessen
- geografisk och yrkesmässig rörlighet
- privat- och samhällsekonomiskt utfall av Kunskapslyftet.

Kunskapslyftskommittén får kontinuerlig avrapportering från respektive delprojekt.

..... och två kompletterande satsningar

Komplement 1. Ett kompletterande projekt inriktat på snabb återföring genomförs av *Inregia*. Det bygger på ett system av indikatorer som ska fungera som ett "early warning system". Indikatorerna beskriver på kommunnivå målgruppens storlek och sammansättning, deltagare i Kunskapslyftet, avbrutna och fullföljda studier samt övergång till högskola. På individnivå handlar det om benägenheten att studera, att inte studera eller inte fullfölja studier i olika grupper. Förändringar och skillnader mellan kommuner och över tiden beskrivs och analyseras med utgångspunkt från bl. a. utbildnings-, närings- och arbetsmarknadspolitiska variabler.

Avrapporteringen sker årligen med början år 1998 och fram till år 2002 med fylligare rapporter till februari 2000 och i samband med slutrapporten år 2002.

Komplement 2. *Kunskapslyftet som modell och metod* är ett projekt som Kunskapslyftskommittén initierade med viss förtur. Syftet är att analysera den modell för genomförandet av Kunskapslyftet som regeringen valde. I den ingår en "Delegation för kunskapslyftet" inom regeringskansliet med representanter för utbildnings-, arbetsmarknads-, närings- och handels- samt inrikesdepartementet och tillhörande sekretariat. Sekretariatet har ansvarat för en dialog med kommunerna under planeringen av Kunskapslyftet och dess genomförande under det första året. Erfarenheterna av Kunskapslyftet i dessa avseenden är intressanta att dokumentera och analysera ur olika synvinklar. Inom regeringskansliet kan den interdepartementala "delegationsmodellen" vara användbar även i andra sammanhang när det gäller att hantera frågor av sektorsövergripande natur och frågor som behöver en snabb och slagkraftig beslutsstruktur. För relationerna stat-kommun och utvecklingen av vuxenutbildningen har också "delegationsmodellen" inneburit vissa nya inslag som är intressanta att analysera inför överföringen av Delegationens arbetsuppgifter till

Skolverket. Projektet genomförs av Statskontoret i samarbete med Kunskapslyftskommitténs sekretariat och beräknas kunna slutrapporteras sommaren 1998.

12.3 Kommunernas kostnader för Kunskapslyftet

Under april 1998 kommer resultat från en av de utvärderingar av Kunskapslyftet som kommittén initierat att lämnas till regeringen. Det gäller undersökningen om vad Kunskapslyftet kostar i praktiken vilken genomförs av Statskontoret. Undersökningen syftar huvudsakligen till att ta reda på om det statsbidrag som kommunerna erhåller inom Kunskapslyftet ligger på en rimlig nivå. Som mer underordnat syfte finns att ge en bild av vilken typ av utbildningsanordnare som är vanligast använd för olika kurstyper – utbildning i egen regi med eller utan upphandlingsförfarande inom kommunen, utbildning i annan kommun eller utbildning upphandlad på entreprenad. Slutligen ska Statskontoret försöka belysa vilken anordnarkategori som är mest kostnadseffektiv.

Den undersökning som genomförs av Statskontoret belyser kostnadssituationen i de lokala Kunskapslyftsprojekten under det andra halvåret 1997. I undersökningen deltar 41 kommuner som är väl spridda över kommungrupperna storstäder, förorter, större städer, medelstora städer, industrikommuner, landsbygdskommuner, glesbygdskommuner, större övriga kommuner och mindre övriga kommuner. De kommuner som valts ut för undersökningen har bland annat valts ut för att ge geografisk spridning. De har också valts ut för att representera varierande kommunstorlekar, olika initial utbildningsnivå och olika avvägning mellan kurstyper i Kunskapslyftet. Alla de tre kommuner som tillhör kommungruppen ”storstäder” finns med i undersökningen eftersom de har en stor utbildningsvolym inom satsningen. Tillsammans stod de 41 deltagande kommunerna för cirka en tredjedel av den totala verksamhetsvolymen inom Kunskapslyftet under andra halvåret 1997.

Undersökningen är en enkätundersökning där de kommuner som deltar fått vara med och påverka enkätens utformning och undersökningens förutsättningar. Kommunernas enkätsvar ger en bild av deras övergripande kostnader för rekrytering, rådgivning, utveckling och administration inom Kunskapslyftet. Dessutom redovisas direkta kurskostnader fördelade på både nämnda anordnartyper och kurskategorierna allmänna kurser på gymnasial nivå, yrkeskurser på gymnasial nivå och orienteringskurser. För de kommuner som erhåll

statsbidrag till grundläggande vuxenutbildning under perioden redovisas även kostnader för den nivån.

När Statskontorets undersökning om kommunernas kostnader för andra halvåret 1997 blivit färdig kommer den att tillställas regeringen i en särskild skrivelse från Kunskapslyftskommittén. Preliminära resultat från Statskontoret anger att kostnadsbilden är väldigt varierad och relativt svårtolkad. Tendensen verkar dock vara att för flertalet kommuner har de verkliga kostnaderna för Kunskapslyftet legat i nivå med de statsbidrag som kommunerna erhållit. (Statskontoret, 1998)

13 Reflexioner och förslag till fortsatt arbete

Kunskapslyftet har hittills varit en mycket framgångsrik satsning i många avseenden. Den marknadsföring som omgivit satsningen och den positiva massmediala uppmärksamheten har i kombination med Särskilt utbildningsbidrag väckt intresse för vuxenutbildning. Till sammans med ett mer attraktivt och efterfrågeanpassat kursutbud har man fått en stor tillströmning av studerande till utbildning på gymnasial nivå. De studerande ser ofta Kunskapslyftet som en bra möjlighet att ta igen det man saknar i utbildningsväg och för väldigt många har studierna inneburit ett personligt "lyft".

Kunskapslyftskommittén följer med stort intresse de nya utvecklingstendenser som uppstått till följd av Kunskapslyftet och hur de fortplantar sig till ordinarie utbildning för vuxna, ungdomsutbildning och arbetsmarknadsutbildning. Det är naturligtvis alldeles för tidigt att ha någon bestämd uppfattning om exakt vart dessa utvecklingstendenser kommer att leda. Inte desto mindre har Kunskapslyftskommittén funnit det angeläget att redan på detta stadium reflektera över vissa aspekter i de processer som kommit igång. Avsikten med Kunskapslyftet är ju att tillföra vuxenutbildningssystemet ett dynamiskt element som leder till kontinuerliga förändringar både på lokal och nationell nivå utan att nödvändigtvis invänta definitiva, externa utvärderingar.

Kommitténs reflexioner i det följande är av olika karaktär. En del leder fram till frågor som har att göra med planeringen av det fortsatta utredningsarbetet inom kommittén. Andra handlar om utvecklingsområden där man i kommunerna och inom folkbildningen kan arbeta vidare inom existerande regelverk. Ytterligare andra leder till förslag om regelförändringar. Nedan behandlas dessa diskussioner under de sex huvudrubrikerna:

- målgrupper
- individernas finansiering av studier
- organisation och beslutsprocess för anpassning av utbildningsutbud till individernas och arbetsmarknadens behov
- infrastruktur för utbildning och sysselsättning
- kvantitet och kvalitet
- pedagogisk utveckling.

Inom vart och ett av dessa områden kan, men behöver inte nödvändigtvis, frågor som har att göra med både fortsatt utredningsarbete, utvecklingsarbete och regelförändringar ha aktualiserats.

13.1 Målgrupper

Den information som redovisats i tidigare kapitel beträffande de individer som numera deltar i vuxenutbildningen och tar del av dess olika studiestöd ger anledning till reflexioner av olika slag. Det handlar dels om olika effektivitetsperspektiv, dels om olika fördelnings- och rättviseperspektiv. Med den typ av deltagande i vuxenutbildningen som vi nu har leder det till ett samhälle som fungerar effektivt ur demokratisk synvinkel? Får vi dessutom en effektiv arbetsmarknad och ekonomi? Är det de som fått minst av samhällets utbildningsresurser som nu får en chans att komma igen och få sina behov av personlig och yrkesmässig utveckling tillgodosedda?

När man tar upp dessa målfrågor måste man ha i minnet vilka grupper som är de primära målgrupperna för statens extra bidrag till Kunskapslyftsprojektet. Det är ju i huvudsak genom dem man kan ha fått en förskjutning av deltagandet i vuxenutbildningen. Det handlar således i huvudsak om dem som saknar gymnasieutbildning och inom den gruppen i första hand om de arbetslösa, i andra hand om de anställda och först i tredje hand om övriga vuxna.

När kommittén diskuterade målgrupper i sitt första delbetänkande *En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande* (SOU 1996:27) framhölls att all vuxenutbildning som leder fram till gymnasienivå bör ha hög prioritet men att man vid behov skulle kunna göra följande rangordning:

1. Utbildning på grundskolenivå
2. Utbildning på gymnasienivå som syftar till att stärka individernas delaktighet i samhället och ställning på arbetsmarknaden
3. Övrig utbildning på gymnasienivå för vidare studier och arbete.

I detta sammanhang vill kommittén påpeka att enligt SCB:s beräkning för 1996 finns i den arbetsföra befolkningen 25–64 år de flesta individer utan gymnasieutbildning bland de anställda. Därefter kommer de som är utanför arbetskraften och sedan de som är arbetslösa. Det finns kommuner där de arbetslösa har en högre genomsnittlig utbildning än de som är sysselsatta. Kommittén har för avsikt att närmare undersöka dessa förhållanden och återkomma till avvägningen mellan offentlig vuxenutbildning för anställda, arbetslösa och dem

som är utanför arbetskraften i sin rapport för 1999 och i sitt slutbetänkande.

Detsamma gäller avvägningen mellan offentliga satsningar på olika utbildningsnivåer. När det gäller gruppen anställda måste man exempelvis alltid noggrant överväga hur ansvarsfördelningen ska se ut mellan stat, individ, fackliga organisationer och arbetsgivare. Ju vidare definition av vad som ska ingå i det offentliga ansvaret för kunskapslyft och livslångt lärande desto större kan begränsningarna för de anställdas möjligheter att delta behöva bli. På denna punkt förbereder emellertid en arbetsgrupp inom Regeringskansliet "förslag till hur parternas gemensamma arbete för ökad kompetensutveckling i arbetslivet kan stödjas av regeringen" (A98/265/AL). Förslagen ska presenteras senast i juni 1998. Detta hindrar inte att det även därefter kan återstå vissa frågor för kommittén att ta ställning till beträffande exempelvis möjligheterna för olika grupper eller enskilda anställda att delta i utbildning i arbetslivet.

I gruppen utanför arbetskraften i arbetsför ålder finner man bl. a. många socialbidragstagare, långtidssjukskrivna och förtidspensionerade men även många funktionshindrade och invandrare. Kommittén har i ett särskilt tilläggsdirektiv fått i uppdrag att "utreda situationen för studerande med funktionshinder inom alla former av vuxenutbildning" (Dir. 1997:104).

Kunskapslyftet har i första hand inneburit att fler individer kan ta del av vuxenutbildning på *gymnasial nivå*. I den utsträckning olika deltagarkategorier kan identifieras bland dessa studerande har inga större förskjutningar kunnat noteras. Om man jämför med tidigare år har deltagarna i kommunal vuxenutbildning ungefär samma ålder och utbildningsbakgrund hösten 1997 som tidigare och en lika stor andel är "utrikesfödda" hösten 1997 som tidigare. Andelen kvinnor och andelen heltidsstuderande har dock ökat. Jämför man i stället dem, som av kommunerna identifierats som "Kunskapslyftsstuderande", med övriga studerande i kommunal vuxenutbildning finner man vissa skillnader. De förra är något äldre, har något kortare formell utbildningsbakgrund, är oftare "utrikesfödda" och studerar oftare på heltid än de senare. Det är också fler bland de "Kunskapslyftsstuderande" som har Särskilt utbildningsbidrag vilket bör ha bidragit till att dra upp genomsnittsåldern. Däremot var det inte fler kvinnor bland de "Kunskapslyftsstuderande" än bland övriga studerande i kommunal vuxenutbildning hösten 1997.

På folkhögskolorna skedde inga förändringar i mätbara dimensioner i studerandesammansättningen 1997 jämfört med tidigare år. Jämför man dem som deltog i den särskilda satsningen 1997 med övriga studerande samma år finner man en ökning i andelen kvinnor

och funktionshindrade. Dessa bedömningar gäller sammantaget för studerande på gymnasie- och grundskolenivå (motsvarande).

Vad gäller *vuxenutbildning på grundläggande nivå* i kommunerna kan konstateras att vare sig volymen eller deltagarsammansättningen märkbart förändrats. Jämfört med tidigare år har de studerande ungefär samma ålder. Även här har andelen kvinnor ökat men andelen "utrikesfödda" har däremot minskat.

Nu liksom tidigare är det inte heller särskilt många med högst grundskola bakom sig har valt att läsa på gymnasial nivå.

Kunskapslyftskommittén följer utveckling av antalet studerande och studerandesammansättningen med största uppmärksamhet. Det är kommitténs förhoppning att andelen med allra kortast formell utbildningsbakgrund ska kunna öka framöver i Kunskapslyftsprojektet. Kunskapslyftskommittén är övertygad om att i kommunerna finns ambitionen att lägga ner ännu mer tid och kraft på att nå dem som har längst väg till gymnasiekompetens. För att förstärka utvecklingen på detta område bör man överväga vissa insatser på nationell nivå.

Kommittén anser att man inom ramen för Kunskapslyftet bör öka statsstödet till platser på grundläggande nivå. Organisatoriskt föreslår kommittén att man därvid överväger att utforma hanteringen av statsstödet på denna nivå på samma sätt som på gymnasienivå, dvs. i projekt- och kontraktsform.

Vid kontrollstation 1998 för "Inkomst- och kostnadsutjämning mellan kommunerna" är det också angeläget att se över de faktorer som styr utjämningen så att en stor andel innevånare i behov av grundläggande vuxenutbildning blir en faktor som tas i särskilt beaktande.

När det gäller utvecklingen av deltagandet i vuxenutbildning på gymnasial nivå visar statistiken att relativt många redan har en gymnasial utbildning. Det kan exempelvis handla om arbetslösa kvinnor med tvåårig social eller ekonomisk linje, eller kvinnor med tvåårig vårdlinje från den gamla gymnasieskolan i bagaget som vill skaffa sig en ny gymnasiekompetens. Dylika satsningar måste betraktas som helt rimliga ur både fördelnings- och effektivitetssynvinkel i dagens läge där en kortare gymnasieutbildning inte verkar tillföra särskilt mycket i sysselsättningsmöjligheter jämfört med grundskolenivå.

För *anställda* tycks det vara så att huvuddelen kommer från offentlig sektor. Utvecklingen inom detta område bör hållas under uppsikt. Det är viktigt att anställda med kort utbildning både inom of-

fentlig och privat sektor får möjligheter att komplettera sin basutbildning gärna i kombination med något slag av personalutbildning.

Många inom vuxenutbildningen är relativt *unga* och kommer mer eller mindre direkt dit från gymnasieskolan. Kunskapslyftskommittén har redan i sitt första delbetänkande (SOU 1996:27) understrukt vikten av att reformeringen av grund- och gymnasieskolan fortsätter så att intentionerna beträffande en god utbildning för alla elever förverkligas. Det är knappast meningen att ungdomar ska behöva gå i både gymnasieskola och vuxenutbildning på gymnasienivå under en längre tid i följd. För att kunna hantera dylika problem på ett mer rättvist sätt har man i vissa länder infört tilldelningssystem där varje individ får vissa rättigheter till t.ex. gymnasiestudier. De får sedan under vissa villkor "kvitteras ut" när man känner sig som mest motiverad (McKenzie & Wurtzburg, 1997/98).

13.2 Individernas finansiering av studier

Som framgick av kapitel 8 kan vuxna som deltar i utbildning finansiera sitt uppehälle under studierna på många olika sätt. Detta är ett område där studiestödssystem, arbetsmarknadspolitiska och sociala insatser korsar varandra utan att alltid kunna mötas och samordnas på ett ur individens synvinkel tillfredsställande sätt. Till komplikationerna hör att det handlar både om statliga och om kommunala system förutom olika former av privat finansiering.

Studiestödsutredningen (U 1994:13) lade i sitt betänkande *Sammanhållet studiestöd* (SOU 1996:90) fram ett förslag till samordning och förenkling av studiestödssystemen. Kunskapslyftskommitténs remissyttrande över studiestödsutredningens förslag återfinns i bilaga 3. Regeringen har för avsikt att införa ett nytt enhetligt studiesocialt system under år 2000. En proposition kommer att läggas fram om detta antingen i slutet av år 1998 eller i början av år 1999 (Pressmeddelanden, 1998-03-10).

I samband med introduktionen av Kunskapslyftet tillskapades, i avvaktan på det nya studiestödssystemet, en ny möjlighet till studiefinansiering. Det var s.k. Särskilt utbildningsbidrag som under vissa villkor är tillgängligt för dem som är berättigade till a-kassa eller KAS (numera ersättning enligt inkomstbortfallsförsäkring och grundbelopp i arbetslöshetsförsäkring) och i någon mån även för anställda.

Kunskapslyftskommittén ser med stora förhoppningar fram emot att ett reformerat studiestödssystem införs och att det sker så snart som möjligt. Det är viktigt att man får:

- fasta och enkla regler som underlättar det administrativa arbetet och arbetet med information och rekrytering
- flexibla regler som är anpassade till de allt mer varierade former av utbildning som utvecklas i det livslånga lärandet
- smidiga övergångar mellan olika källor som kan finansiera studier så att inte återvändsgränder skapas och individer hamnar mellan stolarna
- ett sammanhållet finansieringssystem för kunskapslyft och livslångt lärande.

Under tiden förutsätter kommittén att nuvarande system fortsätter som hittills inklusive Särskilt utbildningsbidrag med de förändringar i det bidraget som regeringen tillkännagivit. Till dem hör nya möjligheter till extra studier under sommarmånaderna 1998 och till vissa studier utöver tolv månader (Skrivelse 1998-02-23; Delegationen för kunskapslyftet, 1998).

Att det för närvarande dessutom finns problem i själva den administrativa hanteringen av studiestöden behöver knappast upprepas. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska se över CSN. Utredaren har redan i en första delrapport presenterat vissa förslag till åtgärder som kortsiktigt skulle kunna förbättra situationen. I anslutning till den rapporten har regeringen sagt sig vara beredd att överväga åtgärder och snabbt återkomma i frågan, allt medan utredningsarbetet vad gäller långsiktiga lösningar på problemen med hanteringen av studiestöden fortsätter (Utbildningsdepartementet, 1998; Utredningen för översyn av CSN, 1998).

I Kunskapslyftskommitténs enkät *Vuxenutbildare ser på sig själva* (SOU 1996:188) redovisades många negativa erfarenheter av dåvarande studiestödssystem. Att behöva skuldsätta sig för att kunna studera på grundläggande nivå i vuxenutbildningen ansåg många som besvarade enkäten utgöra ett stort hinder för studier på den nivån.

”Lågutbildade som behöver studera på grundskolenivå vill ej låna till detta. De har ofta negativa erfarenheter av skolan och ofta ej helt övertygade om att de skall lyckas med sina studier denna gång heller.”

På gymnasienivå kan förhållandena vara något annorlunda. I en undersökning av avhopp från kommunal vuxenutbildning visade det sig att knappt hälften av avhoppen (45 procent), som inte berodde på övergång till annan sysselsättning, orsakades av ekonomiska pro-

blem. Undersökningen hänförde sig till år 1995, dvs innan Särskilt utbildningsbidrag fanns. Ytterligare förklaringar till dessa avhopp var utbildningsrelaterade problem (20 procent), vilket kunde innebära att man inte kom in på den kurs man ville eller ogillade undervisningsstilen på skolan, samt sjukdom, flyttning m.m. (35 procent). (Hult, m.fl., 1997)

Kunskapslyftskommittén följer noggrant utbildningsdeltagandet när det gäller grupper med olika möjligheter att finansiera sina studier. Det är möjligt att en reformering av finansieringsformerna vad gäller utbildning och livslångt lärande måste ske i flera steg innan man kommer fram till ett mer definitivt system i samklang med utvecklingen av det livslånga lärandet. Det kan behövas relativt lång tid innan man kan få de olika finansieringssystemen, som tillkommit av olika skäl, att harmoniera. Nya finansieringsformer kan också behöva införas som bygger på en annan ansvarsfördelning mellan stat, individ och arbetsmarknadens parter. Det kan också vara en sak att låna för att studera i vuxen ålder på relativt låg utbildningsnivå och en annan att genomföra dylika studier om man kunnat spara i förväg till dem (SOU 1996:164; LO 1997, 1998a och b). Även lönebildningen är en viktig aspekt i detta sammanhang. Det är möjligt att kommittén får anledning att återkomma till dessa frågor i sitt slutbetänkande.

Avslutningsvis bör tilläggas att rekryteringsproblem och studieintresse inte enbart hänger samman med finansieringen av studierna. Det handlar också, vilket kommittén sammanfattningsvis återkommer till i avsnitt 13.6, om att tillhandahålla den utbildning individerna efterfrågar och är intresserade av, i de former och på de tider som passar dem.

13.3 Organisation och beslutsprocess för anpassning av utbildningsutbud till individernas och arbetsmarknadens behov

I detta avsnitt behandlas vissa frågor beträffande organisationen av Kunskapslyftsprojekten i kommunerna, samverkan mellan olika aktörer och val av utbildningsanordnare. Perspektivet är hur dessa arrangemang ska kunna tillfredsställa individernas efterfrågan givet den lokala arbetsmarknadens behov av arbetskraft. Viktiga aspekter i detta sammanhang är individuella studieplaner, validering av individernas tidigare kunskaper och lokal utvärdering.

Kommunerna har organiserat sina Kunskapslyftsprojekt på

många olika sätt. Ett genomgående drag är dock att i och med Kunskapslyftet har vuxenutbildningsfrågorna kommit upp på dagordningen i landets kommuner på ett helt annat sätt än tidigare. Man ser vuxenutbildningen som en del i kommunens allmänna sysselsättnings- och utvecklingsstrategi. Detta intresse och engagemang banar väg för en fortsatt utveckling på lokal nivå av vuxenutbildning och livslångt lärande.

Det är viktigt att vuxenutbildningen bibehåller den status den fått genom Kunskapslyftet och därmed sin plats i kommunernas utvecklingsstrategier även efter det att de arbetsuppgifter som Delegationen för kunskapslyftet haft förs över till Skolverket den 1 juli 1998. Delegationens sammansättning med representanter från Utbildnings-, Arbetsmarknads-, Finans-, Inrikes- samt Närings- och Handelsdepartementet har varit ett uttryck för regeringens breda syn på vuxenutbildningssatsningen.

Kommittén anser att den breda representation av olika intressen som funnits inom Delegationen för kunskapslyftet bör föras vidare när Kunskapslyftet förs över till Skolverket. Det kan ske genom att till Kunskapslyftsprojektet även knyta myndigheter och organ utanför utbildningsväsendet såsom Arbetsmarknadsstyrelsen, Konjunkturinstitutet och Närings- och teknikutvecklingsverket.

Det viktiga i en kommun är inte *hur* man organiserar sig för att ta hand om Kunskapslyftet utan att organisationen ger *möjligheter till samarbete* och en smidig arbetsfördelning mellan kommunstyrelsen och närmast berörda förvaltningar, dvs. de förvaltningar som sysslar med utbildningsfrågor, arbetsmarknadsfrågor och sociala frågor.

Andra viktiga aktörer i samarbetet kring Kunskapslyftet är arbetsförmedlingarna och arbetsmarknadens parter. Här kommer även arbetsförmedlingsnämnderna in i bilden. Det är möjligt att de senare efter en viss inkörningsperiod börjar finna sin organisatoriska plats i kommunerna som forum för diskussion och planering även när det gäller vuxenutbildningen.

Kunskapslyftet har lett till att nya kontakter också knutits mellan kommunerna och att de som arbetar med vuxenutbildningsfrågor i högre utsträckning än tidigare börjat att samarbeta över kommungränserna. De samarbetsgrupper som bildats behandlar ofta både gemensamt kursutbud (interkommunal ersättning), gemensam upphandling av utvärderingar och utvecklingsfrågor rörande exempelvis distansutbildning och fortbildning i vuxenpedagogik.

Viktiga frågor i samband med *val av utbildningsanordnare* är vilken politik man ska ha för upphandling, vem som ska göra upphand-

lingarna och hur kvalitetssäkringen av utbildningsanordnarna ska gå till. På upphandlingsområdet prövas allt från att konkurrensutsätta hela den kommunala vuxenutbildningen, hela Kunskapslyftet eller endast delar av Kunskapslyftet. Kunskapslyftskommittén följer med intresse utvärderingsprojektet "Kommunernas kostnader" för att se om man ur det kan utläsa några besparingseffekter av ökad konkurrens.

Många kommuner har kommit till den slutsatsen att för att garantera opartiskhet bör inte den som sköter kommunens upphandling vara delaktig i samma upphandling, vilket skulle kunna bli fallet om den sköts av en rektor vid en komvuxenhet. Ett direkt intresse föreligger naturligtvis om komvuxenheten ifråga själv lämnar anbud. Ett indirekt beroendeförhållande kan skapas om det är samme rektor som också har att utöva tillsyn när det gäller de externa utbildningsanordnarna och deras betygssättning.

I takt med att externa utbildningsanordnare kommer in i vuxenutbildningen håller olika metoder på att utvecklas när det gäller kvalitetssäkring

- elevenkäter
- arbetsgivarenkäter
- utnyttjande av nationella prov i kärnämnen
- tillsyn med hjälp av särskilda lokala "inspektörer".

Skolverket bör också enligt kommitténs bedömning i sin tillsyn ägna en speciell uppmärksamhet åt den nyetablerade sektorn för upphandlad kommunal vuxenutbildning.

Sammanfattningsvis är det kommitténs uppfattning att kommunerna arbetar mycket målmedvetet med de hittills diskuterade organisatoriska frågorna. Man provar olika modeller och gör nödvändiga justeringar allt efter hand.

Ett viktigt instrument för att kunna anpassa utbildningen till individens behov är de *individuella studieplanerna* som för de arbetslösas del ska samordnas med deras individuella handlingsplaner från arbetsförmedlingen. På detta område är det kommitténs bedömning att man inte hunnit lika långt i utvecklingsarbetet som på det organisatoriska planet. Få kommuner arbetar på bred front med individuella studieplaner på ett sätt som är meningsfullt för de studerande. Ofta nöjer man sig med att räkna ut hur många CSN-poäng som studierna omfattar. Däremot finns det i orienteringskurserna många goda exempel på att de studerande fått hjälp att ta fram mycket bra studie- och handlingsplaner. Till bilden hör

- att det ibland är ett mycket krävande arbete att ta fram en riktig studie- och handlingsplan
- att det varit brist på studie- och yrkesvägledare
- att de arbetslösa inte alltid haft med sig någon handlingsplan från arbetsförmedlingen
- att många av den första omgångens sökande bestämt sagt sig veta vad de vill läsa.

I många kommuner inriktar man sig emellertid nu på att efter den första anstormningen ägna sig mer åt vägledning liksom uppsökande verksamhet. Frivilliga diagnostiska prov för allmänheten är en variant. Pröva-på- och orienteringskurser en annan. Regelrätt vägledning ytterligare en.

Individuella studieplaner är en av de uppgifter som kommunerna ska arbeta med i Kunskapslyftet. Likaså ingår i enlighet med gällande läroplan (Lpf 94) i rektors ansvar att se till att ”varje elev i dialog med skolan gör upp en individuell studieplan och reviderar den vid olika tillfällen under utbildningen”. Dessa krav är dock inte särskilt strikt formulerade. Ur individens synvinkel föreligger ingen rättighet att få hjälp med att upprätta en individuell studieplan. Kunskapslyftskommittén betraktar de individuella studieplanerna som ett mycket viktigt instrument för Kunskapslyftet och det livslånga lärandet överhuvudtaget. De är grundvalen för den individuella avvägningen mellan önskemål och drömmar å den ena sidan och realistiska möjligheter å den andra sidan.

Kommittén anser att varje studerande bör ha rätt till en individuell studieplan med dithörande vägledning. Arbetet med dessa frågor kan premieras vid tilldelningen av det statliga stödet till Kunskapslyftet. Samtidigt kan Skolverket få i uppdrag att i sin uppföljning och tillsyn särskilt bevaka dessa frågor. Om det fortsatta utvecklings- och utredningsarbetet visar det motiverat skulle man därutöver kunna tänka sig att individerna fick en garanterad rätt till vägledning.

Kommittén anser vidare att Arbetsmarknadsstyrelsen på motsvarande sätt i sin uppföljning och tillsyn av arbetsförmedlingarna bör fokusera kravet på individuella handlingsplaner. Arbetet med att utveckla de individuella studie- och handlingsplanerna måste samordnas.

Ett annat intressant utvecklingsområde är den s.k. *valideringen*. På olika sätt bör man låta de tidigare kunskaper och erfarenheter som vuxna bär med sig komma till sin rätt när de söker sig till utbildning. Att få börja på rätt nivå, att kunna hoppa över moment som man re-

dan kan och ”tenta av” hela kurser borde vara en självklarhet. Det finns många goda exempel på detta område men också en del dåliga. Till den förra typen av exempel hör en yrkesutbildning som normalt skulle ta tre år att genomföra men som för en individ tack vare ”validering” reducerades till sex månader. Till den senare typen att vuxenstuderande med erfarenhet från vården av läraren efter en termins studier fick höra att ”det här kunde ni visst redan”.

Även på valideringsområdet sker en utveckling i kommunerna. Kunskapslyftskommittén anser dock att man bör överväga om inte processen kunde snabbas upp genom vissa nationella insatser t. ex. genom att tillhandahålla exempelsamlingar, ordna erfarenhetsutbyten etc. I ett längre tidsperspektiv bör möjligheterna att utveckla motsvarande instrument, men då inte riktade enbart mot den formella utbildningen utan även mot arbetslivet, utredas. I det sammanhanget är det inte självklart att enbart skolan ska stå för valideringen. Även andra organ kan bli aktuella vilket redan idag är fallet i vissa länder.

Lokal uppföljning och utvärdering ingår i det kommunala ansvaret. Det gäller både för den ordinarie kommunala vuxenutbildningen och för Kunskapslyftet. De utvärderingsuppgifter som kommunerna i första hand tagit itu med är uppföljning och utvärdering av utbildningsanordnarna, särskilt de externa och företrädesvis med hjälp av enkäter till de studerande. Detta är naturligtvis ett mycket viktigt första steg för att kunna bedöma utbildningsanordnarna, förbättra kursuppläggning och kursinnehåll. För att få en bild av om man når de övergripande målen med vuxenutbildningen bör man dock göra utvärderingar även av en annan sort. Det är sällsynt att man redan nu planerat för en sådan utvärdering som beskriver genomförd verksamhet och relaterar den till dels de nationella målen, dels de lokala målen för verksamheten. Man behöver utvärderingar som belyser hur de lokala Kunskapslyftsprojekten påverkat kommunens sysselsättningssituation och hur resultaten ser ut i förhållande till kostnaderna.

Kunskapslyftskommittén har, som framgick av kapitel 12, tillsatt fristående utvärderare som utvärderar Kunskapslyftet ur ett nationellt perspektiv. Dessa nationella utvärderingar kommer att ställas till kommunernas förfogande och kan säkert komma till nytta i det lokala utvärderingsarbetet som jämförelsenormer och inspirationskälla. De kan emellertid inte ersätta lokala utvärderingar som kommunerna genomför själva eller upphandlar. Det är när man sätter sin egen verksamhet under lupp som man ser de utvecklingsmöjligheter som finns lokalt. Dessutom är det bara den lokala utvärderingen som

ger möjlighet att snabbt och kontinuerligt genomföra förändringar.

Vidare måste den lokala utvärderingen av Kunskapslyftet integreras i den ordinarie utvärderingsverksamheten. Det är ju hela vuxenutbildningen som ska utvecklas, inte bara delar av den. För att åstadkomma detta är det möjligt att man i kommunerna måste se över de organisatoriska arrangemangen kring utvärderingen. Vem har ansvar för vad och rapporterar till vem?

Skolverket har redovisat att det tagit mycket lång tid att få igång det ordinarie utvärderingsarbetet i kommunerna. Dels tog det tid för kommunerna att införa skolplaner och dels tog det tid för dem att komma igång med utvärderingen av dessa planer. Alla kommuner har heller inte kommit lika långt med detta planerings- och utvärderingsarbete (Skolverket, 1995b, 1996c, 1997c).

Med tanke på Skolverkets erfarenheter av kommunal utvärdering bör man låta Skolverket specialgranska hur Kunskapslyftet påverkat det lokala utvärderingsarbetet.

När det gäller upphandling, individuella studieplaner, validering och utvärdering är det naturligtvis en fördel om Skolverkets arbete med tillsyn, uppföljning, utvärdering och utveckling kan ske i samarbete med andra aktörer – forskningsfinansierare, Svenska kommunförbundet etc.

13.4 Infrastruktur för utbildning och sysselsättning

En nyckelfråga för Kunskapslyftet, vuxenutbildning och i ett längre tidsperspektiv hela det livslånga lärandet är om man lyckas skapa en sådan infrastruktur lokalt att individer kan ta sig fram mellan olika typer av utbildningar, arbeten och t ex arbetsmarknadspolitiska åtgärder på ett rationellt och välinformerat vis. Det handlar dels om att skapa de nödvändiga nätverken för information och planering dels om att erbjuda ett samordnat och flexibelt utbildningsutbud. Huvudaktörer i dessa avseenden är kommunernas utbildningsplanerare, utbildningsanordnare, studie- och yrkesvägledare, arbetsförmedlare och arbetsmarknadens parter.

13.4.1 Nätverk för information och planering

Arbetsmarknadens parter är viktiga därför att de kan ge information om vilken typ av arbetskraft och med vilka kvalifikationer som be-

hövs. Den informationen är viktig för de studerande, utbildningsanordnarna, arbetsförmedlingen och den kommunala utbildningsplaneringen. Den informationen måste naturligtvis överarbetas i olika former och sättas in i ett större sammanhang, vilket bl a görs av AMS och SCB, för att man ska kunna skapa sig en bild av hur den framtida arbetsmarknaden kommer att utveckla sig lokalt och nationellt. Det är mot en sådan bakgrund som de inblandade aktörerna måste bedöma om utbildningen vad avser nivåer och inriktningar utvecklas i takt med samhällsutvecklingen. Det är i dessa informationssystem som det avgörs om styrsignalerna – de direkta och indirekta – fungerar på ett tillfredsställande sätt och om generell och yrkesinriktad utbildning erbjuds i välavvägda proportioner utifrån såväl individ- och arbetsmarknadsbehov. Dessa nätverk motsvarar för lokalsamhället vad den individuella studie- och handlingsplanen representerar för individen – en arena för avvägningar av önskemål och realiteter.

Det är välbekant att det är svårt att bedöma och informera om arbetsmarknadens utveckling både på kort och lång sikt. Ett exempel inom den kommunala vårdsektorn kan illustrera detta. På sikt finns ett mycket stort nyrekryteringsbehov av vårdpersonal. För nyanställning krävs att den sökande åtminstone ska ha gymnasieskolans omvårdnadsprogram. I förhållande till det förväntade behovet läser få ungdomar omvårdnadsprogrammet. Arbetslösa kan därför behöva vidareutbildas och omskolas för att kunna ta dessa jobb. Men även många som arbetar inom vården saknar den nödvändiga utbildningsnivån. Samtidigt är marknaden nu ungefär i balans med visst överskott men också med vissa flaskhalsar (Alaby, 1998). Vårdsektorn måste således signalera förväntad brist och utbildningsbehov till gymnasieskolan, vuxenutbildningen, Kunskapslyftet och arbetsförmedlingen samtidigt som kanske arbetsförmedlingen har fullt upp med att försöka hitta vikarier och placera arbetslös vårdpersonal. Vad som krävs i en dylik situation är naturligtvis samarbete och största möjliga informationsutbyte mellan de inblandade aktörerna så att de kan arbeta med nödvändig framförhållning.

Kunskapslyftskommittén anser att en förutsättning för att nätverken för information och planering ska fungera är att både involverade statliga och kommunala organ får stöd och möjligheter att utveckla ett samarbete med utgångspunkt i lokala behov. Arbetsförmedlingsnämnden bör ges vidgade befogenheter och bli ett verksamt forum för den lokala arbetsmarknadspolitiken.

13.4.2 Samordnat, flexibelt utbildningssystem utan återvändsgränder

För dem som närmar sig slutet på sin Kunskapslyftsutbildning och inte har för avsikt att studera vidare är arbetsförmedlingen en mycket viktig samtalspart. Det är viktigt att utnyttja återstående tid i utbildningen och eventuellt sommarmånaderna till vägledning och att undersöka arbetsmarknaden. Kanske visar det sig då att det trots allt behövs en "spetsning" när det gäller yrkesutbildning. Alternativen kan då vara arbetsmarknadsutbildning, eftergymnasial vuxenutbildning, KY eller högskolestudier. Ännu bättre är det naturligtvis om en dylik utveckling planerats från början t.ex. så att ett basår i Kunskapslyftet leder vidare till KY eller högskolan.

Många kommuner är intresserade av att kunna erbjuda sina kommuninnevånare ett större urval högskolekurser. Hittills har antalet platser i decentraliserad högskoleutbildning inte expanderat särskilt snabbt. Det finns ett önskemål om att de i högre utsträckning borde spridas över landet så att folk kan bo kvar och lätt kan gå över till högskolestudier. Det gäller högskolestudier både som rena distansstudier och som mer "vanliga studier" i samarbete med lokala utbildningsanordnare.

Regeringen har i sin proposition *Regional tillväxt – för arbete och välfärd* (Prop. 1997/98:62) föreslagit att 1500 högskoleplatser avsätts för decentraliserad högskoleutbildning och distansutbildning från och med år 2000. För att planera en ökad distansutbildning med IT över hela landet inrättas dessutom ett Utvecklingscentrum i Härnösand (Pressmeddelanden, 1998-03-09). I folkbildningspropositionen redovisar också regeringen sin bedömning att folkbildningen bör ta på sig viktiga uppgifter på IT-området och kan bidra både genom att erbjuda utbildning kring IT och utnyttja IT som redskap i utvecklingen av den egna verksamheten (Pressmeddelanden, 1998-03-12). Det utvecklingscentrum som föreslås bli etablerat i Härnösand ska ledas av en delegation i vilken "i första hand företrädare för högskolan och folkbildningen" skall ingå. "Kompetens och resurser inom centrumet bör dock även kunna utnyttjas för den satsning på gymnasiestudier m.m. på distans inom vuxenutbildningen" som pågår (Prop. 1997/98:62).

Kunskapslyftskommittén anser också att det är angeläget att fler platser erbjuds på distans. Att kunna läsa gymnasiala kurser och högskolekurser på distans ger ytterligare möjligheter för fler människor att studera vidare.

För att få till stånd ett sammanhängande utbildningssystem för vuxenutbildning och livslångt lärande utan återvändsgränder ställs krav på individanpassning. Utifrån den nivå, på vilken individen befinner sig, måste det alltid vara möjligt att via något slags modulsystem validera och studera sig fram till den behörighet som önskas. Gymnasieutbildning, kommunal vuxenutbildning, KY, alla typer av påbyggnadsutbildningar, eftergymnasiala utbildningar, arbetsmarknadsutbildningar och högskoleutbildningar måste hänga samman på detta sätt och komplettera varandra. Arbetsmarknadsutbildningen ska exempelvis kunna ta vid där Kunskapslyftsutbildningen slutar.

Det måste också gå att i samma infrastruktur koppla in personalutbildning och den kompetensutveckling som sker inom olika andra program och projekt exempelvis Växtkraft – mål 4 programmet.

En dylik infrastruktur för det livslånga lärandet skapas inte i en handvändning. Till komplikationerna hör att olika aktörer arbetar med olika planeringshorisonter. Inom arbetsmarknadspolitiken är uppgiften att på kort sikt matcha utbud och efterfrågan på arbetskraft. Inom både den kommunala och statliga utbildningspolitiken har man ett mer långsiktigt perspektiv. Denna skillnad i perspektiv kan leda till olika bedömningar av vilken typ av utbildning respektive aktör bör satsa på och till inkonsistenta beslut.

Kunskapslyftskommittén anser att former bör utvecklas så att de statliga och kommunala organen tillsammans med folkbildningen får stöd och möjligheter att gemensamt utveckla ett samordnat utbildningsutbud med utgångspunkt i lokala behov. En form för ett dylikt samarbete är de Vuxenutbildningsråd som återupprättats i vissa kommuner, en annan de regionala kompetensråd som föreslås i den nyligen framlagda regionalpolitiska propositionen (Prop. 1997/98:62).

Det är också viktigt att framhålla att olika utbildningsanordnare har olika profil, inriktning och kompetens. En samverkan mellan dem inom ramen för den egna verksamheten och i den kommunala vuxenutbildningen, är därför nödvändig för att de studerandes behov och intressen ska kunna tillgodoses. Folkbildningen, med dess särskilda pedagogik och arbetssätt, har en viktig roll att spela i detta sammanhang. Delegationen för kunskapslyftet anordnar ett antal konferenser under våren 1998 i syfte att diskutera samverkan mellan kommuner och folkbildning. Det gäller att hitta smidigare former för samarbete än den upphandling, som under höstens inledningsskede, av många upplevdes som alltför stelbent.

Ytterligare en möjlighet att öka folkbildningens deltagande i Kunskapslyftet är att en större andel av de resurser som går till Kunskapslyftet kanaliseras via Folkbildningsrådet.

En viktig uppgift i samarbetet kring utbildningsplaneringen är att vara observant på hur de olika utbildningarna påverkar varandra så att inte den ena utbildningsaktiviteten snedvrider eller undantränger den andra utan att de tvärtom stimulerar varandra och tillsammans utvecklas i positiv riktning. Speciellt viktigt är det att följa utvecklingen vad gäller gränsdragningen mellan å ena sidan samhällsstödd utbildning för vuxna och å andra sidan personalutbildning och kompetensutveckling på arbetsplatserna.

13.5 Kvantitet och kvalitet

Undersökningen av kommunernas kostnader för Kunskapslyftet visar, som framgår av kapitel 12, att statsbidraget i stort tycks ha motsvarat kommunernas kostnader för Kunskapslyftet. I detta sammanhang är det två frågor som kommittén vill lyfta fram och som kommittén i sitt fortsatta arbete kommer att ge hög prioritet. Den första har att göra med kvaliteten i utbildningarna. Den andra handlar om möjligheterna att inom givna ramar differentiera utbildningen så att de som har behov av mer kostnadskrävande former av utbildning också kan få det.

När det gäller kvaliteten i utbildningarna kan välgrundade bedömningar först göras längre fram i tiden när de nationella och lokala utvärderingarna kommer med mer underlag. Utvärderingsprojektet "Kommunernas kostnader" kommer att framöver inriktas mer på sambandet kostnader och kvalitet.

Beträffande den andra frågan är det ju ingen idé att utbildningsanordnare, exempelvis inom folkbildningen, som vill erbjuda särskild pedagogik och små grupper tvingas att pressa ned sina priser så mycket att deras arbetssätt går förlorat. Då har inte någon mångfald skapats.

En annan del som bör uppmärksammas är de studerandes motivation för studier. Ingen kan lära utan att känna motivation vilken lämpligtvis kan stimuleras genom orienteringskurser, individuella studieplaner och uppsökande verksamhet.

Avgörande bör vara förberedelsernas och kursernas effektivitet utifrån de utbildningsresultat som eftersträvas. Här kan både upp-handlare och utbildningsanordnare fortfarande ha en del att lära så att utrymme i praktiken skapas för kurser som är lite dyrare än ge-

nomsnittet om man anser dessa vara lämpliga. Inom ramen för dagens system finns inga formella hinder för detta men dessa möjligheter att differentiera upphandlingen kanske behöver utvecklas ännu mer. Det kan handla om kurser med små grupper för dyslektiker, folkhögskolekurser för människor som passar bättre i folkbildningsmiljön och dyrare yrkeskurser som man tror kan leda till anställning.

Ytterligare en viktig fråga i kvalitetssammanhang är om den kommunala vuxenutbildningens kvalitet och flexibilitet påverkats av det kraftigt utökade studerandeantalet och av det statliga prestationskravet.

13.6 Pedagogisk utveckling

Kunskapslyftet har lett till en starkt ökad aktivitet i olika frågor som bidrar till förnyelsen av vuxenutbildningen och på sikt förmodligen inte bara av vuxenutbildning utan av all utbildning överhuvudtaget. Att vuxenutbildningen fått högre dignitet i kommunerna är antagligen en av anledningarna till att projektorganisationerna för de lokala Kunskapslyften lyckats genomdriva många förändringar på kort tid. Dessutom verkar det vara många eldsjälar som engagerats som projektledare. Till utvecklingen har säkert också bidragit att dessa projektledare med jämna mellanrum fått stöd och uppmuntran av sekretariatet vid Delegationen för kunskapslyftet. Kontaktpersonerna vid sekretariatet har förmedlat både regeringens visioner och de allmänna förutsättningarna för projektet vid sina många resor till landets kommuner. Delegationen har dessutom initierat temaseminarier och inspirerat kommunerna att själva anordna nätverksträffar där deltagarna fått inspiration och idéer till det egna utvecklingsarbetet och möjlighet att knyta kontakter.

Ett initiativ som ursprungligen togs av Kunskapslyftskommittén har lett till att Kunskapslyftet numera har sin egen hemsida på Internet (www.kunskapslyftet.gov.se). Den är avsedd både för studerande, arbetsgivare och dem som arbetar med Kunskapslyftet. Den ska fortsätta att utvecklas som en kontaktlänk mellan vuxenutbildare och förhoppningsvis bli ett livligt forum för organisatoriska och pedagogiska diskussioner.

Skolverket kommer från halvårsskiftet att leda den nationella satsningen på liknande sätt som Delegationen för kunskapslyftet har gjort. Skolverket kommer att besöka kommunernas projektorganisationer för att föra en dialog med jämna mellanrum, arrangera temaseminarier och ansvara för hemsidan i syfte att stimulera till pedagogisk utveckling.

I det följande vill Kunskapslyftskommittén peka på vissa utveck-

lingsområden när det gäller organisation och pedagogisk förnyelse. Det handlar om individanpassning, prestation och poäng, tillgänglighet, läroplans- och kursutveckling, orienteringskurser, svenska för invandrare, grundläggande vuxenutbildning, gymnasiekurser, utbildning och kompetensutveckling för dem som undervisar vuxna samt forskning.

13.6.1 Individanpassning

När det gäller anpassning av utbildningen till individernas behov ska här endast ges några exempel på den uppfinningsrikedom som förekommer och som bör vidareutvecklas:

- Deltidsarbetslösa personer inom exempelvis sjukvården får ofta en massa "springvik" med kort varsel. Dessa personer kan inte passa lektionstider o. dyl. utan måste ha hjälp med sina studier på varierande tider. För dem är utbildningsformer av karaktären "öppet-hus" – eventuellt i kombination med barnomsorg – ofta en förutsättning för studier.
- För att motivera kortutbildade män till studier kan det vara bra att kombinera kärnämnen med yrkeskurser. Om man får läsa något som man tror att man kommer att ha användning för i arbetslivet kanske steget till utbildning inte känns så långt.
- Validering kan motivera dem som tror att de är för gamla för studier. Även invandrare kan ha stor nytta av validering.

13.6.2 Prestation och poäng

Varje kurs ger samma gymnasie- eller CSN-poäng oavsett vem som läser kursen men arbetsinsatsen för att klara av en viss kurs varierar mellan individerna. Prestation och poäng betyder inte detsamma för alla studerande. Avsikten med Kungskapslyftet är att attrahera nya grupper till vuxenutbildningen. Många av dem kan vara ovana vid studier och behöva en längre inkörningsperiod än vad kanske en orienteringskurs kan ge.

Kungskapslyftskommittén anser att man bör se över möjligheterna att inom tillgängliga medelsramar för studiestödet tillåta att studierna får ta längre tid än normalt för vissa individer om det sker inom ramen för den individuella studieplanen.

13.6.3 Tillgänglighet

Vuxenutbildningens tillgänglighet håller på att öka. Utvecklingen vad gäller tidsutläggning, läsårsbundenhet, dag/kväll, koncentration etc., går mot ökad variation. Detta är ett steg på vägen mot en frihet där den enskilde ska kunna välja att studera vid regelbundna lektionstillfällen eller vid tillfällen som för henne eller honom är lämpliga. Försök med Lärbutik, Kunskapens Hus och liknande är i det perspektivet mycket intressanta. Det är viktigt att man får en utveckling av CSN:s regelsystem så att det underlättar – inte försvårar – en sådan flexibilitet.

13.6.4 Läroplans- och kursutveckling

Den gemensamma läroplanen för unga och vuxna i gymnasieskolan är inget hinder för vare sig organisatoriska eller pedagogiska skillnader i undervisningen av unga och vuxna. Samma mål, dvs målen i den gemensamma läroplanen, kan nås på olika vägar, vägar som kan skilja sig åt för personer i olika åldrar.

Kunskapslyftskommittén anser dock att Skolverket i sitt översynsarbete bör se över och ta fram förslag till formuleringar och ordval i den gemensamma läroplanen för unga och vuxna i gymnasieskolan så att den genomgående även kan läsas med "vuxenögon". Den kommunala vuxenutbildningens profil och särprägel som en utbildningsform för vuxna måste tydliggöras. Sambanden mellan grundläggande vuxenutbildning, gymnasial vuxenutbildning, påbyggnadsutbildning och uppdragsutbildning måste också förtydligas.

Orienteringskurser

När det gäller orienteringskurserna är det viktigt att de många exempel på pedagogisk och metodologisk förnyelse som kommittén sett prov på förs vidare. Inte minst handlar det om det arbete som gjorts inom dessa kurser när det gäller att utveckla studieplaner. Nya varianter av orienteringskurser med inriktning mot lågutbildades behov och med en allt större individuell planering och uppläggning inom kursens ram är viktiga så att deltagarnas motivation för fortsatta studier kan stärkas och deras självförtroende öka.

Det är också angeläget att deltagarna i orienteringskurserna utan inväntan på terminsstarter eller liknande direkt kan fortsätta studier på grundläggande och/eller gymnasial nivå. Det är också möjligt att en inledande mjukstart hos utbildningsanordnare som inte är bundna till kursplaner och betygskriterier på samma sätt som den kommunala vuxenutbildningen för många kan vara ett sätt att komma över

tröskeln till studier. För andra kan den särskilda studiemiljö som folkbildningen erbjuder vara ett bra alternativ.

Svenska för invandrare

Skolverket ska i enlighet med regleringsbrevet för år 1998 till den 1 juli 1998 redovisa behov av förändringar av kursplanen för svenska för invandrare (sfi) med utgångspunkt från behovet av individualisering.

Kunskapslyftskommittén är för egen del benägen att förorda att sfi upphör som egen skolform och integreras i grundläggande vuxenutbildning. En fördel med en sådan förändring skulle vara att den underlättar en integrering av invandrarna i vuxenutbildningen.

Grundläggande vuxenutbildning

När det gäller den grundläggande vuxenutbildningen har kommittén i redan i ett tidigare avsnitt gett uttryck för sin uppfattning att Skolverket ska få i uppdrag att ställa samma krav på kommunerna när det gäller att ansöka om statsbidrag för fortsatt Kunskapslyft oavsett utbildningsnivå. Därvid bör, på samma sätt som nu gäller för gymnasial vuxenutbildning, kommunerna även för den grundläggande vuxenutbildningen ange vilka åtgärder de avser att vidta för att öka rekryteringen till grundläggande vuxenutbildning, hur de avser att organisera utbildningen så att exempelvis studier på olika nivåer möjliggörs och hur de genom bland annat flexibel individuell studieplanering undviker väntetider till olika utbildningar och möjliggör studier hos den för individen lämpligaste studieanordnaren.

Särskilda ansträngningar måste troligtvis vidtas för att intressera speciellt svårmotiverade grupper, exempelvis kortutbildade män, för grundläggande vuxenutbildning. Uppsökande verksamhet – där den kommunala vuxenutbildningen, studieförbund och fackliga organisationer samverkar – kan vara ett sätt att nå dessa människor. Ett annat sätt kan vara att erbjuda flexiblare utbud, exempelvis en kombination av kurser på grundläggande nivå med yrkesinriktad eller yrkesförberedande utbildning. Kombinationen teoretiska studier och yrkesutbildning torde stärka många kortutbildades motivation för studier liksom tydliga möjligheter till validering.

Gymnasiekurser

När det gäller kursutbudet på gymnasial nivå kan det i många fall utvecklas än mer till gagn för den enskilde utan att det finns några hinder i existerande regelverk. Ett exempel är yrkesutbildningen – spe-

ciellt den arbetsplatsförlagda (APU). Att för en studerande få kontakt med ett företag och få presentera sig kan vara mycket värdefullt vid sidan av det faktum att denne också tillägnar sig kunskaper av olika slag. Det kan också vara så att APU är en studieform som kan locka de grupper som har svårt att tänka sig att sätta sig på skolbänken igen. Arbetsplatsförlagd utbildning kan kanske vara särskilt attraktivt för de kortutbildade männen som gärna vill se en direkt koppling mellan studier och arbete.

I andra fall kan regelförändringar behövas. Kunskapslyftkommittén vill i detta sammanhang ta upp två frågor.

Kommittén föreslår för det första att möjligheten att dela upp allmänna kurser i delkurser undersöks. Som ett led i detta bör försöksverksamhet med naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga eller ekonomiska "baskurser" genomföras.

En dylik försöksverksamhet kan möjliggöras endera genom att uppdelning i delkurser tillåts även av allmänna och ekonomiska kurser eller genom att lokala kurser tillåts innehålla delar av nationella kurser. Flexibla lokala lösningar underlättas och olika försöksvarianter stimuleras genom de alternativa möjligheterna. Beroende på hur försöksverksamheten utfaller kan Skolverket inarbeta nödvändiga korrigeringar i kursplanerna i sin rullande översyn. Ett krav bör dock vara att delkurserna inte blir så korta att de inte ger något helhetsperspektiv.

För det andra när det gäller *estetiska ämnen och sociala basfärdigheter* anser kommittén att man närmare bör vidta vissa förändringar.

Kommittén föreslår att estetiska ämnen ska kunna erbjudas i all vuxenutbildning.

De estetiska ämnena bör dock i kommunal vuxenutbildning inte kunna erbjudas i alla sammanhang utan som ett led i den enskildes studier mot en bred gymnasial utbildning – alltså ej som enstaka kurs.

De estetiska ämnena, t. ex. drama, kan ha en viktig funktion att fylla när det gäller utveckling av *sociala basfärdigheter* såsom förmåga att kommunicera, att tänka kritiskt och kreativt och att utveckla självförtroende och social kompetens. Även andra åtgärder kan dock behövas vidtas för att stimulera utvecklingen av sociala basfärdigheter, exempelvis kan man genom att ge *specialarbeten* en självklar roll i den kommunala vuxenutbildningen få ett större utrymme för att öva

kommunikativa färdigheter (jfr. Ds 1997:78). En särskild fråga i detta sammanhang är om man behöver utveckla en speciell kursmodul för *källkritik och hantering av Internet* som arbetsverktyg. De sociala basfärdigheterna kan också behöva uppmärksammas vid utformande av betyg eller liknande.

Kunskapslyftskommittén återkommer till dessa frågor efter det att pedagogiska institutionen vid Umeå universitet redovisat resultaten av sitt uppdrag.

13.6.5 Utbildning och kompetensutveckling för vuxnenutbildare

När det gäller utbildning och kompetensutveckling för vuxenutbildare vill Kunskapslyftskommittén inledningsvis understryka behovet av att utbildning för blivande lärare inom vuxenutbildningens område utvecklas, så att de tillförs kunskap om vuxenpedagogiska arbetssätt och arbetsformer. De behöver också kunskap om vuxnas annorlunda livssituation – jämfört med ungas – samt om vuxnas behov av andra inlärningsstilar än ungdomars. Om detta sedan ska leda till en särskild utbildning för vuxenlärare eller enbart utbildningsmoduler med ovannämnda innehåll i en utbildning för lärare i de frivilliga skolformerna överlåter Kunskapslyftskommittén till Lärarutbildningskommittén (U 1997:07) att bedöma.

I kommunernas ansvar ingår att stå för fortbildning och vidareutbildning av lärare och skolledare. De måste ges tillfälle till intensifierad fortbildning som utvecklar vuxenpedagogiska arbetssätt och arbetsformer. Det kan då handla om fortbildning kring vuxnas lärande, deltagarnas eget kunskapssökande och möjligheter för deltagarna att i en kursutformad utbildning ändå kunna skaffa sig helhetsuppfattningar. Skolverket kan stötta denna utveckling genom att underlätta erfarenhetsutbyte och nätverkverksbyggande. Inte minst viktigt är det att lärarna involveras i det lokala utvärderingsarbetet. Det är också fortsättningsvis viktigt att förvissa sig om att Kunskapslyftet inte blir en isolerad företeelse i kommunen, utan att det förändringsarbete som sker också kommer den ordinarie kommunala vuxenutbildningen och andra skolformer tillgodo.

13.6.6 Forskning

När det gäller forskning kring vuxnas lärande, kunskapslyft och livslångt lärande ser Kunskapslyftskommittén ett stort behov av riktade insatser. Kommittén förväntar sig i första hand att den forskningspolitiska utredningen (U 1997:09) kommer att behandla de aktuella frå-

gorna om hur forskningen ska utvecklas inom de nya fält som öppnar sig under den omställningsperiod från industri- till kunskapssamhälle som inte bara det svenska samhället utan hela det globala samhället förefaller var mitt inne i.

Inte bara teoretisk forskning utan även praktisk utvecklingsverksamhet och erfarenheter när det gäller vuxnas lärande kan behövas. Det kan vara intressant att testa hur olika läromedel och lärtilar fungerar.

Kommittén har under alla omständigheter för avsikt att följa dessa frågor och vid behov återkomma med konkreta förslag om beställar- och utförarorganisation när det gäller vuxenpedagogisk forskning.

13.7 Fortsatt arbete

Som framgått av tidigare avsnitt arbetar Kunskapslyftskommittén på bred front för att förbereda sin avrapportering till april 1998 och sitt slutbetänkandet till mars 2000. En viktig del i detta arbete är utvärderingen av Kunskapslyftet. Ytterligare andra initiativ som kommittén tagit är

- inledande sekretariatsarbete med anledning av tilläggsdirektiven om funktionshindrades möjligheter att delta i vuxenutbildning varav en del i samarbete med Skolverket
- medverkan i en studie av kunskapseffekter över tiden, det s. k. Euleroliteracy-projektet tillsammans med Skolverket och Institutionen för Pedagogik och Psykologi vid Linköpings Universitet
- medverkan i en studie av invandrarnas "läsförmåga – läsförståelse" tillsammans med Skolverket och Institutionen för Pedagogik och Psykologi vid Linköpings Universitet
- deltagande i ett förprojekt beträffande personalredovisning på arbetsplatser – i skolor och i näringslivet tillsammans med Företags-ekonomiska institutionen vid Stockholms Universitet.

Andra projekt befinner sig på planeringsstadiet. Dit hör ett samarbete med experter från andra länder för att få ett internationellt perspektiv på det svenska systemet för vuxenutbildning och livslångt lärande.

Allt eftersom arbetet fortskrider kan Kunskapslyftskommittén få anledning att återvända till kommitténs ursprungliga mål för att se om de fortfarande håller eller behöver kompletteras och/eller revideras.

En annan infallsvinkel som också bör undersökas är hur olika fi-

nansieringssystem samverkar. Förutom de som kommittén hittills mest uppehållit sig vid, studiestöd och arbetsmarknadspolitiska stöd, handlar det om socialförsäkringar av olika slag bl.a. sjukbidrag och förtidspensioner samt socialbidrag. Den är viktig för att ge en kompletterande belysning av den situation olika angelägna målgrupper befinner sig i – invandrare, funktionshindrade samt kortutbildade.

Även inom området infrastruktur kommer säkert många frågor att aktualiseras

- pedagogisk utveckling
 - regler och stöd till pedagogisk utveckling
 - folkbildningens roll – kompetensgivande utbildning kontra fribildningsverksamhet
- samarbete och konkurrens mellan utbildningsanordnare.

Studien ”Kommunernas kostnader för Kunskapslyftet” kommer också att behöva följas upp angående principer för ansvarsfördelning och finansiering och relationerna stat – kommun. Perspektivet måste dock vidgas så att inte bara relationerna mellan stat och kommun analyseras. Vad det handlar om är att få till stånd en ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan stat, kommun, individ och arbetsliv inför en ny vuxenutbildningsreform.

Källor

- A98/265/AL, Protokoll vid regeringssammanträde 1998-02-05, *Arbetsgrupp för kompetensutveckling i arbetslivet*.
- Ackum Agell, S. & A. Harkman, 1997, De lågutbildades arbetsmarknad. AER-Rapport 2, *Tretton inlägg om arbetslösheten*, Arbetsarrörelsens Ekonomiska Råd.
- Alaby, G., 1998, Föredragning på Svenska Kommunförbundet, 1998-01-30.
- Andersson, R. & B. Almén, 1997, Muntliga uppgifter, Statens skola för vuxna i Norrköping.
- Ankarsand, A. & I. Fägerlind, 1997, *Återkommande utbildning, förvärvsliv och inkomster – En 55-årig longitudinell studie av svenska kvinnor och män*. Institutionen för internationell pedagogik, 107, Stockholms universitet.
- Arbetsmarknadsdepartementet, 1997a, *Regeringen satsar på ytterligare yrkesutbildning*. Pressmeddelande 1997-12-19, Stockholm.
- Arbetsmarknadsdepartementet, 1997b, *Information om möjligheten att anordna försöksverksamhet som innebär att medel för arbetslöshetsersättning används på ett mer aktivt sätt*. Brev till kommunerna från Margareta Winberg, A97/2421/A, Stockholm.
- Arbetsmarknadsdepartementet, 1997c, *Försöksverksamhet att använda medel för arbetslöshetsersättning på ett mer aktivt sätt*. PM 1997-07-10, Stockholm.
- Arbetsmarknadsstyrelsen, 1997a, *Konjunkturberoende åtgärder – Årsrapport 1995/96*. APra 1997:2, AMS Arbetsmarknadsprogram, Stockholm.
- Arbetsmarknadsstyrelsen, 1997b, *Arbetsmarknadsverkets årsredovisning 1995/1996*. Stockholm.
- Arbetsmarknadsstyrelsen, 1997c, *Uppföljning av Mål 3-projekt – En redovisning av information ur Arbetsmarknadsverkets åtgärds- och händelsedatabaser*. ISEKuu 1997:1.
- Arbetsmarknadsstyrelsen, 1998, Internetadress: www.ams.se
- Barro, R. & Sala-I-Martin, 1995, *Economic Growth*. McGraw Hill, New York.
- Belanger, P., 1997, The Amplitude and Diversity of Organized Adult Learning. An Overview of Adult Education Participation in Industrialized Countries. I Belanger & Valdivielso (red.), 1997, *The Emergence of Learning Societies: Who Participates in Adult Education?* Pergamon och UNESCO.
- Belanger, P. & A. Tuijnman, 1997, The "Silent Explosion" of Adult

- Learning. I Belanger & Tuijnman (red.), *New Patterns in Adult Learning: A Six-Country Comparative Study*. Pergamon and UNESCO.
- Benhabib, J. & M. Spiegel, 1994, The Role of Human Capital in Economic Development, Evidence from Aggregate Cross-country Data. *Journal of Monetary Economics*, vol. 34.
- Berglund, B., 1997, Muntliga uppgifter. Skolverket.
- Bäcklund, A-K., 1994, JUST-IN-TIME – Hur industriella rationaliseringsstrategier formar arbetsledning och kompetens. Avhandling, Lund University Press.
- Centrala studiestödsnämndens föreskrifter om krav på omfattningen av folkhögskolestudier för rätt till statligt studiestöd, Centrala studiestödsnämndens författningssamling CSNFS 1992:13.
- Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 1993:10) om krav på studiernas omfattning för rätt till studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd i gymnasieskolan samt i kommunal och statlig vuxenutbildning, Centrala studiestödsnämndens författningssamling CSNFS 1997:5.
- Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd om särskilt utbildningsbidrag. Centrala studiestödsnämndens författningssamling CSNFS 1997:6, ändrad 1997:12.
- Centrum för tvåspråkighet vid Stockholms universitet, 1997, *Vem älskar Sfi?*, Skolverkets rapport nr 131.
- CSN, 1997a, *Välj rätt studiestöd i kunskapslyftet*. Broschyr från CSN i Borås.
- CSN, 1997b, *Sök rätt stöd*. Broschyr från CSN i Sundsvall.
- CSN, 1998a, *Två sidor – CSN informerar om nyheter inom studiestödet*. nr 1 januari 1998, Sundsvall.
- CSN, 1998b, *Slutredovisning för höstterminen 1997*. Rapport 1998-02-03, Sundsvall.
- CSN, 1998c, *Studerande med UBS, SVUX, SVUXA och studiemedel höstterminen 1997 fördelat på utbildning, ålder och kön*. Utdrag ur register.
- CSN, 1998d, *Studerande med UBS höstterminen 1997 fördelade på arbetslöshetskassor*. Utdrag ur register.
- Delegationen för kunskapslyftet, 1997a, *Prestationskraven på kommunerna i Kunskapslyftet*. PM, Stockholm.
- Delegationen för kunskapslyftet, 1997b, *Så beräknades kommunens statsbidrag. Kort information från Delegationen för kunskapslyftet*. Broschyr, Stockholm.
- Delegationen för kunskapslyftet, 1997c, *Förslag till kriterier för för-*

- delning av stöd till grundläggande vuxenutbildning inom ramen för kunskapslyftet.* PM, Stockholm.
- Delegationen för kunskapslyftet, 1997d, *Förslag till fördelning av statligt stöd till Statens skolor för vuxna inom ramen för kunskapslyftet.* PM, Stockholm.
- Delegationen för kunskapslyftet, 1997e, *Sammanfattning av principerna för fördelning av statsbidraget till kunskapslyftet.* PM, Stockholm.
- Delegationen för kunskapslyftet, 1998, *Antal genomförda platser andra halvåret 1997.* Registerutdrag.
- Delegationen för kunskapslyftet, sammanträde 1998-02-24, Muntlig information.
- Dencik, L., 1997, I framstegsberusningens baksmälla. *Framtider*, 1997:3.
- Distansutbildningskommittén, 1997, *En ny utbildningskanal – Ett särskilt produktionsbolag – Mera folkbildning i SVT och SR.* Pressmeddelande 1997-11-04, Stockholm.
- Dir. 1995:67, Kommittédirektiv, *Ett nationellt kunskapslyft för vuxna.*
- Dir. 1996:71, Kommittédirektiv, *Tilläggsdirektiv till Kunskapslyftskommittén (U 1995:09).*
- Dougherty, C. & D. Jorgensen, 1996, International Comparisons of the Sources of Economic Growth. *IAEA Papers and Proceedings.* Ds 1997:78, *Gymnasieskola i ständig utveckling.*
- Edin, P-A. & B. Holmlund, 1995, *De lågutbildades arbetsmarknadssituation – svenska erfarenheter.* Rapport presenterad på konferensen ”Unemployment and Wage Dispersion – Is There a Trade-off?”, 16–18 juni 1995.
- EG-kommissionen, 1997, *Towards a Europe of Knowledge.* Communication from the Commission, Com(97)563 final.
- Eriksson, K., 1998. Muntliga uppgifter, Statsledningskontoret, Stockholm.
- European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 1996, *Direct Participation and Organisational Change Fashionable but Misunderstood?* Loughlinstown, Co., Dublin.
- Feenstra, R., 1997, New Technology and Trade – A Threat to Low Skilled Workers? Papper presenterat vid Ekonomiska Rådets konferens ”What can the welfare state accomplish?” 1997-11-24, Industrihuset, Stockholm.
- Folkbildningsrådet, 1994, *Rapport om studieförbundens och folkhögskolornas särskilda utbildningsinsatser för arbetslösa budgetåret 1993/94, 15 u 94/95, 11,* Stockholm.

- Folkbildningsrådet, 1995a, *Rapport om studieförbundens och folkhögskolornas särskilda utbildningsinsatser för arbetslösa budgetåret 1994/95*, 42 u, 95/96, 11, Stockholm.
- Folkbildningsrådet, 1995b, *Folkbildningsrådets verksamhetsberättelse 1994/95*. Stockholm.
- Folkbildningsrådet, 1997a, *Slutrapport om studieförbundens och folkhögskolornas särskilda utbildningsinsatser för arbetslösa budgetåret 1995/96*, 09 u, 97, 11. Stockholm.
- Folkbildningsrådet, 1997b, *Årsredovisning 1995 – 1996*. Stockholm.
- Folkbildningsrådet, 1997c, *FOLKBILDNINGEN – framtida uppgifter och arbetsvillkor*. Stockholm.
- Folkbildningsrådet, 1997d, Brev från Folkbildningsrådet 1997-12-15.
- Folkbildningsrådet, 1998a, *Slutrapport om studieförbundens och folkhögskolornas särskilda utbildningsinsats för arbetslösa budgetåret 1997*, 31 u 98, 11, Stockholm.
- Folkbildningsrådet, 1998b, *Årsredovisning 1997*. Stockholm.
- Folkbildningsrådet, 1998c, *Folkbildningen och Kunskapslyftet – en enkätsammanställning*, Dnr 34 u, 12, Stockholm.
- Franzén, A., 1998, Muntliga uppgifter, Delegationen för kunskapslyftet.
- Fuchs, R., 1998, Muntliga uppgifter, Kunskapslyftet i Degerfors kommun.
- Föreningen för folkbildningsforskning, 1996, *Årsbok om folkbildning – Forskning och Utveckling 1996*. Stockholm.
- Föreningen för folkbildningsforskning, 1997, *Årsbok om folkbildning – Forskning och utveckling 1997*. Stockholm.
- Gardner, H., 1993, *De sju intelligenserna*. Jönköping, Brain Books.
- Hansson, P., 1995, *Har ökad internationell handel och teknologisk utveckling minskat efterfrågan på lågutbildad arbetskraft?* Rapport för The Conference on Technology and International Trade at Leangkollen Oslo, Stiftelsen fackföreningsrörelsens institut för ekonomisk forskning.
- Hasan, A. & A. Tuijnman, 1997, *Adult Education: A Policy Review*. I Belanger & Tuijnman (red.), *New Patterns in Adult Learning: A Six-Country Comparative Study*. Pergamon and UNESCO.
- Hult, H. m. fl., 1997, *Varför avstår arbetslösa från studieplats i kommunal vuxenutbildning?* Rapport nr 1997:01, Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet.
- Högskoleverket, 1997, *Årsrapport för universitet och högskolor 1995/96*. Stockholm.

- Högskollärarytbildningen, 1996, *Lärare för högskola i utveckling*. SOU 1996:166.
- Ingemarsson, G., 1998, Arbetsmarknaden ut ett verklighetsperspektiv. Stencil.
- Isacsson, G., 1997, Estimates of the return to schooling in Sweden from a large sample of twins. Institutet för Social Forskning, *Licentiatserien*, 9/1997.
- Jacobsson, U. (red.), 1998, *Företagaren i välfärdssamhället*. Konjunkturrådets rapport 1998, SNS Förlag.
- Jarnhammar, B-M., Muntliga uppgifter, Skolverket.
- Johansson, B., 1992, *ABF från 60-tal till 90-tal – en återblick på 30 framgångsrika år*. Borgholm.
- Johansson, T., 1998, Muntliga uppgifter, Statistiska centralbyrån.
- Kanadas regering & OECD, 1997, *Changing Workplace Strategies: Achieving Better Outcomes for Enterprises, Workers, and Society*. Hull.
- Kjellberg, Y., 1997, Human Resource Development Strategies and Learning Conditions in Working Life. Papper presenterat vid CMTO International Workshop on Knowledge and Learning in the Workplace, 16–18 juni, St Anna.
- Kjellström, C., 1997, Omitted ability bias and the wage premium for schooling: new Swedish evidence. Institutet för Social Forskning, *Meddelande*, 2/1997.
- Kommittén för kvalificerad yrkesutbildning, 1997a, *Ny utbildning KVALIFICERAD YRKESUTBILDNING*. Broschyr, Stockholm.
- Kommittén för kvalificerad yrkesutbildning, 1997b, *Sammanställning över beviljade ansökningar efter utbildningsanordnare*. Stencil, Stockholm.
- Krieger, H., 1997, Anförande vid seminariet Waxholm II, 4–5 december 1997, arrangerat av Näringsdepartementet i samarbete med Skandia.
- LaLonde, R., 1997a, Education and Training – Answer to the Problem? Papper presenterat vid Ekonomiska Rådets konferens "What can the welfare state accomplish?" 1997-11-24, Industrihuset, Stockholm.
- LaLonde, R., 1997b, Long-term Earning Losses of High-seniority Displaced. Papper presenterat vid Ekonomiska Rådets konferens "What can the welfare state accomplish?" 1997-11-24, Industrihuset, Stockholm.
- Lindgren, L., A-L. Petersen & L. Ring, 1997, *Excellens i flexibilitet*. Folkbildningsrådet.
- Ljunglöf, T., & J. Ohlsson, 1997, Uppvärdera kunskap och kompetens, I *Kunskap så det räcker? Arton debattinlägg om utbildning och forskning* (red. Dahl). SACO.

- LO, 1997, *Bygg för framtiden – Bygg för livet*. Rapport nr 2, juni 1997.
- LO, 1998a, *Arbetsmarknadspolitik för ökad sysselsättning – När arbetsmarknadspolitiken tränger undan riktiga jobb*. Två delrapport från LO-projektet ökad Sysselsättning, ÖS.
- LO, 1998b, *Tillväxt omvandling och ökad sysselsättning*. Rapport nr 3, januari 1998.
- Lundh, A., 1998, Muntliga uppgifter, Statens skola för vuxna i Härnösand.
- Lynch, L., 1997, Widening Wage Differentials and Long Term Unemployment: Is Education and Training the Answer? Paper presenterat vid Ekonomiska Rådets konferens "What can the welfare state accomplish?" 1997-11-24, Industrihuset, Stockholm.
- Löfgren, A-K., 1997, *För vem lönar sig utbildning? En delrapport från LO-projektet ökad Sysselsättning*. ÖS, Landsorganisationen, Enskede.
- Lööf, H., 1997, Anförande vid seminariet Waxholm II, 4-5 december 1997, arrangerat av Näringsdepartementet i samarbete med Skandia.
- McKenzie P. & G. Wurtzburg, 1997/98, Lifelong Employability. *OECD Observer* 1997/98, Nr 209.
- Mellander, E. & P. Skedinger, 1998, Corporate Job Ladders in Europe: Wage Premia for University vs. High School Level Positions. Paper presenterat vid Workshop om utbildning, Ekonomiska Rådet, Stockholm, 1998-03-09.
- Mingat, A. & J. Tan, 1996, The Full Social Returns to Education: Estimates Based on Countries' Economic Growth Performance. *Human Capital Development Working Papers*, World Bank.
- Mäkitalo, Å. m. fl., 1997, *Arbetslöshet eller utbildning? Om rekrytering av arbetslösa till komvux*. Rapport nr 1997:02, Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet.
- National Advisory Group for Continuing Education and Lifelong Learning, 1997, *Learning for the Twenty-first Century*. Fryer-rapporten.
- Nickell, S., 1996a, "The labour market consequences of technical and structural change". *Discussion Paper Series No 6*, Centre for Economic Performance, University of Oxford.
- Nickell, S., 1996b, "The Low-skill Low-pay Problem: Lessons from Germany for Britain and the US". *Policy Studies Vol. 17, no. 1*, Policy Studies Institute.
- NOU 1997:25, *Ny kompetanse – Grunnlaget for en helhetlig etter- og videreutdanningspolitikk*.

- NUTEK, 1994, *Näringslivet tillväxtförutsättningar till år 2010*. Bilaga 6 till Långtidsutredningen 1994. Fritzes, Stockholm.
- NUTEK, 1997, *Näringslivet och humankapitalet*. NUTEK, R 1997:37.
- NUTEK, 1998a, *Betydelsen av civilingenjörernas utbildningsort*. NUTEK, R 1998:1.
- NUTEK, 1998b, *Fastnar ungdomar i låglönefällan? Vinner medelålders på utbildning?* NUTEK, B 1998:4.
- OECD, 1994, *The OECD Jobs Study: Evidence and Explanations, Part II*. Paris.
- OECD, 1995, *Learning Beyond Schooling. New Forms of Supply and New Demands*. Paris.
- OECD, 1996a, *Enhancing the Effectiveness of Active Labour Market Policies*. Paris.
- OECD, 1996b, *Lifelong Learning for all*. Paris.
- OECD, 1997a, *Education at a Glance – OECD Indicators*. Paris.
- OECD, 1997b, *Education Policy Analysis 1997*. Paris.
- OECD, 1997c, *Literacy Skills for the Knowledge Society*. Paris.
- OECD, 1997d, *Sustainable Flexibility. A Prospective Study on Work, Family and Society in the Information Age*, OECD/GD(97)48. Paris.
- OECD, 1998, *OECD Economic Surveys 1998 – Sweden*. Paris.
- Ohlsson, J. & P. Rehnström, 1997, Sveriges behov av ökad kompetens i näringslivet – Scenario till år 2010, I *Kunskap så det räcker? Arton debattinlägg om utbildning och forskning* (red. Dahl). SA-CO.
- Oosterbeek, H., 1997, Reasons and policies to stimulate lifelong learning. Papper presenterat vid EU-seminariet, Knowledge and Work – Knowledge Production, Dissemination and Innovation for Business and the Labour Market, Amsterdam, 23 – 25 April 1997.
- Paldanius, S. m.fl., 1997, *Olika betydelser av kommunal vuxenutbildning för arbetslösa*. Rapport nr 1997:03, Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet.
- Persson, E., 1998, Muntliga uppgifter, Folkbildningsrådet.
- Prashnig, B., 1996, *Våra arbetsstilar. Hur Du avgör hur Du lär*. Jönköping, Brain Books.
- Pressmeddelanden, 1998-03-09, Utbildningsdepartementet, *Satsning på distansutbildning: Utvecklingscentrum till Härnösand*.
- Pressmeddelanden, 1998-03-10, Utbildningsdepartementet, *Ett nytt studiesocialt system till år 2000*.
- Pressmeddelanden, 1998-03-12, Utbildningsdepartementet, *Folkbildningspropositionen: Demokrati, kultur och IT*.
- Proposition 1995/96:25, *En politik för arbete, trygghet och utveck-*

- ling.
- Proposition 1995/96:150, *Ekonomisk vårproposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, utgiftstak, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, m.m.*
- Proposition 1995/96:207, *En ekonomisk politik för att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000.*
- Proposition 1995/96:222, *Vissa åtgärder för att halvera arbetslösheten till år 2000, ändrade anslag för budgetåret 1995/96, finansiering, m.m.*
- Proposition 1996/97:1, *Förslag till statsbudget för budgetåret 1997, m.m.*
- Proposition 1996/97:150, *1997 års ekonomiska vårproposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, ett program för arbete och utbildning, utgiftstak, ändrade anslag för budgetåret 1997, vissa skattefrågor, bedömning av kommunsektorns ekonomiska utveckling, m.m.*
- Proposition 1997/98:1, *Förslag till statsbudget för budgetåret 1998, reviderad finansplan, ändrade anslag för budgetåret 1997, vissa skattefrågor, m.m.*
- Proposition 1997/98:16, *Sverige, mångfalden och framtiden – från invandrapolitik till integrationspolitik.*
- Proposition 1997/98:62, *Regional tillväxt – för arbete och välfärd.*
- Proposition 1997/98:115, *Folkbildning.*
- Regné, H., 1997, *Training at the Job and Training for a New Job: Two Swedish Studies.* Swedish Institute for Social Research 29, Stockholms universitet.
- Riksrevisionsverket, 1990, *Grundvux – styrning och resursutnyttjande.* RRV-rapport 1990-10-04.
- Sandler, R., 1922, *Mångfald eller enfald.*
- SACO, 1997, *En analys av olika utbildningsgruppers arbetslöshets-tider.* Akademikerfakta 1997:3.
- SCB, 1996a, *Statistiska meddelanden, Personalutbildning 1995 och 1996.* Örebro.
- SCB, 1996b, *Efter 20 år på arbetsmarknaden.* Information om utbildning och arbetsmarknad 1996:2, Örebro.
- SCB, 1996c, *Personalutbildning 1995 och 1996,* Statistiska meddelanden, Örebro.
- SCB, 1997a, *Nybörjare i kommunal vuxenutbildning hösten 1995. Enkätuppföljning våren 1997.* Statistiska meddelanden U 35 SM 9701, Örebro.
- SCB, 1997b, *Utbildningsnivå i kommunerna, länen och riket 1997-01-01.* Bakgrundsmaterial om befolkningens utbildning, 1997:2.

- Örebro.
- SCB, 1998. Registerutdrag om utbildningsnivå och arbetsmarknadsstatus.
- Skolverket, 1994, *Skolan. Jämförelsetal för skolhuvudmän. Organisation – Resurser – Resultat*. Skolverkets rapport nr 46, Stockholm.
- Skolverket, 1995a, *Skolan i siffror 1995: Del 1, Elever – Lärare – Betyg*. Skolverkets rapport nr 74, Stockholm.
- Skolverket, 1995b, *Beskrivande data om skolverksamheten*. Skolverkets rapport nr 75, Stockholm.
- Skolverket, 1995c, *Skolan. Jämförelsetal för skolhuvudmän. Organisation-Resurser-Resultat*, Skolverkets rapport nr 76, Stockholm.
- Skolverket, 1996a, *Skolan i siffror 1996: Del 1, Betyg och utbildningsresultat*. Skolverkets rapport nr 88, Stockholm.
- Skolverket, 1996b, *Skolan – Jämförelsetal för skolhuvudmännen*. Skolverkets rapport nr 97, Stockholm.
- Skolverket, 1996c, *Beskrivande data om skolverksamheten*. Skolverkets rapport nr 107, Stockholm.
- Skolverket, 1996d, *Programhandledning. Programöversikter samt förteckning över ämnen och kurser*. Stockholm
- Skolverket, 1996e, *Uppdrag till Statens skolverk angående omfattningen av gymnasial vuxenutbildning i kommunerna*. Dnr 1996:1725, Stencil, Stockholm.
- Skolverket, 1996f, *Särskilda utbildningsåtgärder mot arbetslösheten 1995/96*. Dnr 1995:836, Rapport, Stockholm.
- Skolverket, 1996g, *Skolan – Jämförelsetal för skolhuvudmän*. Skolverkets rapport nr 97, Stockholm.
- Skolverket, 1997a, *Skolan i siffror 1997: Del 1. Betyg och utbildningsresultat*. Skolverkets rapport nr 128, Stockholm.
- Skolverket, 1997b, *Skolan – Jämförelsetal för skolhuvudmännen*. Skolverkets rapport nr 129. Stockholm.
- Skolverket, 1997c, *Beskrivande data om skolverksamheten*. Skolverkets rapport nr 135, Stockholm
- Skolverket 1997d, *Grundläggande vuxenutbildning*. Skolverkets rapport nr 136, Stockholm.
- Skolverket, 1997e, *Tillståndsbeskrivningen 1997*. Stockholm.
- Skolverket, 1997f, *Kunskapslyftet hösten 1997 – en verksamhetsuppföljning*. Dnr 97:1646, Stockholm.
- Skolverket, 1997g, *Ansvar för skolan – en kommunal utmaning*. Stockholm.
- Skolverket, 1997h, *Skolan – Jämförelsetal för skolhuvudmän*. Skolverkets rapport nr 129, Stockholm.

- Skolverket, 1997j, *Helårsplatser enligt Skolverkets definition*, Reviderade basorganisationer Grvux maj-97 och Gyvux juni-97. PM, Stockholm.
- Skolverket, 1998a, *Utnyttjade statsbidrag för grundläggande vuxenutbildning andra halvåret 1997*. Registerutdrag.
- Skolverket, 1998b, *Den statliga rektorsutbildningen*. Stockholm.
- Skrivelse 1998-02-23 från Utbildningsdepartementet, Skolministern och Arbetsmarknadsdepartementet, Arbetsmarknadsministern till Kommunstyrelsens ordförande och Chefen för Arbetsförmedlingen.
- SOU 1993:23, *Kunskapens krona*, Huvudbetänkande av Utredningen om effektivare vuxenutbildning. Stockholm.
- SOU 1996:27, *En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande*.
- SOU 1996:90, *Sammanhållet studiestöd*.
- SOU 1996:159, *Folkbildningen – en utvärdering*, Slutbetänkande av Utredningen för statlig utvärdering av folkbildningen, Stockholm.
- SOU 1996:164, *Livslångt lärande i arbetslivet – steg på vägen mot ett kunskapsamhälle*, Rapport från en expertgrupp till Kunskapslyftskommittén. Stockholm.
- SOU 1996:188, *Vuxenutbildare ser på sig själva*.
- SOU 1997:120, *Vuxenpedagogik i Sverige – Forskning, utbildning, utveckling – En kartläggning*.
- SOU 1997:158, *Vuxenpedagogik i teori och praktik – Kunskapslyftet i fokus*.
- Statens skola för vuxna i Härnösand, Brev från SSVH 1997-09-30.
- Statskontoret, 1998, *KUNSKAPSLYFTET Kommunernas kostnader*, preliminär version 1998-03-30.
- Stibbel-Becker, M., Muntliga uppgifter. Utbildningsansvarig på AssiDomän Kraftliner i Piteå.
- Stålhammar, B., ”Rektor fungerar ej som ledare i skolan”. Dagens Nyheter 1997-03-09.
- Svenska EU Programkontoret, 1997a, *Växtkraft Mål 4, EU-stöd till kompetensutveckling i företag*. Stockholm.
- Svenska EU Programkontoret, 1997b, *Växtkraft Mål 4*, Svenska EU Programkontorets Faktablad 7. Stockholm.
- Thoursie, A., 1997, Effects of Renewable Benefit Periods on Exit from Unemployment. *Institutet för social forskning, Working Paper 1997:1*.
- Tuijnman, A., 1989, Further Education and Training In Swedish Working Life: a Discussion of Trends and Issues. OECD, Paris.
- Tuijnman, A., 1998, *Nödvändiga basfärdigheter för vuxna i kunskapsamhället*. Artikel i *Vuxenpedagogik i teori och praktik*,

- SOU 1997:158.
- Utbildningsdepartementet, 1997a, *226 000 individer i kommunal vuxenutbildning*. Pressmeddelande, Stockholm.
- Utbildningsdepartementet, 1997b, *Kunskapslyftet fortsätter*. Pressmeddelande, Stockholm.
- Utbildningsdepartementet, 1997c, *Fördelning av statligt stöd till särskilda satsningar på gymnasial utbildning av vuxna första halvåret 1998*, U97/4473/V.
- Utbildningsdepartementet, 1998, *Carl Tham kommenterar utredning om CSN*. Pressmeddelande 1998-03-02.
- Utredningen för översyn av Centrala Studiestödsnämnden, 1998, *CSN behöver utökade resurser*. Pressmeddelande 1998-03-02.
- Utbildningsradion, 1994, *Ett utbildningsföretag för alla*. Broschyr.
- Utbildningsradion, 1997, *Årsredovisning 1996*. Stockholm.
- U97/751/V, Protokoll vid regeringssammanträde, 1997-05-15, *Uppdrag till Kunskapslyftskommittén*.
- U96/2420/V, Protokoll vid regeringssammanträde, 1996-08-225, *Inrättande av en delegation för den särskilda vuxenutbildnings-satsningen*.
- UNESCO 1996, *Learning: The Treasure Within*, Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. Paris.
- UNESCO, 1997, *Adult Education. The Hamburg Declaration. Agenda for the Future*. Hamburg.
- Wallin, S-E, 1998, Muntliga uppgifter, Kommittén för kvalificerad yrkesutbildning.
- Åberg R. m fl, 1997, Massarbetslösheten på 90-talet. I Välfärd och ojämlikhet i ett 20-årsperspektiv 1975–1995. *Levnadsförhållanden, Rapport nr 91*, SOS.
- Åhlin, N-Å., Muntliga uppgifter. Utbildnings- och arbetsmarknads-kansliet, Söderhamn.

Reservation och särskilt yttrande

Reservation av ledamöterna Beatrice Ask och Ulf Nilsson avseende rekommendation 1 under avsnitt 13.1 Målgrupper

Den särskilda kunskapslyftssatsningen har inte inneburit några större förändringar vad gäller studerandegruppernas sammansättning. En mycket stor andel av de studerande är relativt unga som kompletterar sin gymnasieutbildning. Andelen verkligt lågutbildade som borde utgöra en viktig målgrupp är låg. Skälen till att det är så torde vara många. Vi anser emellertid att grundläggande vuxenutbildning även framgent skall vara kommunernas ansvar, även om utbildningsinsatser också kan formas inom ramen för den särskilda kunskapslyftssatsningen. Det är kommunernas ansvar att inom ramen för tilldelade medel för ”kunskapslyftet” fördela resurserna. Därför avvisar vi förslaget att inom ramen för Kunskapslyftsprojektet differentiera statsbidragen.

Särskilt yttrande av ledamoten Beatrice Ask avseende 13.4.1 Nätverk för information och planering

Jag delar kommitténs uppfattning vad avser betydelsen av nätverk och samarbete mellan olika organ. Däremot är jag generellt tveksam till mer lokal arbetsmarknadspolitik via arbetsförmedlingsnämnderna. Det finns en övertro på politisk planering när det gäller arbetsmarknaden.

Bilaga 1 Fördelning av kommunernas statsbidrag inom Kunskapslyftet

Innehåll

- 1.1 Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå
 - 1.1.1 övertäganden bakom kommunernas initiala tilldelning för gymnasial vuxenutbildning 1997-1998
 - 1.1.2 Villkor för att få ta del av statsbidragen på gymnasial nivå
 - 1.1.3 Omfördelning mellan kommuner efter det första halvåret samt sommarkurser
 - 1.1.4 Basorganisationen i den gymnasiala vuxenutbildningen
 - 1.1.5 Innebörden av poängsystemet för kommunerna
- 1.2 Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå
 - 1.2.1 Villkor för att ta del av statsbidraget till grundläggande vuxenutbildning
 - 1.2.2 Kriterier för fördelning av statsbidraget för grundläggande vuxenutbildning
 - 1.2.3 Verksamhetspoäng och bidrag per plats
- Tabell 1A Statsbidrag till kommunerna för särskild satsning på gymnasial vuxenutbildning 1997 och preliminärt för 1998. Inkl. volymkrav
- Tabell 1B Statsbidrag till kommunerna för vuxenutbildning på gymnasial nivå inom Kunskapslyftet för första halvåret 1998. Inkl. ändrade volymkrav
- Tabell 1C Kommunernas basorganisationer för gymnasial vuxenutbildning, juni 1997
- Tabell 1D Kommunernas grundläggande vuxenutbildning

1.1 Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå

1.1.1 Överväganden bakom kommunernas initiala tilldelning för gymnasial vuxenutbildning 1997–1998

Kommunerna ansökte i februari 1997 om statliga stöd för gymnasial vuxenutbildning inom Kunskapslyftet för 18-månadersperioden 1 juli 1997 – 31 december 1998. Alla kommuner fick statsbidrag för hela den volym de begärde, men bidraget motsvarade inte alltid de kostnader som kommunerna redovisade för volymen. Olika andelar av det totala statsbidraget fördelades initialt på kommunerna efter följande principer:

- 48 % av det totala bidraget

fördelades med hänsyn till fördelningen av kortutbildade arbetslösa personer i landet. Varje kommun tilldelades ett andelstal som stod i proportion till kommunens andel av arbetslösa som saknar treårig gymnasial utbildning. I beräkningsunderlaget ingick de arbetslösa som deltog i arbetslöshetskurser inom kommunal vuxenutbildning. Knappt hälften, 48 procent, av det totala statsbidraget fördelades proportionellt mot andelstalen. Denna så kallade bastilldelning gav 16 000 kronor per helårsplats och för att stödja de minsta kommunerna fick alla kommuner ett grundbidrag på 150 000 kronor.

- 4% av det totala bidraget

användes för att klara av att ge alla kommuner den volym de begärde i sina ansökningar. Dessa 4 procent var till största delen medel som fördes över från de kommuner som inte ville ta hela sin bastilldelning enligt ovan i anspråk till kommuner som ville arrangera mer utbildning än bastilldelningen. De medel som fördes över på det sättet räckte dock inte till för att förse extraplatserna med bassumman 16 000 kronor. För att mildra den effekten fördelades ytterligare 37 miljoner kronor på dem som ville ha en större omfattning. Dessa medel ingick också i de fyra procentenheterna. Extraplatserna fick dock betydligt mindre stöd trots detta. Bastilldelningen för extraplatserna uppgick till cirka 9 000 kronor per helårsplats.

- 36% av det totala bidraget

fördelades som tillägg för de olika utbildningsinriktningar som kom-

munerna planerade.

- För allmänna kurser var tillägget 8 500 kronor (15% av totalbeloppet)¹.

Bastilldelning + tillägg = 24 500 kronor.

- För yrkeskurser var tillägget 22 000 kronor (20% av totalbeloppet).

Bastilldelning + tillägg = 38 000 kronor.

- För orienteringskurser var tillägget 3 000 kronor (1% av totalbeloppet).

Bastilldelning + tillägg = 19 000 kronor.

- 1% av det totala bidraget

fördelades i förhållande till kommunernas ambitioner när det gällde vägledning och uppsökande verksamhet.

- 11% av det totala bidraget

fördelades med utgångspunkt i de bedömda kvalitéerna i kommunernas satsningar. Det man särskilt tog hänsyn till var satsningar som syftade till

- att bryta den könsmissiga segregeringen på arbetsmarknaden
- att rekrytera nya grupper
- att utveckla vuxenutbildningens organisation mot bakgrund av arbetslivets förändring
- att utveckla vuxenutbildningen mot bakgrund av arbetslivets förändring
- att i övrigt utveckla vuxenutbildningen.

Den kvalitativa bedömningen gjordes av ett 60-tal personer från Regeringskansliet, Kunskapslyftskommittén, Skolverket, AMS och Svenska kommunförbundet. (Delegationen för kunskapslyftet, 1997b, 1997e)

I tabell 1A visas vilken tilldelning varje kommun ursprungligen fick. I kolumn A syns statsbidraget för 1997 i kronor och i kolumn B det preliminära statsbidraget för 1998.

¹ Som allmänna kurser räknas i detta sammanhang kurser i kärnämnen och alla andra ämnen på gymnasieskolans Naturvetenskapsprogram och Samhällsvetenskapsprogram. Som yrkeskurser räknas kurser i karaktärsämnen på program med yrkesämnen i gymnasieskolan. Vilka kurser det är kan utläsas i den programhandledning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen som Skolverket ger ut, se Skolverket 1996b.

1.1.2. Villkor för att få ta del av statsbidragen för gymnasial nivå

För att en kommun skulle få använda det statsbidrag den tilldelades ställdes tre krav. I de fall statsbidrag tilldelades två eller fler kommuner gemensamt skulle kraven uppfyllas gemensamt. De tre villkoren var följande:

1. Kommunen ska genomföra insatser för utveckling av vuxenutbildningen och andra åtgärder av kvalitativ natur i huvudsak¹ i enlighet med vad som beskrivits i kommunens ansökan till Delegationen för kunskapslyftet.
2. Kommunen ska medverka i den särskilda rapportering som sker i november 1997 och april 1998 och i övrigt delta i uppföljning och utvärdering av verksamheten.
3. Kommunen ska under åren 1997 och 1998 sammantaget anordna gymnasial vuxenutbildning i den omfattning som framgår av kolumnerna C, D och E i tabell 1A. Volymen uttrycks där i verksamhetspoäng och för yrkeskurser och allmänna kurser gäller att verksamhetspoäng utgörs av gymnasiepoäng. Omfattningen av orienteringskurser uttrycks också i termer av verksamhetspoäng. För orienteringskurser gäller att en veckas heltidsstudier på orienteringskurs för en person räknas som 21 verksamhetspoäng. Vuxenutbildningsvolymen som anges i kolumnerna C, D och E ska ske utöver den basorganisation som Skolverket räknat fram (se nedan, avsnitt 1.1.3).

Om någon annan kursfördelning än den som anges i tabell 1A passat kursdeltagarna bättre har kommunerna haft möjlighet att omfördela verksamheten mellan de tre kursslagen. För att statsbidraget ska vara oförändrat krävs dock att kommunens totalprestation är oförändrad. För att avgöra om så är fallet ska följande omräkningsnyckel tillämpas vid omräkning mellan kursslag:

- 1,0 verksamhetspoäng i orienteringskurs – 0,78 verksamhetspoäng i allmän kurs
1,0 verksamhetspoäng i orienteringskurs – 0,50 verksamhetspoäng i yrkeskurs

¹ En del kommuner fick mindre pengar per helårsplats än de redovisade i sin ansökan. Därför accepteras en något lägre ambitionsnivå än den som beskrevs där.

1,0 verksamhetspoäng i allmän kurs – 0,64 verksamhetspoäng i yrkeskurs.

Denna omräkningsnyckel gäller finansieringen, det vill säga grunden för statsbidrag. För att i stället göra en omräkning till helårsplatser behövs ingen omräkningsnyckel mellan kursslag. Istället summeras antalet verksamhetspoäng i allmän kurs, yrkeskurs och orienteringskurs och därefter divideras summan med 756 (det helårsmått som används i sammanhanget, se 1.1.4).

1.1.3 Omfördelning mellan kommunerna efter det första halvåret samt sommarkurser

I november 1997 redovisade kommunerna till Delegationen för kunskapslyftet den volym som de planerade att genomföra totalt sett när det gällde vuxenutbildning på gymnasial nivå under höstterminen 1997. De redovisade också den volym som planerades för vårterminen 1998. På grundval av denna redovisning lämnade Delegationen för kunskapslyftet förslag till regeringen om vissa omfördelningar mellan kommunerna för första halvåret 1998. Regeringen fattade därefter beslut om att ändra den tidigare preliminära tilldelningen för 1998. (Utbildningsdepartementet, 1997c)

Omfördelningen innebar huvudsakligen:

- För ett 50-tal kommuner som de första 6 månaderna genomfört en väsentligt mindre volym än de fått statsbidrag för drogs en mindre del av den ram de inte utnyttjat in.
- Omfördelningen gynnade ett 20-tal kommuner som inte begärt hela sin andel av statsbidraget enligt andelstalen (se 1.1.1) och som under det andra halvåret 1997 presterat en större utbildningsvolym än de sökt statsbidrag för. Dessa kommuner fick kompensation för en del av sin merverksamhet under andra halvåret 1997 och bidrag för att vidmakthålla nivån under första halvåret 1998. (Franzén, 1998)

I tabell 1B finns i kolumn A det statsbidrag som varje kommun tilldelats för det första halvåret 1998. I kolumn B finns den förändring i antal verksamhetspoäng för hela 18-månadersperioden 1997 – 1998 som förändringen i statsbidrag är förknippad med. För de kommuner som fick ett *minskat volymkrav* (och har ett negativt tal i kolumn B i tabell 1B) gäller följande:

- Antal verksamhetspoäng för yrkeskurser som kommunen ska prestera under 18-månadersperioden enligt tabell 1A ska minskas med 30 procent av volymen som finns i kolumn B i tabell 1B.
- Antal verksamhetspoäng för allmänna kurser som kommunen ska prestera under 18-månadersperioden enligt tabell 1A ska minskas med 58 procent av volymen som finns i kolumn B i tabell 1B.
- Antal verksamhetspoäng för orienteringskurser som kommunen ska prestera under 18-månadersperioden enligt tabell 1A ska minskas med 12 procent av volymen som finns i kolumn B i tabell 1B.

De kommuner som fick ett större statsbidrag än det tidigare preliminära, och därmed ett *ökat volymkrav*, har ett positivt tal i kolumn B i tabell 1B. För dem gäller att deras volymkrav för allmänna kurser, yrkeskurser och orienteringskurser ska räknas upp i förhållande till de volymkrav som anges i tabell 1A. Varje kommun ska räkna upp volymkravet för varje kursstyp i tabell 1A med antalet verksamhetspoäng i kolumn B i tabell 1B multiplicerat med respektive kursstyps andel av den totala verksamheten under hösten 1997. De olika kursstypernas andel av den totala verksamheten under hösten 1997 är i detta sammanhang de planerade andelar som respektive kommun redovisade till Delegationen för kunskapslyftet i november 1997. (Utbildningsdepartementet, 1997c)

Regeringen kommer under våren 1998 att fatta beslut om kommunernas tilldelning för det *andra halvåret 1998*. Beslutet kommer att fattas på grundval av de volymer som kommunerna genomfört under andra halvåret 1997 och första halvåret 1998. (Franzén, 1998)

Dessutom har regeringen för avsikt att *tillföra särskilda medel* för utbildning på gymnasial nivå som pågår mellan den 15 juni och 21 augusti 1998. Kommunerna får extra statsbidrag för vuxenutbildning som de anordnar under denna tidsperiod utöver det sammanlagda statsbidrag som tidigare funnits tillgängligt inom Kunskapslyftet. Detta innebär således en utökning av Kunskapslyftet volymmässigt sett. Utökningen uppgår till maximalt 4,5 procent av den volym som kommunerna tilldelats inom Kunskapslyftet under 18-månadersperioden 1997-1998 (se tabell 1A). (Skrivelse, 1998-02-23)

1.1.4 Basorganisationen i den gymnasiala vuxenutbildningen

För att få tillgodoräkna sig statsbidrag inom Kunskapslyftet måste

varje kommun först och främst själv finansiera utbildning motsvarande den så kallade basorganisationen.

Skolverket beräknade inför Kunskapslyftet en basorganisation för varje kommun på uppdrag av regeringen. Dessa basorganisationer beräknades som ett medeltal av den kommunalt finansierade gymnasiala vuxenutbildningen under läsåren 1993/94 – 1995/96. Följande formel användes:

Totalt antal heltidsstudieplatser för gymnasial vuxenutbildning (exklusive påbyggnadsutbildningar)

- Antalet statligt finansierade heltidsstudieplatser för gymnasial vuxenutbildning (inklusive påbyggnadsutbildningar)
- = Basorganisation

Antalet *heltidsstudieplatser* för gymnasial vuxenutbildning per kommun beräknades enligt Skolverkets definition. Detta innebär att en heltidsstudieplats motsvarades av 15 klocktimmar lärarledd undervisning per vecka under 36 veckor. I antalet heltidsstudieplatser ingick de platser som kommunen finansierade som anordnare, uppdragsgivare till annan anordnare eller genom interkommunal ersättning till annan kommun.

De *statligt finansierade platserna* i formeln ovan utgjordes av de kurser för arbetslösa som finansierades med särskilda statsbidrag. Antalet statligt finansierade heltidsstudieplatser baserades i Skolverkets beräkning på de statsbidrag som betalades ut under de aktuella åren. Varje kommuns totala statsbidrag dividerades med bidragen per plats som var 30 000 alternativt 22 800 kronor beroende på vilken kurs eleverna läste. Dessutom gjordes en viss korrigering för hur många CSN-poäng som eleverna faktiskt erhöll. (Skolverket, 1996e)

I tabell 1C finns uppgifter om landets alla kommuners basorganisationer för gymnasial vuxenutbildning så som de beräknats av Skolverket. Det sammanlagda genomsnittliga antalet heltidsstudieplatser i landet var 65 700 under läsåren 1993/94 – 1995/96. Av dessa utgjordes 28 800 platser av statligt finansierade kurser för arbetslösa (även detta ett genomsnitt för läsåren 1993/94 – 1995/96). Detta innebär att den sammanlagda basorganisationen uppgår till 36 900 heltidsplatser. (Skolverket, 1997j)

Beräkningen av basorganisationerna gjordes så att en mindre underskattning av det verkliga antalet platser uppkom. Underskattningen har två orsaker. I beräkningen subtraherades *antalet statligt finansierade platser från den genomförda volymen inom den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå*. I antalet statligt finansierade

heltidsstudieplatser ingick inte bara gymnasiekurser utan också påbyggnadskurser, eftersom Skolverket inte hade möjlighet att separera dessa. Eftersom påbyggnadsutbildningar ingick i den ena termen, men inte den andra, underskattades basorganisationen.

Den andra orsaken är att Skolverket använde två olika sätt att beräkna heltidsstudieplatser när det totala antalet heltidsstudieplatser och antalet statligt finansierade heltidsstudieplatser beräknades. De båda beräkningssätten är beskrivna ovan. Att dessa två sätt att beräkna heltidsstudieplatser användes gav också upphov till viss underskattning av basorganisationerna. (Berglund, 1997)

1.1.5 Innebörden av poängsystemet för kommunerna

Varje kurs i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen har ett antal gymnasiepoäng definierade i kursplanen. Gymnasiepoängen är fastställda på nationell nivå för nationella kurser och på lokal nivå för lokala kurser. För en nationell kurs är antalet gymnasiepoäng detsamma för en viss kurs oavsett var och hur den anordnas i landet. Det spelar således ingen roll om en gymnasiekurs i en viss kommun mest kännetecknas av lärarledd undervisning, handledning, självstudier eller särskild prövning, så kallad validering. Som exempel kan nämnas att kursen Engelska A alltid genererar 110 gymnasiepoäng och kursen Samhällskunskap A 90 gymnasiepoäng. (SFS 1995:878 och SKOLFS 1994:10 tabell 1:11)

Det volymmått som används inom Kunskapslyftet, verksamhetspoäng, är detsamma som gymnasiepoäng för kurser på gymnasial nivå. Det är kommunens prestation som ligger till grund för beräkningen av verksamhetspoäng inom Kunskapslyftet, inte kursdeltagarnas. Om 20 personer deltagit i en kurs som omfattar 50 poäng har 1 000 verksamhetspoäng genererats. Detta gäller oberoende av deltagarnas individuella prestationer, med det förbehåll att de måste tillhöra kursen i åtminstone tre veckor. Hänsyn tas inte heller till om studierna bedrivits snabbt eller långsamt, på hel- eller deltid eller med mycket eller lite lärarstöd.

Det är mot denna bakgrund förmånligt för kommunen att utveckla arbetsformer som tar fasta på elevens eget kunskapssökande och lärande. Med sådana arbetsformer kan läraren ha en handledande funktion. Att använda IT som hjälpmedel i klassrummet eller att bedriva distansundervisning kan ge inlärning och verksamhetspoäng till lägre kostnad.

Det är också förmånligt för kommunen att låta eleven tillgodoräk-

na sig de faktiska kunskaper i ämnet som han eller hon för med sig till skolan genom så kallad validering. Kommunen får tillgodoräkna sig poängtalet för en kurs när en studerande fått viss handledning och sedan genomgått prövning med godkänt resultat.

För att få statsbidrag för en helårsplats inom Kunskapslyftet måste kommunen prestera 756 verksamhetspoäng. Om detta lärande presteras av en eller flera personer, av hel- eller deltidsstuderande, genom validering eller på något annat sätt är utan betydelse i statsbidragshänseende. Det finns ingen koppling mellan poängtalet och den mängd lärartimmar som kommunen ska anordna. (Delegationen för kunskapslyftet, 1997a)

Poängsystemet ska inte förväxlas med de krav på individuella prestationer som CSN ställer på de studerande. CSN beräknar studiernas omfattning i så kallade studiestöds-poäng på ett sätt som beskrivs närmare i bilaga 2.

1.2 Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

1.2.1 Villkor för att ta del av statsbidraget till grundläggande vuxenutbildning

För att få statsbidrag till den grundläggande vuxenutbildningen måste kommunerna själva finansiera grundläggande vuxenutbildning motsvarande deras respektive *basorganisation för grundläggande vuxenutbildning*. Utöver basorganisationen måste kommunerna dessutom finansiera ytterligare en volym motsvarande 10 procent av respektive basorganisation. Därefter kan kommunerna ansöka om stöd för en volym som motsvarar högst 50 procent av respektive basorganisation. (SFS 1997:633 21 e §)

Den basorganisation som är aktuell för den grundläggande vuxenutbildningen beräknades av Skolverket. Basorganisationen för den grundläggande vuxenutbildningen beräknades som medeltalet av omfattningen av den grundläggande vuxenutbildning som en kommun finansierade under läsåren 1993/94 – 1996/97. Omfattningen uttrycktes i beräkningen i helårsplatser där en helårsplats motsvaras av 15 klocktimmar undervisning i veckan i 36 veckor. Den sammanlagda basorganisationen för grundläggande vuxenutbildning i landets alla kommuner uppgår till 26 219 helårsplatser. Uppgift om varje kommuns basorganisation finns i tabell 1D.

1.2.2 Kriterier för fördelning av statsbidrag för grundläggande vuxenutbildning

När det gäller den grundläggande vuxenutbildningen får kommunerna ta del av statsbidraget efter en särskild turordningslista. Denna turordningslista upprättades på grundval av följande:

- andelen arbetslösa av befolkningen mellan 20 och 64 år,
- andelen personer som har högst nioårig grundskola av befolkningen i åldersintervallet 20 – 64 år,
- andelen utom riket födda i åldersintervallet 20 – 55 år och
- medelvärdet av den grundläggande vuxenutbildning som kommunerna finansierat själva under de senaste fyra åren (dvs. basorganisationen, se tabell 1D).

(Delegationen för kunskapslyftet, 1997c)

Fördelningssystemet innebär att kommuner som har satsat relativt mycket på grundläggande vuxenutbildning och som samtidigt har en hög andel arbetslösa, lågutbildade och utrikes födda kommer högt på turordningslistan. Kommunernas turordning för statligt stöd till grundläggande vuxenutbildning finns i tabell 1D.

För varje fördelningsomgång under 1997 -1998 gäller att stödet räcker till 65 kommuner om varje kommun fram till och med turordningsnummer 64 utnyttjar sin tilldelade omfattning fullt ut, det vill säga erhåller en volym som motsvarar 50 procent av respektive basorganisation. Den som ligger på plats 65, Göteborgs kommun, får dock i så fall inte stöd motsvarande hela 50 procent av sin basorganisation. I den utsträckning kommuner avstår från att utnyttja hela eller delar av sitt statsbidrag räcker statsbidraget till fler kommuner än 65.

För höstterminen 1997 kunde Delegationen för kunskapslyftet på grundval av uppgifter från kommunerna på ett tidigt stadium meddela att statsbidraget skulle komma att räcka till åtminstone 150 kommuner. Senare kom signaler om att bidraget skulle komma att räcka till ännu fler och därför gick Skolverket ut med en påminnelse och en uppmaning till kommunerna att söka statsbidrag. (Franzén, 1998)

Trots detta utnyttjades endast bidrag till 3 884 platser av det tillgängliga statsbidraget till 5 000 platser under hösten 1997 (Skolverket, 1998a). Dessa fördelade sig på 112 kommuner på det sätt som framgår i tabell 1D.

1.2.3 Verksamhetspoäng och bidrag per plats

För den grundläggande vuxenutbildningen inom Kunskapslyftet erhåller kommunerna 30 000 kronor i statsbidrag per helårsplats om 756 verksamhetspoäng. Regeringen införde begreppet verksamhetspoäng som volymmått i samband med Kunskapslyftet, och när det gäller den grundläggande vuxenutbildningen grundar sig poängen på nedlagd studietid. En elev som studerar på heltid inom grundläggande vuxenutbildning genererar 21 verksamhetspoäng i veckan (SFS 1997:633 23 §).

När elever studerar på deltid ges verksamhetspoäng i proportion till detta. En person som exempelvis studerar på 50 procent av heltid genererar 10,5 poäng i veckan till sin kommun.

Tabell 1A. Sammanställning av ursprungligt statsbidrag till kommunerna för särskild satsning på gymnasial vuxenutbildning andra halvåret 1997 och preliminärt för helåret 1998. Dessutom volymkrav för det antal poäng som ska anordnas i yrkeskurser, allmänna kurser och orienteringskurser för 18-månadersperioden 1997-1998 utöver respektive basorganisation. Volymkraven gäller givet statsbidragen i kolumn A och B. Ändrade statsbidrag och ändrade volymkrav finns i tabell 1B.

KOMMUN	STATSBIDRAG		VOLYMKRAV 1997 - 1998		
	A	B	C	D	E
	STATS- BIDRAG ÅR 1997, KR.	PREL. STATS- BIDRAG ÅR 1998, KR.	GYMNASIE- POÄNG YRKES- KURSER	GYMNASIE- POÄNG ALLMÄN- NA KURSER	VERKSAM- HETSPOÄNG ORIENT.- KURSER
Upplands Väsby	6 047 352	12 094 705	183 691	147 800	35 280
Vallentuna	2 231 994	4 463 988	46 300	91 612	6 300
Österåker	5 444 157	10 888 313	201 280	141 250	10 595
Värmdö	3 623 615	7 247 229	30 000	232 080	10 080
Järfälla	9 844 696	19 689 391	253 272	367 637	58 710
Ekerö	2 284 753	4 569 506	70 000	85 000	1 890
Huddinge	8 935 481	17 870 962	241 000	272 500	46 620
Botkyrka	7 067 937	14 135 874	161 481	242 223	37 800
Salem	1 939 089	3 878 178	64 600	43 100	10 080
Haninge	14 035 855	28 071 710	289 633	727 564	23 500
Tyresö	12 576 860	25 153 719	547 000	311 300	33 180
Upplands-Bro	4 985 028	9 970 056	142 500	142 500	63 000
Täby	4 589 809	9 179 617	88 930	219 890	12 600
Danderyd	2 168 527	4 337 054	96 000	39 000	6 300
Sollentuna	9 241 203	18 482 406	385 560	141 750	44 100
Stockholm	122 242 787	244 485 574	3 200 000	4 800 000	900 000
Södertälje	17 198 689	34 397 378	430 920	593 460	52 920
Nacka	8 838 080	17 676 159	288 500	164 600	77 540
Sundbyberg	7 097 968	14 195 935	191 646	233 604	12 600
Solna	8 895 344	17 790 688	266 000	266 000	35 000
Lidingö	3 831 932	7 663 865	155 335	98 550	4 200
Vaxholm	529 879	1 059 759	1 890	28 350	5 880
Norrtälje	6 543 588	13 087 176	68 040	340 200	54 432
Sigtuna	5 916 585	11 833 171	169 533	176 450	15 435
Nynäshamn	4 301 546	8 603 092	102 000	190 000	23 500

Häbo	4 310 169	8 620 339	119 070	221 130	22 680
Älvkarleby	2 595 303	5 190 605	93 600	48 300	5 670
Tierp	5 010 514	10 021 028	172 300	131 000	10 080
Uppsala	33 359 269	66 718 539	847 500	1 440 000	189 000
Enköping	5 817 302	11 634 603	99 750	261 300	64 800
Östhammar	4 863 865	9 727 730	107 616	190 400	17 000
Vingåker	1 983 705	3 967 409	70 000	32 500	10 000
Gnesta	1 191 998	2 383 996	7 938	73 143	1 575
Nyköping	7 601 517	15 203 034	86 940	357 210	66 150
Oxelösund	1 683 807	3 367 614	17 125	90 850	5 040
Flen	4 355 327	8 710 654	120 000	100 000	60 000
Katrineholm	6 734 910	13 469 821	153 122	245 115	25 200
Eskilstuna	22 468 649	44 937 298	136 080	1 417 500	147 420
Strängnäs	5 236 941	10 473 882	22 680	340 200	34 020
Trosa	791 497	1 582 994	6 000	39 000	9 000
Ödeshög	1 027 742	2 055 485	7 800	54 500	7 560
Ydre	751 420	1 502 841	10 000	35 000	8 400
Kinda	1 040 242	2 080 484	25 300	30 350	7 560
Boxholm	1 073 491	2 146 982	17 800	48 500	5 800
Åtvidaberg	2 101 422	4 202 844	54 810	48 006	28 350
Finspång	3 525 332	7 050 665	18 986	206 399	31 920
Valdemarsvik	1 857 268	3 714 537	59 535	31 185	22 680
Linköping	17 916 461	35 832 921	288 461	749 999	314 685
Norrköping	23 842 829	47 685 659	340 000	1 180 000	136 000
Söderköping	3 137 031	6 274 063	82 512	95 256	30 994
Motala	10 330 828	20 661 656	348 300	263 970	98 658
Vadstena	1 038 844	2 077 687	22 700	34 100	7 600
Mjölby	3 336 426	6 672 851	37 800	181 440	15 120
Aneby	956 264	1 912 528	15 100	37 800	8 400
Gnosjö	1 224 408	2 448 816	42 320	12 570	15 110
Gislaved	4 557 522	9 115 043	129 300	130 410	22 680
Vaggeryd	1 371 247	2 742 494	26 110	32 250	34 020
Jönköping	23 521 028	47 042 055	538 650	935 550	132 300
Nässjö	6 756 152	13 512 304	222 300	148 300	33 250
Värnamo	3 803 921	7 607 842	93 000	139 000	20 000
Sävsjö	2 568 816	5 137 633	73 500	68 400	13 000
Vetlanda	5 468 423	10 936 845	147 300	97 700	95 000
Eksjö	3 582 365	7 164 730	60 857	146 322	40 768
Tranås	5 332 331	10 664 662	75 000	190 000	120 000

Uppvidinge	1 229 046	2 458 091	32 250	42 500	1 890
Lessebo	866 591	1 733 182	11 340	34 020	11 200
Tingsryd	2 256 143	4 512 286	66 240	67 620	4 140
Alvesta	2 889 916	5 779 831	65 520	113 400	10 080
Älmhult	2 159 155	4 318 310	41 580	98 280	6 720
Markaryd	2 307 310	4 614 620	68 420	72 700	11 340
Växjö	13 638 866	27 277 733	226 800	680 400	68 040
Ljungby	3 536 808	7 073 615	71 820	136 080	34 020
Högsby	1 365 351	2 730 702	22 680	56 700	20 160
Torsås, se Kalmar	0	0	0	0	0
Mörbylånga, se Kalmar	0	0	0	0	0
Hultsfred	2 379 826	4 759 652	56 700	64 260	30 240
Mönsterås	2 415 098	4 830 197	30 240	83 160	56 700
Emmaboda	1 040 030	2 080 060	11 340	54 195	7 560
Kalmar, Torsås och Mörbylånga	16 660 856	33 321 712	257 200	600 100	357 200
Nybro	3 859 083	7 718 167	85 050	136 050	35 900
Oskarshamn	4 790 825	9 581 651	110 376	165 564	31 500
Västervik	9 524 653	19 049 306	306 150	260 850	30 300
Vimmerby	4 086 244	8 172 489	100 000	150 000	20 790
Borgholm	3 014 620	6 029 240	130 032	24 192	15 120
Gotland	8 873 817	17 747 633	100 000	400 000	170 000
Olofström	5 195 295	10 390 591	158 760	158 760	79 380
Karlskrona	12 445 132	24 890 265	402 470	300 930	90 400
Ronneby	6 429 680	12 859 361	129 300	215 400	79 000
Karlshamn	5 592 289	11 184 579	131 000	147 000	95 000
Sölvesborg	3 004 404	6 008 808	56 700	147 420	3 780
Svalöv	2 239 101	4 478 202	50 000	63 510	34 000
Staffanstorps	2 773 591	5 547 181	40 000	146 000	24 000
Burlöv	2 429 475	4 858 949	58 600	100 000	168
Vellinge	2 493 323	4 986 646	68 040	79 380	22 680
Ö. Göinge	2 965 567	5 931 133	92 100	92 100	17 640
Örkelljunga	1 770 660	3 541 321	40 500	58 000	16 000
Bjuv	3 354 586	6 709 172	79 300	103 320	68 040
Kävlinge	5 195 022	10 390 043	126 000	252 000	19 740
Lomma	1 600 777	3 201 554	28 350	85 050	8 000
Svedala	2 681 796	5 363 592	52 920	90 720	34 020

Skurups	3 703 924	7 407 848	90 720	170 100	7 560
Sjöbo	3 251 526	6 503 051	45 360	154 980	26 400
Hörby	2 537 784	5 075 567	67 450	109 300	650
Höör	2 506 856	5 013 712	51 030	102 060	17 010
Tomelilla	2 577 421	5 154 842	38 400	103 400	65 200
Bromölla	2 212 543	4 425 087	42 525	124 675	2 900
Osby	1 692 105	3 384 210	45 360	45 360	25 200
Perstorp	2 881 944	5 763 888	84 900	135 000	20 100
Klippan	4 876 459	9 752 918	176 800	115 500	35 000
Åstorp	2 726 819	5 453 638	58 540	81 035	46 032
Båstad	2 059 234	4 118 468	67 760	30 020	31 500
Malmö	53 526 787	107 053 575	1 134 000	2 041 000	281 000
Lund	7 407 158	14 814 316	113 400	340 000	113 400
Landskrona	7 887 886	15 775 771	159 860	358 000	64 260
Helsingborg	26 958 256	53 916 511	545 076	884 520	351 918
Höganäs	3 611 956	7 223 912	102 060	96 390	23 625
Eslöv	4 107 222	8 214 443	113 400	102 060	50 400
Ystad	5 642 163	11 284 327	128 520	223 020	18 900
Trelleborg	8 569 141	17 138 283	233 600	242 700	90 700
Kristianstad	16 945 387	33 890 774	355 130	847 010	133 400
Simrishamn	3 669 445	7 338 890	56 700	170 100	95 700
Ängelholm	7 682 902	15 365 803	139 000	392 000	60 000
Hässleholm	8 262 735	16 525 469	180 000	414 720	75 600
Hylte	1 940 009	3 880 017	73 440	44 800	1 050
Halmstad	14 624 958	29 249 916	309 450	434 760	378 000
Laholm	3 273 084	6 546 168	68 750	99 150	43 020
Falkenberg	4 387 728	8 775 457	29 000	190 400	121 000
Varberg	7 588 847	15 177 693	78 560	434 360	25 200
Kungsbacka	3 940 304	7 880 608	30 240	215 460	60 480
Härryda	5 023 357	10 046 713	120 000	240 000	15 000
Partille	4 738 093	9 476 186	93 460	246 740	33 645
Öckerö	1 383 926	2 767 853	10 000	88 000	2 500
Stenungsund	3 220 309	6 440 618	41 500	177 500	7 800
Tjörn	2 343 286	4 686 572	75 600	45 360	30 240
Orust	2 196 698	4 393 395	62 000	69 600	10 800
Sotenäs	1 288 126	2 576 252	44 226	28 350	0
Munkedal	1 571 659	3 143 317	40 500	50 940	9 600
Tanum	2 352 874	4 705 749	27 300	131 040	5 040
Göteborg	130 932 165	261 864 330	2 629 500	7 056 750	688 500

Mölndal	6 056 180	12 112 360	26 460	404 460	56 700
Kungälv	6 185 659	12 371 318	92 700	388 948	77 125
Lysekil	4 235 030	8 470 060	70 875	204 120	8 505
Uddevalla	10 972 213	21 944 425	153 600	540 000	72 600
Strömstad	1 594 184	3 188 367	25 200	71 800	14 900
Dals-Ed	958 191	1 916 383	22 680	30 240	4 200
Färgelanda	1 019 944	2 039 888	28 640	26 130	5 040
Ale	6 982 670	13 965 340	204 000	220 200	60 480
Lerum	4 460 713	8 921 425	70 875	141 750	78 750
Vårgårda	2 299 188	4 598 376	62 685	79 410	3 024
Bollebygd	1 029 776	2 059 551	22 500	27 325	24 192
Tranemo, se Svenjunga	0	0	0	0	0
Bengtsfors	2 220 985	4 441 971	92 400	25 200	10 080
Mellerud	2 154 189	4 308 378	56 700	56 700	17 640
Lilla Edet	2 376 392	4 752 784	42 000	85 350	45 360
Mark	4 784 301	9 568 601	149 622	138 378	25 200
Svenljunga och Tranemo	3 819 968	7 639 936	77 800	147 500	10 100
Herrljunga	1 481 929	2 963 857	37 350	48 989	6 300
Vänersborg	6 825 373	13 650 747	123 606	288 414	42 000
Trollhättan	12 538 283	25 076 565	276 075	461 100	113 400
Alingsås	5 867 334	11 734 668	109 170	230 760	30 240
Borås	16 437 944	32 875 888	169 920	787 950	201 600
Ulricehamn	4 176 671	8 353 341	88 640	155 710	17 640
Åmål	3 200 463	6 400 926	79 380	102 060	24 192
Grästorp och Essunga	1 662 657	3 325 313	23 670	70 680	15 120
Essunga, se Grästorp	0	0	0	0	0
Mullsjö	1 245 625	2 491 251	18 900	49 000	12 600
Habo	1 223 456	2 446 913	22 680	45 360	10 100
Karlsborg	2 029 341	4 058 683	61 890	56 160	7 560
Gullspång	1 407 334	2 814 667	45 360	22 680	17 010
Vara	2 744 890	5 489 780	72 660	79 515	27 720
Götene	1 564 327	3 128 653	22 000	68 000	20 000
Tibro	2 226 836	4 453 672	52 500	72 500	21 000
Töreboda	1 976 116	3 952 233	81 000	28 350	756
Mariestad	5 536 646	11 073 292	144 900	147 300	56 700

Lidköping	6 050 570	12 101 140	120 000	270 000	19 500
Skara	4 579 387	9 158 774	105 000	210 000	15 000
Skövde	9 472 521	18 945 042	181 440	300 510	103 194
Hjo	2 089 560	4 179 121	37 020	88 120	17 280
Tidaholm	5 271 418	10 542 836	204 120	136 080	15 120
Falköping	4 635 023	9 270 045	96 000	186 000	30 000
Kil	1 412 471	2 824 941	20 000	62 400	12 600
Eda	1 457 499	2 914 997	19 845	65 205	15 120
Torsby	2 949 085	5 898 170	45 420	98 280	60 480
Storfors	894 560	1 789 121	15 120	30 240	10 080
Hammarö	2 233 438	4 466 875	45 500	112 500	10 500
Munkfors	1 140 974	2 281 949	26 500	34 000	8 200
Forshaga	2 209 475	4 418 950	30 010	72 050	44 100
Grums	2 082 663	4 165 326	47 950	95 760	3 024
Årjäng	2 365 820	4 731 640	56 700	68 040	35 700
Sunne	2 950 847	5 901 695	56 700	113 400	30 240
Karlstad	13 576 497	27 152 994	204 120	669 060	136 080
Kristinehamn	2 734 986	5 469 972	23 350	169 430	11 340
Filipstad	2 041 537	4 083 074	37 030	63 968	37 140
Hagfors	3 482 422	6 964 844	139 040	62 240	13 440
Arvika	4 432 580	8 865 161	75 000	145 000	70 000
Säffle	3 365 532	6 731 064	82 200	75 600	70 560
Lekeberg	1 462 317	2 924 635	28 350	56 700	11 340
Laxå	1 350 513	2 701 026	34 020	30 240	22 680
Hallsberg	3 018 509	6 037 017	111 132	22 680	73 710
Degerfors	2 627 304	5 254 609	34 020	102 060	56 700
Hällefors	2 536 664	5 073 329	37 800	113 400	20 000
Ljusnarsberg	1 556 271	3 112 541	36 000	60 000	3 780
Örebro	20 949 041	41 898 083	170 100	1 292 760	85 680
Kumla	1 601 482	3 202 965	28 350	60 000	22 680
Askersund	2 160 805	4 321 610	29 465	94 600	47 124
Karlskoga	6 346 055	12 692 111	66 000	251 100	136 080
Nora	1 515 343	3 030 685	17 000	79 000	10 000
Lindesberg	4 240 855	8 481 711	67 500	204 000	22 500
Skinnskatte- berg, se Fagersta	0	0	0	0	0
Surahammar, se Hallstahammar	0	0	0	0	0
Heby	1 861 185	3 722 370	10 000	70 000	70 000
Kungsör	1 563 280	3 126 560	22 680	90 600	5 670

Hallstahammar och Surahammar	6 623 971	13 247 942	79 090	397 500	36 000
Norberg, se Fagersta	0	0	0	0	0
Västerås	29 299 918	58 599 835	113 400	2 268 000	113 400
Sala	3 713 728	7 427 456	56 200	186 500	23 400
Fagersta, Norberg, Skinnskatteb.	4 929 289	9 858 578	60 552	223 740	74 340
Köping	7 004 090	14 008 180	224 630	237 050	40 320
Arboga	2 043 451	4 086 902	22 680	90 720	33 936
Vansbro	2 552 023	5 104 046	56 700	90 720	17 010
Malung	4 877 845	9 755 690	204 680	69 160	54 360
Gagnef	2 353 070	4 706 140	36 260	115 500	11 340
Leksand	4 108 043	8 216 087	90 000	219 375	25 200
Rättvik	2 899 880	5 799 760	43 560	157 500	13 860
Orsa kommun	2 004 068	4 008 135	37 800	75 600	8 400
Älvdalen	2 469 797	4 939 593	68 000	59 500	33 600
Smedjebacken, se Ludvika	0	0	0	0	0
Mora	2 929 625	5 859 250	67 560	112 500	16 800
Falun	5 869 701	11 739 401	77 760	280 800	45 360
Borlänge	9 150 644	18 301 288	126 000	436 500	60 480
Säter	2 421 207	4 842 414	54 785	105 615	16 340
Hedemora	2 971 264	5 942 528	62 100	126 270	12 600
Avesta	2 523 840	5 047 680	40 000	96 000	40 950
Ludvika och Smedjebacken	9 075 936	18 151 873	58 225	420 000	226 800
Ockelbo	1 561 400	3 122 800	37 800	45 360	9 840
Hofors	2 095 847	4 191 693	50 900	87 700	12 600
Ovanåker	3 208 034	6 416 067	50 000	149 000	24 150
Nordanstig	3 212 309	6 424 619	58 000	141 000	26 460
Ljusdal	7 194 127	14 388 254	204 120	136 080	126 000
Gävle	17 878 870	35 757 740	508 032	406 728	203 364
Sandviken	10 172 065	20 344 129	250 000	400 000	14 175
Söderhamn	8 381 628	16 763 255	178 605	331 695	63 000
Bollnäs	5 325 502	10 651 003	102 060	186 732	51 408
Hudiksvall	7 797 523	15 595 046	68 040	351 540	173 400
Ånge	1 420 261	2 840 522	22 680	56 700	5 544

Timrå	4 631 492	9 262 984	70 800	255 400	16 600
Härnösand	4 758 789	9 517 578	120 000	150 000	40 000
Sundsvall	17 476 831	34 953 662	313 100	764 200	113 400
Kramfors	4 818 382	9 636 764	80 000	207 900	100 800
Sollefteå	4 718 226	9 436 452	73 700	215 500	59 220
Örnsköldsvik	11 366 317	22 732 635	232 848	466 452	79 112
Ragunda	1 843 482	3 686 965	67 200	28 800	31 800
Bräcke	2 831 694	5 663 389	100 800	43 200	47 700
Krokom	1 974 164	3 948 327	37 500	37 500	75 000
Strömsund	4 695 349	9 390 698	112 500	112 500	94 500
Åre	2 948 237	5 896 473	72 000	120 000	21 000
Berg	2 412 619	4 825 238	72 400	76 100	16 800
Härjedalen	2 731 279	5 462 559	63 126	79 002	34 020
Östersund	9 020 556	18 041 111	158 760	370 440	37 800
Nordmaling	1 077 354	2 154 708	18 000	53 000	5 000
Bjurholm	538 653	1 077 306	9 668	22 280	3 780
Vindeln	665 956	1 331 912	9 100	22 050	12 600
Robertsfors	1 317 587	2 635 175	4 536	90 720	8 064
Norsjö	1 258 588	2 517 176	18 000	60 000	18 000
Malå	821 371	1 642 743	7 800	38 000	12 100
Storuman	1 986 051	3 972 102	7 000	120 000	18 900
Sorsele	1 317 527	2 635 054	56 700	20 790	6 300
Dorotea	873 289	1 746 578	11 340	34 020	18 900
Vännäs	597 720	1 195 441	6 804	27 216	5 040
Vilhelmina	2 122 448	4 244 897	60 480	45 360	30 240
Åsele	1 105 946	2 211 892	34 000	34 000	5 700
Umeå	15 933 084	31 866 169	241 920	1 005 480	26 880
Lycksele	2 070 440	4 140 880	23 125	97 125	28 350
Skellefteå	13 517 382	27 034 765	72 850	813 550	138 600
Arvidsjaur	2 121 468	4 242 935	72 000	48 000	20 700
Arjeplog	1 106 993	2 213 986	34 000	34 000	7 500
Jokkmokk	2 318 452	4 636 903	96 000	34 875	8 000
Överkalix	2 301 958	4 603 916	69 150	79 530	5 670
Kalix	6 651 662	13 303 324	226 800	181 440	113 400
Övertorneå	1 130 795	2 261 590	17 000	51 100	4 000
Pajala	2 729 795	5 459 591	108 900	39 600	14 200
Gällivare	5 548 562	11 097 124	102 060	255 150	20 160
Älvsbyn	2 302 840	4 605 680	28 535	122 690	31 920
Luleå	12 157 791	24 315 581	92 250	510 300	304 960

Piteå	9 271 253	18 542 506	157 500	405 000	88 200
Boden	9 887 778	19 775 556	286 416	393 500	151 650
Haparanda	3 084 739	6 169 479	92 610	90 720	11 340
Kiruna	6 057 543	12 115 085	171 600	172 175	34 560
Summa	1 675 392 045	3 350 784 090	35 353 185	68 943 708	14 113 489

Källa: Bilaga till regeringsbeslut 1997-05-15, nr 9.

Tabell 1B. Statsbidrag till kommunerna för vuxenutbildning på gymnasial nivå inom Kunskapslyftet för första halvåret 1998. Även ändrade volymkrav för 18-månadersperioden 1997–1998.

Kommun nummer	Kommun	Kolumn A Statsbidrag första halvåret 1998, miljoner kronor	Kolumn B Förändrat volymkrav 1997-1998 uttryckt i verksamhetspoäng
114	Upplands Väsby	6,047	0
115	Vallentuna	2,237	0
117	Österåker	5,444	0
120	Värmdö	3,624	0
123	Järfälla	9,845	0
125	Ekerö	2,285	0
126	Huddinge	11,052	50109
127	Botkyrka	20,188	310633
128	Salem	1,939	0
136	Haninge	14,036	0
138	Tyresö	12,577	0
139	Upplands-Bro	4,985	0
160	Täby	4,59	0
162	Danderyd	2,169	0
163	Sollentuna	9,241	0
180	Stockholm	122,243	0
181	Södertälje	17,199	0
182	Nacka	9,849	23931
183	Sundbyberg	6,737	-11141
184	Solna	8,895	0
186	Lidingö	3,832	0
187	Vaxholm	0,837	7279
188	Norrtälje	6,544	0
191	Sigtuna	5,917	0
192	Nynäshamn	4,302	0
305	Håbo	4,31	0
319	Älvkarleby	2,612	0
360	Tierp	5,011	0
380	Uppsala	33,359	0
381	Enköping	5,817	0
382	Östhammars	4,564	-9268
428	Vingåker	1,984	0
461	Gnesta	0,923	-6327
480	Nyköping	7,62	0
481	Oxelösund	1,684	0
482	Flen	4,033	-7605
483	Katrineholm	6,33	-12264
484	Eskilstuna	22,469	0
486	Strängnäs	5,237	0
488	Trosa	0,791	0
509	Ödeshög	1,028	0
512	Ydre	0,751	0
513	Kinda	1,458	9882

560	Boxholm	1,105	0
561	Åtvidaberg	2,119	0
562	Finspång	2,895	-16313
563	Valdemarsvik	2,276	9916
580	Linköping	17,916	0
581	Norrköping	23,843	0
582	Söderköping	3,137	0
583	Motala	10,331	0
584	Vadstena	1,039	0
586	Mjölby	3,407	0
604	Aneby	0,956	0
617	Gnosjö	1,224	0
662	Gislaved	4,558	0
665	Vaggeryd	1,371	0
680	Jönköping	23,521	0
682	Nässjö	6,756	0
683	Värnamo	2,467	-31495
684	Sävsjö	2,569	0
685	Vetlanda	5,468	0
686	Eksjö	3,441	-4356
687	Tranås	5,332	0
760	Uppvidinge	1,229	0
761	Lessebo	1,445	13703
763	Tingsryd	2,307	0
764	Alvesta	2,89	0
765	Älmhult	2,919	17984
767	Markaryd	2,307	0
780	Växjö	13,639	0
781	Ljungby	3,537	0
810	Högsby	1,365	0
821	Hultsfred	2,38	0
860	Mönsterås	4,293	44467
861	Emmaboda	1,775	17391
862	Kalmar, Torsås, Mörbylånga	16,565	-2960
880	Nybro	3,859	0
882	Oskarshamn	4,791	0
883	Västervik	9,525	0
884	Vimmerby	4,086	0
885	Borgholm	3,263	5880
980	Gotland	8,874	0
1060	Olofström	5,195	0
1080	Karlskrona	12,445	0
1081	Ronneby	6,43	0
1082	Karlshamn	5,528	-1980
1083	Sölvesborg	3,004	0
1214	Svalöv	2,28	0
1230	Staffanstorps	2,774	0
1231	Burlöv	2,639	4969
1233	Vellinge	2,712	5182

1256	Ö. Göinge	2,966	0
1257	Örkelljunga	1,771	0
1260	Bjuv	3,355	0
1261	Kävlinge	4,857	-10423
1262	Lomma	1,601	0
1263	Svedala	2,885	4813
1264	Skurups	3,704	0
1265	Sjöbo	3,252	0
1266	Hörby	2,538	0
1267	Höör	2,507	0
1270	Tomelilla	2,577	0
1272	Bromölla	2,213	0
1273	Osby	1,692	0
1275	Perstorp	2,882	0
1276	Klippan	4,876	0
1277	Åstorp	2,727	0
1278	Båstad	2,059	0
1280	Malmö	53,527	0
1281	Lund	7,407	0
1282	Landskrona	6,321	-46351
1283	Helsingborg	26,958	0
1284	Höganäs	3,612	0
1285	Eslöv	4,201	0
1286	Ystad	5,651	0
1287	Trelleborg	8,569	0
1290	Kristianstad	16,945	0
1291	Simrishamn	3,521	-4577
1292	Ängelholm	7,49	-5944
1293	Hässleholm	8,263	0
1315	Hylte	1,94	0
1380	Halmstad	14,625	0
1381	Laholm	2,757	-12166
1382	Falkenberg	4,388	0
1383	Varberg	7,589	0
1384	Kungsbacka	3,824	-2742
1401	Härryda	5,023	0
1402	Partille	4,738	0
1407	Öckerö	1,149	-6788
1415	Stenungsund	3,22	0
1419	Tjörn	1,621	-17019
1421	Orust	2,969	18293
1427	Sotenäs	1,288	0
1430	Munkedal	2,882	31024
1435	Tanum	2,353	0
1480	Göteborg	110,761	-622688
1481	Mölnådal	5,468	-18169
1482	Kungälv	6,186	0
1484	Lysekil	4,235	0
1485	Uddevalla	10,972	0
1486	Strömstad	2,135	12810

1504	Dals-Ed	1,234	6533
1507	Färgelanda	1,02	0
1521	Ale	6,983	0
1524	Lerum	4,461	0
1527	Värgårda	2,113	-4381
1535	Bollebygd	1,03	0
1560	Bengtsfors	2,221	0
1561	Mellerud	1,705	-10578
1562	Lilla Edet	2,47	0
1563	Mark	4,784	0
1565	Svenljunga & Tranemo	3,82	0
1566	Herrljunga	1,793	7372
1580	Vänersborg	7,354	12509
1581	Trollhättan	12,538	0
1582	Alingsås	6,883	24046
1583	Borås	20,164	88225
1584	Ulricehamn	4,168	-219
1585	Åmål	3,2	0
1602	Grästorp	1,663	0
1622	Mullsjö	1,246	0
1623	Habo	1,242	0
1637	Karlsborg	2,029	0
1643	Gullspång	1,409	0
1660	Vara	2,745	0
1661	Götene	2,931	32359
1662	Tibro	2,227	0
1663	Töreboda	2,527	13037
1680	Mariestad	5,537	0
1681	Lidköping	6,051	0
1682	Skara	4,579	0
1683	Skövde	9,473	0
1684	Hjo	2,09	0
1685	Tidaholm	5,271	0
1686	Falköping	4,635	0
1715	Kil	1,412	0
1730	Eda	1,333	-2943
1737	Torsby	2,774	-4125
1760	Storfors	1,508	14515
1761	Hammarö	2,233	0
1762	Munkfors	1,141	0
1763	Forshaga	2,209	0
1764	Grums	2,083	0
1765	Årjäng	2,345	-650
1766	Sunne	2,951	0
1780	Karlstad	13,576	0
1781	Kristinehamn	3,809	25438
1782	Filipstad	2,042	0
1783	Hagfors	4,375	21129
1784	Arvika kommun	4,433	0

1785	Säffle	3,294	-2199
1814	Lekeberg	1,462	0
1860	Laxå	1,351	0
1861	Hallsberg	3,019	0
1862	Degerfors	2,345	-6962
1863	Hällefors	2,537	0
1864	Ljusnarsberg	1,243	-7372
1880	Örebro	20,949	0
1881	Kumla	1,601	0
1882	Askersund	1,768	-9591
1883	Karlskoga	6,346	0
1884	Nora	1,515	0
1885	Lindesberg	4,281	0
1917	Heby	1,861	0
1960	Kungsör	1,563	0
1961	Hallstahammar & Surahammar	6,624	0
1980	Västerås	23,721	-172207
1981	Sala	3,714	0
1982	Fagersta, Norb-g.,Skinns-berg.	4,929	0
1983	Köping	5,748	-38770
1984	Arboga	2,662	14656
2021	Vansbro	2,583	0
2023	Malung	4,878	0
2026	Gagnef	2,368	0
2029	Leksand	4,108	0
2031	Rättvik	2,9	0
2034	Orsa kommun	1,426	-13614
2039	Älvdalen	2,334	-3200
2062	Mora	4,071	27021
2080	Falun	5,87	0
2081	Borlänge	9,208	0
2082	Säter	2,421	0
2083	Hedemora	2,971	0
2084	Avesta	4,987	58315
2085	Ludvika	9,357	6649
2101	Ockelbo	1,609	0
2104	Hofors	2,096	0
2121	Ovanåker	3,208	0
2132	Nordanstig	3,212	0
2161	Ljusdal	6,961	-7189
2180	Gävle	17,879	0
2181	Sandviken	10,172	0
2182	Söderhamn	8,382	0
2183	Bollnäs	5,326	0
2184	Hudiksvall	6,265	-41359
2260	Ånge	3,008	37589
2262	Timrå	4,588	-1334
2280	Härnösand	4,759	0
2281	Sundsvall	17,477	0
2282	Kramfors	4,818	0

2283	Sollefteå	4,718	0
2284	Örnsköldsvik	11,366	0
2303	Ragunda	1,682	-4989
2305	Bräcke	2,832	0
2309	Krokom	1,974	0
2313	Strömsund	4,695	0
2321	Åre	2,818	-4031
2326	Berg	2,413	0
2361	Härjedalen	2,733	0
2380	Östersund	9,021	0
2401	Nordmaling	1,077	0
2403	Bjurholm	0,531	-245
2404	Vindeln	0,745	0
2409	Robertsfors	1,191	-3900
2417	Norsjö	1,124	-4167
2418	Malå	0,655	-3921
2421	Storuman	1,986	0
2422	Sorsele	1,318	0
2425	Dorotea	0,507	-9267
2460	Vännäs	0,598	0
2462	Vilhelmina	2,124	0
2463	Åsele	1,004	-3136
2480	Umeå	15,933	0
2481	Lycksele	2,07	0
2482	Skellefteå	13,517	0
2505	Arvidsjaur	2,034	-2702
2506	Arjeplog	1,07	-1143
2510	Jokkmokk	2,318	0
2513	Överkalix	1,946	-10982
2514	Kalix	5,769	-27262
2518	Övertorneå	1,131	0
2521	Pajala	2,774	0
2523	Gällivare	5,549	0
2560	Älvsbyn	2,303	0
2580	Luleå	12,158	0
2581	Piteå	9,271	0
2582	Boden	9,888	0
2583	Haparanda	3,682	14144
2584	Kiruna	6,058	0

Källa: Bilaga till regeringsbeslut 1997-12-18, nr 64.

Tabell 1 C Sammanställning av basorganisationer för kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Antal helårsplatser enligt Skolverkets definition. Siffrorna reviderades i juni 1997.

Upplands-Väsby	275	Vadstena	30
Vallentuna	135	Mjölby	10
Österåker	120	Aneby	40
Värmdö	80	Gnosjö	55
Järfälla	440	Gislaved	145
Ekerö	75	Vaggeryd	55
Huddinge	545	Jönköping	475
Botkyrka	315	Nässjö	120
Salem	65	Värnamo	125
Haninge	265	Sävsjö	30
Tyresö	105	Vetlanda	180
Upplands-Bro	85	Eksjö	70
Täby	105	Tranås	40
Danderyd	100	Uppvidinge	45
Sollentuna	155	Lessebo	40
Stockholm	2 240	Tingsryd	35
Södertälje	305	Alvesta	50
Nacka	330	Älmhult	55
Sundbyberg	135	Markaryd	90
Solna	225	Växjö	305
Lidingö	95	Ljungby	100
Vaxholm	25	Högsby	5
Norrtälje	250	Torsås	10
Sigtuna	95	Mörbylånga	15
Nynäshamn	30	Hultsfred	55
Håbo	35	Mönsterås	60
Älvkarleby	35	Emmaboda	42
Tierp	50	Kalmar	225
Uppsala	545	Nybro	90
Enköping	170	Oskarshamn	110
Östhammar	70	Västervik	35
Vingåker	60	Vimmerby	35
Gnesta	35	Borgholm	60
Nyköping	175	Gotland	305
Oxelösund	60	Olofström	20
Flen	95	Karlskrona	85
Katrineholm	317	Ronneby	70
Eskilstuna	440	Karlshamn	190
Strängnäs	115	Sölvesborg	45
Trosa	20	Östra-Göinge	95
Ödeshög	15	Örkelljunga	50
Ydre	10	Tomelilla	55
Kinda	5	Bromölla	40
Boxholm	10	Osby	65
Åtvidaberg	35	Perstorp	–
Finspång	105	Klippan	70
Valdemarsvik	–	Åstorp	80
Linköping	310	Båstad	75
Norrköping	485	Kristianstad	420
Söderköping	75	Simrishamn	70
Motala	205	Ängelholm	240

Hässleholm	290	Vänersborg	155
Svalöv	55	Trollhättan	125
Staffanstorps	80	Alingsås	210
Burlöv	50	Borås	365
Vellinge	95	Ulricehamn	90
Bjuv	70	Åmål	40
Kävlinge	180	Grästorp	25
Lomma	70	Essunga	20
Svedala	30	Mullsjö	35
Skurup	45	Habo	50
Sjöbo	55	Karlsborg	35
Hörby	50	Gullspång	35
Höör	105	Vara	40
Malmö	980	Götene	70
Lund	675	Tibro	15
Landskrona	295	Töreboda	90
Helsingborg	435	Mariestad	255
Höganäs	120	Lidköping	175
Eslöv	135	Skara	155
Ystad	75	Skövde	270
Trelleborg	185	Hjo	45
Hylte	30	Tidaholm	55
Halmstad	490	Falköping	220
Laholm	95	Kil	55
Falkenberg	140	Eda	10
Varberg	175	Torsby	65
Kungsbacka	355	Storfors	20
Härryda	85	Hammarö	45
Partille	140	Munkfors	30
Öckerö	45	Forshaga	65
Stenungsund	80	Grums	40
Tjörn	30	Årjäng	25
Orust	45	Sunne	50
Sotenäs	58	Karlstad	465
Munkedal	40	Kristinehamn	140
Tanum	75	Filipstad	35
Göteborg	3 090	Hagfors	85
Mölnadal	245	Arvika	100
Kungälv	110	Säffle	50
Lysekil	–	Lekeberg	10
Uddevalla	215	Laxå	25
Strömstad	20	Hallsberg	80
Dals-Ed	10	Degerfors	45
Färgelanda	20	Hällefors	25
Ale	120	Ljusnarsberg	30
Lerum	200	Örebro	210
Vårgårda	53	Kumla	70
Bollebygd	30	Askersund	55
Tranemo	55	Karlskoga	130
Bengtstors	40	Nora	20
Mellerud	30	Lindesberg	95
Lilla-Edet	35	Skinnskatteberg	5
Mark	156	Surahammar	–
Svenljunga	20	Heby	40
Herrljunga	30	Kungsör	40

Hallstahammar	5	Ragunda	28
Norberg	45	Bräcke	20
Västerås	410	Krokom	85
Sala	95	Strömsund	40
Fagersta	50	Åre	55
Köping	185	Berg	40
Arboga	20	Härjedalen	30
Vansbro	25	Östersund	425
Malung	40	Nordmaling	55
Gagnef	35	Bjurholm	10
Leksand	40	Vindeln	30
Rättvik	30	Robertsfors	30
Orsa	40	Norsjö	20
Älvdalen	35	Malå	15
Smedjebacken	35	Storuman	25
Mora	100	Sorsele	10
Falun	230	Dorotea	10
Borlänge	95	Vännäs	85
Säter	15	Vilhelmina	35
Hedemora	90	Åsele	15
Avesta	100	Umeå	385
Ludvika	95	Lycksele	90
Ockelbo	15	Skellefteå	365
Hofors	65	Arvidsjaur	20
Ovanåker	45	Arjeplog	10
Nordanstig	30	Jokkmokk	5
Ljusdal	35	Överkalix	20
Gävle	450	Kalix	110
Sandviken	195	Övertorneå	25
Söderhamn	75	Pajala	30
Bollnäs	110	Gällivare	75
Hudiksvall	90	Älvsbyn	5
Ånge	20	Luleå	495
Timrå	–	Piteå	80
Härnösand	85	Boden	115
Sundsvall	245	Haparanda	35
Kramfors	100	Kiruna	150
Sollefteå	105	Summa	36 914
Örnsköldsvik	300		

Källa: Skolverket, 1997.

Tabell 1D. Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå.

- Basorganisationer, framräknade i maj 1997.
- Turordning för att ta del av tillgängligt statsbidrag.
- Antal kronor som utbetalats som statsbidrag för grundläggande vuxenutb. andra halvåret 1997.
- Antal platser för utbetalt stöd andra halvåret 1997. Beräknat som antal kronor enligt ovan dividerat med 15 000, eftersom kommunerna erhåller 30 000 kronor per helår och plats.

Kom. nr	Kommun	Basorg.	Turordning	Statsbidrag 97 utbet. antal kr.	Antal platser för stöd 97
1	Upplands-Väsby	127	155	960 000	64
2	Vallentuna	69	164	0	0
3	Österåker	74	228	555 000	37
4	Värmdö	58	242	0	0
5	Järfälla	178	168	0	0
6	Ekerö	29	273	0	0
7	Huddinge	304	126	0	0
8	Botkyrka	475	19	3 570 000	238
9	Salem	40	161	0	0
10	Haninge	256	96	1 920 000	128
11	Tyresö	134	138	0	0
12	Upplands-Bro	64	153	0	0
13	Täby	106	240	0	0
14	Danderyd	23	274	0	0
15	Sollentuna	249	122	0	0
16	Stockholm	2293	157	6 420 000	428
17	Södertälje	430	41	555 000	37
18	Nacka	146	239	0	0
19	Sundbyberg	72	235	0	0
20	Solna	151	195	824 550	54,97
21	Lidingö	33	282	0	0
22	Vaxholm	17	216	0	0
23	Norrtälje	146	116	855 000	57
24	Sigtuna	115	143	132 150	8,81
25	Nynäshamn	54	206	0	0
26	Håbo	30	265	0	0
27	Älvkarleby	22	76	0	0
28	Tierp	19	222	0	0
29	Uppsala	409	233	0	0
30	Enköping	79	174	0	0
31	Östhammar	60	79	0	0
32	Vingåker	42	14	165 000	11
33	Gnesta	24	154	0	0
34	Nyköping	100	225	0	0
35	Oxelösund	25	152	0	0
36	Flen	49	36	375 000	25
37	Katrineholm	129	20	0	0

38 Eskilstuna	371	11	921 000	61,4
39 Strängnäs	75	133	570 000	38
40 Trosa	10	279	30 000	2
41 Ödeshög	16	57	120 000	8
42 Ydre	2	284	0	0
43 Kinda	18	246	0	0
44 Boxholm	19	35	150 000	10
45 Åtvidaberg	29	140	15 000	1
46 Finspång	74	74	114 450	7,63
47 Valdemarsvik	14	149	105 000	7
48 Linköping	344	188	1 170 000	78
49 Norrköping	400	77	3 000 000	200
50 Söderköping	32	182	0	0
51 Motala	48	218	0	0
52 Vadstena	19	186	135 000	9
53 Mjölby	129	103	0	0
54 Aneby	23	55	15 000	1
55 Gnosjö	36	24	0	0
56 Gislaved	80	78	222 150	14,81
57 Vaggeryd	33	87	0	0
58 Jönköping	337	110	1 576 500	105,1
59 Nässjö	46	241	0	0
60 Värnamo	67	173	0	0
61 Sävsjö	28	68	210 000	14
62 Vetlanda	46	150	345 000	23
63 Eksjö	27	266	81 000	5,4
64 Tranås	23	158	0	0
65 Uppvidinge	27	51	210 000	14
66 Lessebo	39	10	0	0
67 Tingsryd	32	123	0	0
68 Alvesta	65	39	255 000	17
69 Älmhult	73	26	0	0
70 Markaryd	42	8	315 000	21
71 Växjö	238	124	1 710 000	114
72 Ljungby	57	208	0	0
73 Högsby	33	2	180 000	12
74 Torsås	26	17	0	0
75 Mörbylånga	13	283	0	0
76 Hultsfred	31	97	240 000	16
77 Mönsterås	41	44	90 000	6
78 Emmaboda	24	113	180 000	12
79 Kalmar	181	99	1 365 000	91
80 Nybro	44	107	298 200	19,88
81 Oskarshamn	67	141	258 600	17,24
82 Västervik	79	148	0	0
83 Vimmerby	13	209	0	0
84 Borgholm	29	70	157 800	10,52
85 Gotland	160	134	0	0
86 Olofström	87	5	657 750	43,85
87 Karlskrona	115	231	0	0

88 Ronneby	30	232	171 600	11,44
89 Karlshamn	59	229	0	0
90 Sölvesborg	51	18	210 000	14
91 Svalöv	34	102	0	0
92 Staffanstorps	51	193	0	0
93 Burlöv	105	1	0	0
94 Vellinge	41	281	0	0
95 Ö. Göinge	48	29	0	0
96 Örkelljunga	34	15	225 000	15
97 Bjuv	43	48	330 000	22
98 Kävlinge	99	108	0	0
99 Lomma	41	172	0	0
100 Svedala	42	210	210 000	14
101 Skurup	33	69	240 000	16
102 Sjöbo	56	82	420 000	28
103 Hörby	51	81	196 350	13,09
104 Höör	58	66	270 000	18
105 Tomelilla	29	109	41 550	2,77
106 Bromölla	35	54	270 000	18
107 Osby	47	50	0	0
108 Perstorp	21	60	105 000	7
109 Klippan	41	67	315 000	21
110 Åstorp	37	62	285 000	19
111 Båstad	21	272	0	0
112 Malmö	2190	4	1 065 000	71
113 Lund	219	224	0	0
114 Landskrona	318	12	0	0
115 Helsingborg	459	27	1 969 350	131,29
116 Höganäs	93	80	465 000	31
117 Eslöv	116	28	870 000	58
118 Ystad	104	61	319 500	21,3
119 Trelleborg	128	32	960 000	64
120 Kristianstad	178	187	0	0
121 Simrishamn	63	53	0	0
122 Ängelholm	84	211	0	0
123 Hässleholm	151	91	1 140 000	76
124 Hylte	16	145	9 300	0,62
125 Halmstad	325	49	0	0
126 Laholm	30	192	0	0
127 Falkenberg	56	178	0	0
128 Varberg	151	84	0	0
129 Kungsbacka	183	159	0	0
130 Härryda	50	270	195 000	13
131 Partille	74	219	0	0
132 Öckerö	5	288	0	0
133 Stenungsund	32	275	0	0
134 Tjörn	32	212	0	0
135 Orust	43	127	0	0
136 Sotenäs	16	227	120 000	8

137 Munkedal	24	100	180 000	12
138 Tanum	18	200	0	0
139 Göteborg	1966	65	0	0
140 Mölndal	133	214	0	0
141 Kungälv	48	286	0	0
142 Lysekil	30	111	225 000	15
143 Uddevalla	151	43	310 800	20,72
144 Strömstad	11	151	0	0
145 Dals-Ed	11	94	0	0
146 Färgelanda	1	238	0	0
147 Ale	43	142	330 000	22
148 Lerum	84	207	0	0
149 Vårgårda	34	16	0	0
150 Bollebygd	23	105	0	0
151 Tranemo	16	177	0	0
152 Bengtsfors	14	165	0	0
153 Mellerud	24	64	0	0
154 Lilla Edet	52	9	390 000	26
155 Mark	89	47	675 000	45
156 Svenljunga	12	184	90 000	6
157 Herrljunga	28	21	0	0
158 Vänersborg	67	249	0	0
159 Trollhättan	165	56	1 245 000	83
160 Alingsås	76	181	0	0
161 Borås	331	22	0	0
162 Ulricehamn	33	189	0	0
163 Åmål	37	38	135 600	9,04
164 Grästorps	4	269	30 000	2
165 Essunga	4	245	30 000	2
166 Mullsjö	8	213	0	0
167 Habo	16	258	0	0
168 Karlsborg	16	166	0	0
169 Gullspång	16	42	0	0
170 Vara	29	171	210 000	14
171 Götene	20	194	0	0
172 Tibro	44	6	0	0
173 Töreboda	27	37	210 000	14
174 Mariestad	65	75	210 000	14
175 Lidköping	80	220	600 000	40
176 Skara	71	71	0	0
177 Skövde	121	183	0	0
178 Hjo	16	170	31 650	2,11
179 Tidaholm	26	93	0	0
180 Falköping	50	243	0	0
181 Kil	24	252	0	0
182 Eda	13	118	75 000	5
183 Torsby	3	202	0	0
184 Storfors	8	112	18 750	1,25
185 Hammarö	37	163	0	0
186 Munkfors	11	73	0	0

187 Forshaga	38	98	0	0
188 Grums	18	162	0	0
189 Årjäng	9	139	0	0
190 Sunne	13	244	0	0
191 Karlstad	162	251	0	0
192 Kristinehamn	32	271	0	0
193 Filipstad	25	90	0	0
194 Hagfors	12	203	0	0
195 Arvika	34	255	0	0
196 Säffle	17	280	88 350	5,89
197 Lekeberg	25	63	0	0
198 Laxå	18	59	35 250	2,35
199 Hallsberg	31	215	0	0
200 Degerfors	24	95	0	0
201 Hällefors	27	30	0	0
202 Ljusnarsberg	8	117	0	0
203 Örebro	377	85	2 106 750	140,45
204 Kumla	63	86	225 450	15,03
205 Askersund	31	83	0	0
206 Karlskoga	76	101	225 450	15,03
207 Nora	19	204	135 000	9
208 Lindesberg	50	146	75 000	5
209 Skinnskatteberg	2	179	0	0
210 Surahammar	13	167	0	0
211 Heby	32	88	0	0
212 Kungsör	20	92	0	0
213 Hallstahammar	25	125	0	0
214 Norberg	23	7	0	0
215 Västerås	558	34	2 112 150	140,81
216 Sala	61	114	465 000	31
217 Fagersta	28	115	0	0
218 Köping	177	3	0	0
219 Arboga	17	264	135 000	9
220 Vansbro	16	72	91 800	6,12
221 Malung	8	197	0	0
222 Gagnef	33	45	255 000	17
223 Leksand	41	160	75 000	5
224 Rättvik	24	120	0	0
225 Orsa	23	58	0	0
226 Älvdalen	7	180	0	0
227 Smedjebacken	17	121	0	0
228 Mora	24	267	0	0
229 Falun	100	256	0	0
230 Borlänge	192	13	1 440 000	96
231 Säter	15	278	0	0
232 Hedemora	49	33	375 000	25
233 Avesta	19	205	0	0
234 Ludvika	76	46	73 350	4,89
235 Ockelbo	16	52	120 000	8

236 Hofors	25	119	0	0
237 Ovanåker	22	135	0	0
238 Nordanstig	19	132	150 000	10
239 Ljusdal	38	147	0	0
240 Gävle	219	130	1 650 000	110
241 Sandviken	163	40	0	0
242 Söderhamn	87	31	555 000	37
243 Bollnäs	23	262	0	0
244 Hudiksvall	72	196	0	0
245 Ånge	23	185	180 000	12
246 Timrå	69	25	509 550	33,97
247 Härnösand	57	223	0	0
248 Sundsvall	366	89	0	0
249 Kramfors	20	253	100 200	6,68
250 Sollefteå	40	221	0	0
251 Örnsköldsvik	120	226	0	0
252 Ragunda	9	248	0	0
253 Bräcke	6	261	0	0
254 Krokom	27	247	0	0
255 Strömsund	28	176	0	0
256 Åre	19	191	0	0
257 Berg	11	234	0	0
258 Härjedalen	8	260	0	0
259 Östersund	205	137	0	0
260 Nordmaling	14	198	0	0
261 Bjurholm	2	285	0	0
262 Vindeln	8	276	0	0
263 Robertsfors	29	104	0	0
264 Norsjö	9	169	0	0
265 Malå	7	175	60 000	4
266 Storuman	5	257	0	0
267 Sorsele	2	230	15 000	1
268 Dorotea	6	199	0	0
269 Vännäs	30	144	0	0
270 Vilhelmina	11	250	90 000	6
271 Åsele	4	254	30 000	2
272 Umeå	141	277	0	0
273 Lycksele	59	106	0	0
274 Skellefteå	137	237	0	0
275 Arvidsjaur	22	131	0	0
276 Arjeplog	13	23	0	0
277 Jokkmokk	1	259	0	0
278 Överkalix	10	129	0	0
279 Kalix	12	217	0	0
280 Övertorneå	6	156	0	0
281 Pajala	12	128	0	0
282 Gällivare	51	190	60 000	4
283 Älvsbyn	10	268	0	0
284 Luleå	146	201	393 600	26,24
285 Piteå	57	263	0	0

286 Boden	34	287	0	0
287 Haparanda	12	136	0	0
288 Kiruna	22	236	0	0
<u>Summa</u>	<u>26219</u>	<u>58 255 500</u>	<u>3883,7</u>	

Källor: Skolverket, 1997 och 1998. Registerutdrag.

Bilaga 2 CSN:s system för studiestödspoäng

Innehåll

- 2.1 Samband mellan gymnasiepoäng och studiestödspoäng
- 2.2 Studiestödspoäng för orienteringskurser
- 2.3 Grundläggande vuxenutbildning och studiestödspoäng
- 2.4 Heltidsstöd eller deltidstöd?
- 2.5 Studiestöd och folkhögskolestudier

Studiestöden SVUXA, SVUX, UBS och Studiemedel kan ges för heltidsstudier och för deltidstudier. Vilken omfattning som ges beror på vilken omfattning som CSN bedömer studierna till och hur många studiestödspoäng CSN därmed ger studierna.

I det följande beskrivs hur studiestödspoäng beräknas för studier på gymnasienivå, för orienteringskurser och för kurser inom grundläggande vuxenutbildning i den kommunala vuxenutbildningen. Sedan anges hur många studiestödspoäng som krävs för att studierna ska behandlas som heltidsstudier.

När CSN avgör om folkhögskolestudier ska ge helt studiestöd eller inte används inte studiestödspoäng utan ett tidsmått. Detta beskrivs sist i bilagan.

2.1 Samband mellan gymnasiepoäng och studiestödspoäng

Det är lätt att blanda ihop begreppet studiestödspoäng/CSN-poäng och begreppet gymnasiepoäng (se kapitel 6) för kurser på gymnasial nivå. De båda poängsystemen är dock olika och en och samma kurs ger ett visst antal gymnasiepoäng och ett annat antal studiestödspoäng. Systemen hänger samman så till vida att gymnasiepoäng ligger till grund för CSN:s beräkningar av studiestödspoäng. Det antal gymnasiepoäng som gäller för en viss kurs multipliceras med en viss koefficient för att få fram hur många studiestödspoäng som CSN ger kursen. Alltså:

Antal gymnasiepoäng för en kurs \times koefficient = kursens studiestödspoäng enligt CSN.

Koefficienterna är:

- 0,31 för kurser i alla ämnen utom yrkesämnen
- 0,22 för kurser i yrkesämnen¹

Dessa koefficienterna har ändrats under 1990-talet. Under 1992 sänktes båda koefficienterna från den nivå de då låg på och det ställdes därmed högre krav på de studerande för att få fullt studiestöd. Koefficienten för kurser i yrkesämnen har sedan dess legat kvar på den nivå, 0,22, som den fastställdes till 1992. Koefficienten för allmänna ämnen fastställdes 1992 till 0,27 men för dessa har det skett ytterligare en ändring. Den 1 juli 1997 ändrades koefficienten till 0,31 för att underlätta för eleverna i samband med att Kunskapslyftet startade. Att nå fullt studiestöd är dock fortfarande svårare vid studier i allmänna ämnen än det var före 1992. Då var nämligen koefficienten för kurser i alla ämnen utom yrkesämnen 0,34.

För ämnesknuten praktik finns en specialregel. För praktiken gäller att det faktiska antalet klocktimmar som praktiken omfattar ska multipliceras med koefficienten 0,125 för att få antalet studiestödspoäng. (CSNFS 1997:5 12 och 13 §)

Alltså:

Faktiskt antal klocktimmar i ämnesanknuten praktik \times 0,125 = antal studiestödspoäng.

2.2 Studiestödspoäng för orienteringskurser

För orienteringskurser gäller att de som fastställt kursplanen för en orienteringskurs också ska göra en bedömning av orienteringskursens omfattning. De ska därvid precisera hur många hela arbetsdagar (studiedagar) som det normalt krävs för att klara kursen på ett nöjaktigt sätt. Kurserna ger sedan lika många studiestödspoäng som angivna hela arbetsdagar per kurs. (CSNFS 1997:5 15§)

¹ Kurser i yrkesämnen är i detta sammanhang kurser i karaktärsämnen på de s.k. "yrkesförberedande" gymnasieprogrammen enligt Skolverkets programhandledning för gymnasieskolans nationella program. Koefficienten 0,31 gäller för övriga kurser som finns på de "yrkesförberedande" programmen och alla kurser på övriga program. Om en kurs både finns som en kurs i ett karaktärsämne på ett "yrkesförberedande" program och förekommer på samhällsvetenskapsprogrammet eller naturvetenskapsprogrammet gäller koefficienten 0,31 (CSNFS 1997:5 12§).

Alltså:

Antal hela arbetsdagar som normalt krävs för en orienteringskurs =
antal studiestödspoäng.

2.3 Grundläggande vuxenutbildning och studiestödspoäng

När det gäller kurser som avser att ge grundläggande färdigheter i läsning, skrivning och räkning, bygger beräkningen av studiestödspoäng på det antal hela undervisningstimmar à 60 minuter som kursen omfattar. Antal klocktimmar i veckan ger studiestödspoäng enligt tabell 2A. Detta gäller under förutsättning att den studerande deltar regelbundet i all undervisning.

Tabell 2A. Antal studiestödspoäng för olika antal klocktimmar per vecka i första delen av kurserna svenska, svenska som andraspråk och matematik

Klocktimmar/vecka	Studiestödspoäng per period om 15 dagar
1	0,6
2	1,1
3	1,7
4	2,2
5	2,8
6	3,3
7	3,9
8	4,4
9	5,0
10	5,6
11	6,1
12	6,7
13	7,2
14	7,8
15	8,3
16	8,9
17	9,4
18	10,0

För andra kurser inom grundläggande vuxenutbildning finns studiestödspoäng fastställda utan att man behöver räkna om via antal klocktimmar. Det antal studiestödspoäng som dessa kurser ger kan avläsas i tabell 2B.

Tabell 2B. Studiestödspoäng för kurser i grundläggande vuxenutbildning, exklusive första delen av kurserna i svenska, svenska som andraspråk och matematik

Kurs	Studiestödspoäng
Svenska (exkl första delen)	140
Svenska som andraspråk (exkl första delen)	140
Engelska	102
Matematik (exkl första delen)	119
Samhällskunskap	23
Religionskunskap	15
Historia	15
Geografi	15
Fysik	23
Kemi	15
Biologi	26

2.4 Heltidsstöd eller deltidstöd?

Studiestödspoängen använder CSN för att bestämma hur stort studiestöd olika personer är berättigade till. Presteras CSN-poäng motsvarande heltidsstudier ges fullt studiestöd. Om de poäng som presteras inte räcker för att klassas som heltidsstudier, ges studiestöd i en mindre omfattning.

När studier bedrivs fortlöpande under ett kalenderhalvår divideras det totala antalet studiestödspoäng med antalet hela perioder om 15 dagar som studierna omfattar under halvåret. Om poängen då uppgår till i genomsnitt minst 10 per 15-dagarsperiod anses studierna vara av heltidsomfattning (CSNFS 1997:5 2 §). Enkelt uttryckt gäller således att 20 studiestödspoäng per månad räknas som heltidsstudier och att 10 poäng per månad räknas som halvtid.

Det går även att få andra omfattningar av studiefinansering än 100% (heltid) och 50% (halvtid). På motsvarande sätt gäller då att ett visst minsta antal poäng ska presteras för varje nivå av stöd. För SVUX, SVUXA och Studiemedel ges deltidstöd med 50, 75 och 90 procent av helt stöd. UBS kan beviljas med 25, 50, 75 och 90 procent av helt bidrag.

CSN kan bevilja hel- eller halvtidsstöd, trots att studiestödspoängen understiger 20 respektive 10 i genomsnitt per månad, om det finns särskilda skäl för det. Särskilda skäl kan vara att en person har en syn- eller hörselskada eller ett annat gravt handikapp och inte kan uppnå poänggränserna trots att hela eller halva arbetstiden (40 resp 20 tim/vecka) ägnas åt studierna. Ett annat skäl kan vara att personen har dyslexi. (CSNFS 1997:5 allmänna råd till 2§)

2.5 Studiestöd och folkhögskolestudier

Studier vid folkhögskola som omfattar ett planerat studiearbete om minst 20 timmar à 60 minuter per vecka anses vara heltidsstudier och de berättigar därmed till fullt studiestöd. Studier som omfattar mindre än 20 timmar, men minst 10 timmar per vecka anses vara deltidsstudier på minst halvtid. Om omfattningen är mindre än 10 timmar per vecka kan de studerande inte få SVUX, SVUXA eller Studiemedel. Särskilt utbildningsbidrag kan dock ges, eftersom Särskilt utbildningsbidrag kan ges med 25 procent av helt bidrag. För att få 25 procent av helt Särskilt utbildningsbidrag krävs att ett planerat studiearbete om minst 5 timmar per vecka föreligger. (CSNFS 1992:13 OCH CSNFS 1997:6 12 §)

Bilaga 3 Kunskapslyftskom- mitténs remissvar på studiestödsutredning- en (SOU 1996:90)

KLK

*Kunskapslyftskommittén
(U 1995:09)*

1996-10-29

Dnr 21/96

Remissvar på studiestödsutredningen

Härmed överlämnar kommittén sitt remissvar på "Sammanhållet studiestöd" (SOU 1996:90).

Remissvaret behandlades vid kommitténs sammanträde den 21 oktober 1996.

Anders Arneson
ordförande

Åsa Sohlman
Huvudsekreterare

1 Bakgrund

Kunskapslyftskommittén har i sitt första delbetänkande "En strategi för kunskapslyft och livslångt lärande" SOU 1996:27 diskuterat allmänna riktlinjer för den dylik strategi. Den vilar på tre hörnpelare: ungdomsutbildning, livslångt lärande och kunskapslyft för vuxna.

Kommittén har också angett att staten och kommunerna skall garantera en god "infrastruktur". Till infrastrukturen hör enligt kommittén bl.a. "ett sammanhängande finansieringssystem". I en bilaga till delbetänkandet tog kommittén också ställning till vissa avvägnings- och gränsdragningsfrågor som då var aktuella för studiestödet.

Studiestödsutredningen har "... koncentrerat arbetet på att skapa ett enhetligt studiefinansieringssystem för de ungdomar och vuxna som själva söker sig till studier inom det reguljära utbildningsväsendet och som inte kan finansiera sina studier på annat sätt. Det faller utanför vårt uppdrag att lägga förslag på arbetsmarknadspolitikens eller arbetslöshetsförsäkringens område."

"Ett särskilt förmånligt studiestöd kan vara ett ändamålsenligt och ofta nödvändigt instrument för att intressera arbetslösa för att använda arbetslöshetstiden till studier Utbildning inom ramen för rehabilitering sker regelmässigt med bibehållen ersättning från sjuk- eller arbetsskadeförsäkring under det första året. Man får också räkna med att anställda kommer att kunna studera i det reguljära utbildningsväsendet med bibehållande av olika delar av löneförmånerna eller de andra former för finansiering av personalutbildning som parterna på arbetsmarknaden kan komma att enas om. Den form av kompetenskonton som diskuterats under senare år kan aktualiseras t.ex. i ett sådant sammanhang."

I missivet till remissen på studiestödsutredningen uppmanas remissinstanserna att "ta hänsyn till att reformen som är förslagen i betänkandet innehåller en ofinansierad bidragshöjning och skall därför i sina svar lämna förslag till finansiering inom ramen för studiestödet."

2 Studiestödsutredningens förslag i förhållande till kommitténs syn på en strategi för kunskapslyft och livslångt lärande

Allmänna synpunkter

Kommittén anser att det skulle ha varit en fördel om studiestödsutredningen hade kunnat utarbeta förslag till finansiering av både ung-

domars och vuxnas studier i ett helhetsperspektiv. Såväl av effektivitets- och fördelningsmässiga som statsfinansiella skäl torde ett dylikt perspektiv vara nödvändigt.

Det kommer att behövas mer investeringar i utbildning och kompetensutveckling i framtiden både för ekonomiskt tillväxt och för att få en rimlig och rättvis utbildningsfördelning. Hur ansvaret för finansieringen av ungdomsutbildning, utbildning för kunskapslyft och livslångt lärande skall fördelas mellan staten, kommunerna, arbetsmarknadens parter och enskilda individer måste lösas i ett sammanhang.

Kommittén har för avsikt att för egen del i sitt slutbetänkande återkomma till dessa frågor i den mån de ligger inom kommitténs utredningsområde.

Kommittén vill dock redan nu peka på vikten av att utbildning ses i ett långsiktig perspektiv och verkligen betraktas som en investering. Karaktäristiskt för investeringar är att de medför kostnader i nuläget och intäkter i framtiden. I finansieringsdiskussionen – vare sig det gäller staten eller andra aktörer – kan man inte enbart ta hänsyn till kostnaderna utan man måste även beakta intäkterna.

De begränsningar av uppdraget som studiestödsutredningen arbetat med har lett till slutsatser som riskerar att ge allmänheten felaktiga signaler inför framtiden. Ett tak för studielån vid 30 års ålder rimmar exempelvis illa med tankar om livslångt lärande. Det behövs en närmare koppling mellan dagens typ av system för studiefinansiering till arbetsmarknadspolitisk utbildning och utbildning i arbetslivet.

Om studiestödsutredningens förslag genomförs får man vara beredd på att även det sålunda reformerade studiestödssystemet kan behöva revideras inom en relativt nära framtid. Kommittén ser med oro på den situation som redan nu uppkommit med olika parallella studiestödssystem och de oklarheter som råder beträffande deras beständighet. De studerande måste för sin planering ha klara besked om hur studiestödet kan förväntas se ut under en tilltänkt studieperiod. Detta är inte minst viktigt för individer med mindre studievana.

Synpunkter på vissa delar av förslagen

Kommittén sympatiserar med utredningens strävan att "ta bort kilar" och göra det studiestöd man diskuterar mer sammanhållet, flexibelt och med mindre risk för snedvridningar och inlåsnings effekter.

Kommittén kan inte här gå in på detaljer utan begränsar sig till vissa allmänna synpunkter i anslutning till det arbete som kommittén hittills utfört vad gäller "kunskapslyftsutbildning".

Stödnivån i kunskapslyftsutbildning

Kommittén anser att vuxna som studerar på grundskolenivå och gymnasienivå bör ha samma finansieringsvillkor. Vuxna behöver ofta kombinera studier på grundskolenivå och gymnasienivå. Skillnader i finansieringsvillkoren kan leda till snedvridningar i studievalet.

I den mån skillnader måste införas av finansiella skäl skall de vara så små som möjligt. De bästa finansieringsvillkoren bör reserveras för dem som studerar i grundläggande vuxenutbildning. Det är överhuvudtaget inte önskvärt att de som studerar på denna nivå skall behöva låna för sina studier.

Stödnivån bör vara densamma under pröva på kurser som i kunskapslyftsutbildning

Studiestödsutredningen behandlar inte explicit "pröva på kurser" men eftersom stöd i utredningens förslag inte utgår för kortare perioder än fyra veckor blir det förmodligen svårt med studiefinansieringen under dylika kurser.

Studier på distans bör i högre grad än för närvarande kunna finansieras med studiestöd

Studiestödsutredningen föreslår en ökad möjlighet att få studiemedel vid deltids-studier. Vad som saknas är dock en konkret diskussion om olika typer av deltids-studier och möjligheter till studiefinansiering av studier på distans. Resultat och kompetens snarare än typ av utbildningsanordnare och studieform bör vara styrande för studiestödssystemet.

Utbildningsanordnare

Kommittén anser att studerande skall få rätt till studiemedel om studiestödet användas för jämförbar utbildning vid gymnasieskola, komvux, statens skolor för vuxna, i folkbildning och kunskapslyftsutbildning samtidigt som det för kommunerna blev möjligt att fritt lägga ut och upphandla kunskapslyftsutbildning från olika typer av utbildningsanordnare.